

Spor Bilimlerinde Güncel Yaklaşımlar: Eğitim, Yönetim ve Ekonomi

Editörler: Beyhan ÖZGÜR • Turan SEZAN

Spor Bilimlerinde Güncel Yaklaşımlar: Eğitim, Yönetim ve Ekonomi

Editörler:

Beyhan ÖZGÜR

Turan SEZAN

Published by

Özgür Yayın-Dağıtım Co. Ltd.

Certificate Number: 45503

📍 15 Temmuz Mah. 148136. Sk. No: 9 Şehitkamil/Gaziantep

☎ +90.850 260 09 97

📞 +90.532 289 82 15

🌐 www.ozgurayinlari.com

✉ info@ozgurayinlari.com

Spor Bilimlerinde Güncel Yaklaşımlar: Eğitim, Yönetim ve Ekonomi

Editörler: Beyhan ÖZGÜR • Turan SEZAN

Language: Turkish

Publication Date: 2024

Cover design by Mehmet Çakır

Cover design and image licensed under CC BY-NC 4.0

Print and digital versions typeset by Çizgi Medya Co. Ltd.

ISBN (PDF): 978-625-95537-1-9

DOI: <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub613>

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>
This license allows for copying any part of the work for personal use, not commercial use, providing author attribution is clearly stated.

Suggested citation:

Özgür, B. (ed), Sezan, T. (ed) (2024). *Spor Bilimlerinde Güncel Yaklaşımlar: Eğitim, Yönetim ve Ekonomi*.

Özgür Publications. DOI: <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub613>. License: CC-BY-NC 4.0

The full text of this book has been peer-reviewed to ensure high academic standards. For full review policies, see <https://www.ozgurayinlari.com/>

İçindekiler

Bölüm 1

Spor Organizasyonlarında Yönetim ve Liderlik	1
<i>Berat Talay</i>	

Bölüm 2

Rekreasyon ve Eko Rekreasyon Arasındaki İlişki	13
<i>Abdurrahman Kırtepe</i>	
<i>Ahmet Furkan Çetinkaya</i>	

Bölüm 3

Futbol Takımlarının Kripto Dünyasına Karşı Yaklaşımı	35
<i>Bilgehan Günbay</i>	
<i>Atakan Aksu</i>	

Bölüm 4

Spor Kulüpleri İçin Gelir Tablolarının Dinamikleri	45
<i>Ruşen İlbasan</i>	

Bölüm 5

Türkiye ve Bulgaristan'da Beden Eğitimi ve Spor Dersleri: Farklılıklar, Benzerlikler ve Geleceğe Yönelik Öneriler	57
<i>Beyhan Özgür</i>	

Bölüm 6

Türkiye'de Spor Pazarlaması İle İlgili Yayımlanmış Lisansüstü Tezler Üzerine Betimsel Bir İnceleme	73
<i>Turan Sezan</i>	

Spor Organizasyonlarında Yönetim ve Liderlik

Berat Talay¹

Özet

Spor organizasyonları, bireylerin fiziksel aktivite ve sosyal etkileşim yoluyla bir araya gelmesini sağlar ve başarıları, etkili yönetim ve liderliğe dayanır. Bu bağlamda, organizasyonların yönetiminde dikkate alınması gereken temel ilkeler, kriz yönetimi stratejileri ve gönüllü yönetiminin organizasyonel başarıya katkıları önemlidir.

Spor organizasyonlarının planlama, bütçe yönetimi ve zaman yönetimi gibi stratejik süreçlerde başarılı olabilmesi için net hedefler belirlemesi, paydaşlarla güçlü iş birliği geliştirmesi ve etkili iletişim stratejileri kullanması gerekmektedir. Beklenmedik durumlarla başa çıkmak için liderlerin hızlı karar alma, şeffaf iletişim kurma ve riskleri önceden analiz ederek hazırlıklı olma becerileri, organizasyonun itibarını ve sürekliliğini koruma açısından kritik bir öneme sahiptir. Gönüllüler, organizasyonların maliyetlerini düşürüp toplumsal katılımı artırır. Etkin bir gönüllü yönetimi, motivasyonlarının artırılması ve doğru eğitim verilmesi, organizasyonun başarısına doğrudan katkı sağlar. Bu süreçlerin doğru yönetilmesi, spor organizasyonlarının sürdürülebilir başarısını ve etkinliğini sağlamak için kritik öneme sahiptir.

1. GİRİŞ

Spor organizasyonları, bireyleri bir araya getirerek fiziksel ve sosyal etkileşim sağlayan önemli etkinliklerdir. Bu organizasyonların başarısı, genellikle etkili bir yönetim ve liderlik anlayışına dayanır. Özellikle büyük ölçekli organizasyonlar, birçok paydaşın koordinasyonunu ve karmaşık süreçlerin yönetimini gerektirir. Bu bölümde, spor organizasyonlarında yönetim ve liderlik kavramlarının önemi ele alınacak; etkili bir yönetim için temel ilkeler, kriz yönetimi stratejileri ve gönüllü yönetiminin organizasyon başarısındaki yeri incelenecektir.

1 Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Spor Yönetimi Bilimleri Programı
ORCID: 0000-0003-3229-43683, Mail: berattalay@marun.edu.tr

2. ETKİLİ BİR SPOR ORGANİZASYONU YÖNETİMİ İÇİN TEMEL PRENSİPLER

Spor organizasyonlarının yönetimi, kapsamlı bir planlama ve uygulama sürecini içerir. İyi bir yönetim, organizasyonun hedeflerine ulaşmasını sağlarken, paydaşlar arasında uyum ve memnuniyeti artırır (Smith ve ark., 1990).

2.1. Planlama ve Hedef Belirleme

Başarılı bir spor organizasyonunun yönetiminde birkaç stratejik alan öne çıkar. Bunların ilki, stratejik hedeflerin belirlenmesidir. Organizasyonun misyon ve vizyonuna uygun somut hedefler oluşturulması önemlidir. Örneğin, bir maraton etkinliği düzenlendiğinde katılımcı sayısını artırmak veya belirli bir başarı hedefini yakalamak gibi ölçülebilir hedefler belirlenebilir. Bu hedefler, organizasyonun amacını net bir şekilde ortaya koymalı ve tüm paydaşları aynı yönde motive etmelidir (Williams, 2013).

Fiziksel etkinliklerin yanı sıra sanal katılımcılara da olanak tanıyan hibrit organizasyonlar, pandeminin etkisiyle giderek daha yaygın hale gelmiştir. Katılımcı sayısını artırma hedefi doğrultusunda, bu modelin benimsenmesi, daha geniş kitlelere ulaşılmasını sağlamaktadır.

Bütçe yönetimi de organizasyonun finansal sürdürülebilirliği için kritik bir adımdır. Gelir ve gider dengesinin başarılı bir şekilde sağlanması, organizasyonun devamlılığını ve etkinliğin başarısını doğrudan etkiler. Bu aşamada, sponsorluklar, bilet satışları ve bağışlar gibi gelir kaynakları dikkatli bir şekilde planlanmalı ve yönetilmelidir. Ayrıca, giderlerin de özenle kontrol edilmesi, her harcama kaleminin verimli bir şekilde kullanılmasını sağlar.

Son yıllarda, organizasyonların gelir artırma stratejilerinde veri analitiği kullanımı yaygınlaşmıştır. Katılımcı davranışlarını ve etkinliklere olan ilgiyi analiz ederek, daha verimli sponsorluk stratejileri ve fiyatlandırma politikaları oluşturulabilmektedir (O'Reilly ve Nadeau, 2006).

Zaman yönetimi ise spor organizasyonunun her aşamasının sağlıklı bir şekilde işlemesi için hayati öneme sahiptir. Organizasyon takviminin oluşturulması, etkinlik için kritik teslim tarihlerinin belirlenmesi ve bu tarihlere uygun olarak ilerlenmesi gerekmektedir. Zaman yönetimi, süreçte yaşanabilecek aksaklıkları önlemek için önemlidir ve etkinliğin planlanan zaman diliminde başarıyla tamamlanmasına olanak tanır. Bu unsurlar, spor organizasyonları yönetilirken dikkate alınması gereken temel noktalar arasında yer alır (Petronel ve Florentina, 2013).

2.2. Takım çalışması ve işbirliği

Bir spor organizasyonunun başarısı, etkili takım çalışması ve işbirliği yönetimine dayanmaktadır. Bu süreçte, organizasyonun en kritik bileşenlerinden biri olan paydaşlarla iletişim son derece önemlidir. Sporcular, sponsorlar, gönüllüler ve medya temsilcileri gibi farklı paydaşların uyumlu bir şekilde işbirliği içinde çalışması sağlanmalıdır. Her paydaşın rolü ve katkısı net bir biçimde tanımlanmalı, etkili iletişim kanalları oluşturulmalıdır. Bu sayede, tüm paydaşlar organizasyonun hedeflerine ulaşmak için birlikte hareket edebilir ve karşılaşılabilecek sorunlar daha hızlı bir şekilde çözüme kavuşturulabilir. Son yıllarda, etkinliklerin paydaş katılımını artırmak için dijital platformların kullanımı artmıştır. Etkinliklerin tanıtımında, paydaşların katkılarını anlık geri bildirimler sağlayan platformlar, katılımcıların etkileşimini artırabilmektedir (McEwan & Beauchamp, 2014).

Görev dağılımı da takım çalışmasının etkinliğini artıran önemli bir unsurdur. Ekibin her üyesi, sahip olduğu yetenekler ve tecrübeler doğrultusunda görevlendirilmelidir. Bu yaklaşım, her görev için en uygun kişinin seçilmesini ve dolayısıyla işlerin daha verimli bir şekilde ilerlemesini sağlar. İyi bir görev dağılımı, işleri doğru zamanda ve doğru şekilde tamamlarken, aynı zamanda ekip üyelerinin motivasyonunu artırarak organizasyonun genel başarısına katkıda bulunur. Bu unsurlar, spor organizasyonlarında işbirliğinin gücünü sergiler ve etkinliğin başarısında önemli bir rol oynar. Modern spor organizasyonlarında, ekip üyelerine birden fazla görevde yetki verilmesi, organizasyonların esneklik kazanmasını sağlamaktadır. Bu, hem görevlerin zamanında tamamlanmasına yardımcı olur hem de ekip üyelerinin problem çözme becerilerini artırır (Cankalp, 2005).

2.3. İletişim Stratejileri

Spor organizasyonlarının başarısında iletişim stratejileri hayati önem taşır ve bu stratejilerin doğru bir şekilde uygulanması etkinliğin verimliliğini artırır. Dış iletişim, organizasyonun hedef kitleye ulaşmasında medya ve sosyal medya kanallarının etkili kullanımını içerir. Medya, organizasyonun tanıtımını yapmak, sponsorluk anlaşmalarını duyurmak ve katılımcıların ilgisini çekmek için önemli bir araçtır. Sosyal medya ise hızlı etkileşim ve geniş kitlelere ulaşma açısından güçlü bir platform sunar. Etkin bir sosyal medya stratejisi, organizasyonun görünürlüğünü artırırken, izleyici kitlesiyle doğrudan etkileşim kurma imkânı sağlar (Hernandez, 2002).

Öte yandan, iç iletişim organizasyon ekibi arasında düzenli bilgi akışını ve sorunların hızlı çözümünü garanti eder. Organizasyonun başarısı, tüm

ekip üyelerinin aynı hedef doğrultusunda odaklanıp etkili bir iletişim kurmasına dayanır. İç iletişim, ekip üyelerinin görevlerini yerine getirirken birbirleriyle koordinasyon sağlamasına olanak tanır ve herhangi bir sorunun ya da aksaklığın en kısa sürede çözülmesine yardımcı olur. Bu durum, organizasyonun her aşamasında verimliliği artırarak etkinliğin daha akıcı bir şekilde sürdürülmesini sağlar. Gelişen teknolojilerle birlikte, organizasyonlar yapay zekâ tabanlı platformları kullanarak daha etkili iç ve dış iletişim sağlayabilmektedir. Bu platformlar, katılımcı geri bildirimlerini hızlı bir şekilde analiz edebilmekte ve organizasyonun stratejilerini buna göre optimize edebilmektedir (Patel, 2023). İyi bir iç iletişim stratejisi, organizasyonun başarısının en temel unsurlarından biridir.

3.KRİZ YÖNETİMİ: SPOR ETKİNLİKLERİNDE BEKLENMEDİK DURUMLARLA BAŞA ÇIKMA

Spor organizasyonları, zaman zaman beklenmedik durumlarla karşılaşabilir. Bu tür anlarda etkili bir kriz yönetimi, organizasyonun itibarını ve başarısını sürdürmek açısından son derece önemlidir.

3.1.Risk Analizi ve Önleme

Risk senaryolarını belirlemek, olası tehditlerin önceden öngörülmesine olanak tanır. Bu potansiyel tehlikeler arasında ani hava koşulları değişiklikleri, teknik aksaklıklar, güvenlik tehditleri ya da sağlık krizleri yer alabilir. Risklerin önceden saptanması, organizasyonun hazırlıklı olmasını sağlar ve kriz anında hızlı bir müdahale imkanı tanır.

Önleyici tedbirler, bu risklerin ortaya çıkmadan önce alınması gereken önlemleri içerir. Organizasyon, farklı senaryolar için alternatif planlar geliştirmeli ve güvenlik protokollerini detaylı bir biçimde belirlemelidir. Örneğin, açık hava etkinlikleri için kapalı alan alternatifleri planlanabilir veya acil durumlar için sağlık ekipleri ve güvenlik önlemleri hazırlanabilir. Bu tür önlemler, beklenmedik olayların etkilerini azaltmaya yardımcı olur ve organizasyonun faaliyetlerini sorunsuz bir şekilde sürdürmesini sağlar. Kriz yönetiminin bu ilk adımları, etkinliğin başarısını teminat altına almak açısından kritik bir rol oynamaktadır (Ekinci, 2024).

3.2.Kriz Anında Liderlik

Kriz anındaki liderlik, bir spor organizasyonunun beklenmedik durumlarla başa çıkma yeteneğini etkileyen en belirleyici faktörlerden biridir. Etkili bir kriz yönetimi için liderlerin hızlı ve doğru kararlar alması gerekir. Bu aşamada iki temel unsur öne çıkar: hızlı karar alma ve doğru iletişim.

Hızlı karar alma, kriz anlarında organizasyonun işleyişini devam ettirmek ve kayıpları en aza indirmek için hayati öneme sahiptir. Zaman, kriz durumlarında en değerli kaynak olduğundan, liderlerin durumu çabuk bir şekilde analiz edip, etkili ve uygulanabilir çözümler geliştirmesi gerekir. Alınan bu kararlar, sadece organizasyonun operasyonel devamlılığını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda katılımcıların ve diğer paydaşların güvenini de kazanır (Imbroda-Ortiz ve ark., 2015).

Doğru iletişim ise, kriz anlarında organizasyonun itibarını korumak ve tüm paydaşları etkili bir şekilde bilgilendirmek için kritik bir unsurdur. Medya, katılımcılar, sponsorlar ve gönüllülerle şeffaf ve doğru bir iletişim kurmak, karışıklığı önler ve güvensizlik yaratmaz. Bu süreçte liderlerin sakin, açık ve tutarlı bir dil kullanması gerekmektedir. Kriz anında yanlış ya da eksik bilgi verilmesi, organizasyonun güvenilirliğini zedeler ve durumu daha da kötüleştirebilir. Bu nedenle, doğru bilgi akışının sağlanması, hem kriz yönetiminin başarısı hem de organizasyonun uzun vadeli itibarının korunması açısından son derece önemlidir.

Kriz dönemlerinde liderlerin esnek olması, organizasyonların krize hızlı bir şekilde adapte olabilmesi için kritik önemdedir. Esnek liderlik, mevcut kaynakları en iyi şekilde kullanmayı, ekip üyelerinin ihtiyaçlarına hızla yanıt vermeyi ve kriz durumunda gerektiğinde organizasyonun hedeflerine yönelimi değiştirmeyi gerektirir. Esnek liderlerin, kriz anlarında organizasyonlarının moralini yüksek tutmak için sağduyulu ve motive edici bir yaklaşım sergilemeleri gerekir. Ayrıca, liderlerin empati ve duygusal zekâ kullanarak, kriz sırasında ekip üyelerinin stresini azaltmaları da organizasyonun genel başarısına katkı sağlar (Scott, 2021).

3.4.Örnek Olaylar

Örnek Olaylar, kriz yönetiminin pratikte nasıl işlediğini ve organizasyonların bu tür durumlara nasıl yanıt verdiğini anlamak adına önemli bir bakış açısı sunar. Bu bağlamda, pandemi süreci ve güvenlik sorunları gibi iki kritik durum, spor organizasyonlarının karşılaştığı büyük zorlukları ve bu zorluklarla başa çıkma şekillerini yansıtır.

Pandemi sürecinde spor organizasyonları, COVID-19'un getirdiği kısıtlamalar ve belirsizlikler dolayısıyla büyük güçlükler yaşadı. Birçok etkinlik ertelemek zorunda kaldı veya iptal edildi. Ancak organizasyonlar, dijital platformlar aracılığıyla sanal organizasyonlar düzenleyerek bu süreci aşmaya çalıştı. Örneğin, maratonlar, sanal koşu etkinlikleri gibi dijital ortamda gerçekleştirilen organizasyonlar, katılımcıların güvenliğini sağlarken etkinliklerin sürdürülebilirliğini mümkün kıldı. Bu tür adaptasyonlar,

spor organizasyonlarının kriz durumlarına hızlı bir şekilde uyum sağlama yeteneklerini ve teknolojiyi etkili bir biçimde kullanma becerilerini gözler önüne serdi (Belli ve ark., 2020).

Kriz sonrasında organizasyonlar, yaşadıkları olayları değerlendirmek ve gelecekte benzer durumlara karşı hazırlıklı olmak için bir değerlendirme süreci başlatmalıdır. Kriz sonrası yapılan analizler, organizasyonların hangi alanlarda başarılı olduğunu, hangi alanlarda zorluklar yaşadığını ve nasıl bir iyileştirme süreci geçirmeleri gerektiğini belirler. Sürekli iyileştirme anlayışı, spor organizasyonlarının her krizi öğrenme fırsatı olarak görmesini sağlar. Bu değerlendirme süreci, organizasyonların gelecekteki krizlere daha iyi yanıt verebilmesini ve daha güçlü bir kriz yönetim yapısına sahip olmalarını sağlar.

Güvenlik sorunları ise büyük etkinliklerin karşılaştığı diğer bir kritik kriz durumudur. Özellikle yoğun katılımlı spor etkinliklerinde güvenlik tehditleri ciddi bir risk teşkil edebilir. Terörist saldırılar, kalabalıklar arasındaki kontrolsüzlük veya sağlık tehditleri gibi güvenlik meseleleri, organizasyonların kriz yönetimini sınar. Bu tür durumlarla başa çıkmak için organizasyonlar, güvenlik protokollerini güçlendirmiş, acil durum planlarını oluşturmuş ve güvenlik güçleriyle iş birliğini artırmıştır. Ayrıca, katılımcıların ve izleyicilerin güvenliğini temin etmek amacıyla giriş kontrolleri ile acil durum müdahaleleri gibi önlemler alınmıştır. Bu tür krizler, spor organizasyonlarının yalnızca organizasyonel yeteneklerini değil, aynı zamanda toplumsal sorumluluklarını ve güvenlik kültürlerini de ortaya koyar (Imbroda-Ortiz ve ark., 2015).

4.GÖNÜLLÜ YÖNETİMİ VE ORGANİZASYON BAŞARISINDAKİ ROLLERİ

Gönüllüler, birçok spor organizasyonunun başarısında önemli bir rol oynar. Hem maliyet yönetimi açısından hem de organizasyonun insan kaynakları ihtiyacını karşılama açısından gönüllü yönetimi büyük bir öneme sahiptir.

4.1.Gönüllülerin Önemi

Gönüllülerin önemi, spor organizasyonlarının başarısında etkili bir şekilde rol oynar ve etkinliğin daha verimli ve sürdürülebilir bir biçimde gerçekleştirilmesine katkıda bulunur. Gönüllülerin organizasyonlar için sağladığı temel yararların ikisi maliyet avantajı ile toplum katılımıdır (Çetin ve ark., 2019).

Maliyet avantajı, gönüllülerin etkinliklerdeki görevleri aracılığıyla organizasyonun giderlerini önemli ölçüde azaltır. Ücretli personelin sayısının azaltılması, organizasyonun bütçesinin daha verimli kullanılmasına imkan tanır. Gönüllüler, özellikle büyük organizasyonlarda etkinliklerin farklı alanlarında (katılımcı kayıtları, güvenlik, organizasyonel destek vb.) görev olarak operasyonel maliyetleri en aza indirirler. Bu durum, organizasyonun mali sürdürülebilirliğini artırmakla kalmaz, aynı zamanda daha fazla kaynağın etkinliklerin diğer kritik alanlarına yönlendirilmesini sağlar.

Toplum katılımı, yerel halkın gönüllülük aracılığıyla organizasyona dahil olabilmesi sayesinde oluşur. Bu katılım, yalnızca etkinliğin başarısını değil, aynı zamanda organizasyonun yerel düzeydeki sosyal desteğini de artırır. Gönüllüler, etkinliğin bir parçası olduklarında, çevrelerindeki diğer bireyleri de sürece katılmaya teşvik edebilirler. Bu, organizasyonun toplumsal sorumluluk bilincini kuvvetlendirir ve yerel halkın organizasyona yönelik aidiyet hissini güçlendirir. Gönüllülerin katkıları, organizasyonun yalnızca etkinlik sırasında değil, öncesinde ve sonrasında da toplumsal etkisinin genişlemesine yardımcı olur (Kim & Bang, 2013).

4.2.Etkili Gönüllü Yönetimi

Etkili gönüllü yönetimi, spor organizasyonlarının başarılı bir şekilde faaliyet göstermesi için kritik bir unsurdur. Gönüllülerin motivasyonunu artırmak ve etkinliklerdeki başarılarını geliştirmek amacıyla iki önemli faktör öne çıkar: motivasyon sağlama ve eğitim ile sorumluluk.

Motivasyon sağlama, gönüllülerin organizasyona olan bağlılıklarını ve katılımlarını artırmak için kritik öneme sahiptir. Gönüllülere, organizasyonun misyonunu ve topluma katkılarını açıklamak, katılımlarının ne denli değerli olduğunu hissettirmek gerekir. Gönüllüler, organizasyona katıldıkları zaman yalnızca görevlerini yerine getiren kişiler değil, aynı zamanda etkinliğin başarılı olmasında önemli rol oynayan unsurlardır. Onlara takdir ve teşekkür sunmak, motivasyonlarını artırır ve gelecekteki etkinliklerde yeniden gönüllü olmaları için teşvik eder (Bang & Ross, 2009).

Eğitim ve sorumluluk ise gönüllülerin etkinliklerdeki rollerini en iyi şekilde yerine getirmeleri için gereklidir. Gönüllülere görevlerinin ayrıntılı bir şekilde açıklanması ve hangi sorumlulukları üstlendiklerinin net bir biçimde belirlenmesi, organizasyonun düzgün bir şekilde işlemesine yardımcı olur. Eğitim, gönüllülerin etkinlik esnasında karşılaşılabilecekleri durumlarla başa çıkabilmeleri ve profesyonel bir tutum sergileyebilmeleri için olanak tanır. Ayrıca, her gönüllünün sorumluluklarına uygun olarak görev yapması,

etkinliğin daha verimli bir biçimde yönetilmesine katkıda bulunur. Bu, hem organizasyonun hem de gönüllülerin başarısını artırır.

4.3. Başarı Örnekleri

Başarı örnekleri, spor organizasyonlarındaki gönüllülerin etkili rolünün nasıl somut hale geldiğini gösterir ve bu gibi organizasyonların başarılı yönetiminde gönüllü katkısının önemini vurgular. İki önemli örnek, Olimpiyat Oyunları ve yerel spor etkinlikleridir.

Olimpiyat Oyunları, dünya genelinde binlerce gönüllünün toplandığı en büyük spor organizasyonlarından birisidir. Her dört yılda bir gerçekleştirilen bu devasa etkinliklerde, gönüllüler kritik bir rol üstlenir. Sporculara ve izleyicilere çeşitli hizmetler sunan gönüllüler, etkinliklerin sorunsuz bir şekilde devam etmesine yardımcı olur. Olimpiyat Oyunları gibi büyük organizasyonlarda gönüllüler, bilet kontrolü, yol gösterme, medya ile iletişim, organizasyonel destek ve sağlık hizmetleri gibi bir dizi alanda görev alır. Bu gönüllüler, yalnızca etkinliklerin başarısı için değil, aynı zamanda Olimpiyatlar'ın küresel sosyal sorumluluk hedeflerine ulaşmasında da hayati bir öneme sahiptir. Olimpiyat Oyunları, gönüllülerin büyük ölçekli bir etkinliği başarılı bir şekilde yönetmedeki yetkisini ve değerini gösteren mükemmel bir örnektir.

Yerel spor etkinlikleri de gönüllülerin rolünün önemli olduğu diğer bir başarılı örnektir. Küçük ölçekli maratonlar ve futbol turnuvaları gibi yerel organizasyonlarda gönüllüler, etkinliğin organizasyonel işleyişini sağlamak için kritik katkılar sunar. Yerel etkinliklerde gönüllüler, kayıt işlemleri, etkinlik alanındaki düzenin korunması, katılımcılara yardımcı olma, sağlık hizmeti sağlama ve güvenliği denetleme gibi çeşitli görevlerde bulunur. Bu tür organizasyonlarda gönüllülerin rolü, maliyetleri azaltmanın yanı sıra toplumsal katılımı da teşvik eder. Yerel etkinlikler, gönüllülerin daha samimi bir şekilde topluma katkı sağladığı ve küçük ölçekli organizasyonların başarılı olmasında kritik bir rol oynadığı örneklerdir. Bu etkinlikler, gönüllülerin etkinliklerin başarısındaki etkisini gösterir ve onların organizasyonun her aşamasında nasıl değerli destekçiler haline geldiğini kanıtlar (Wicker, 2017).

4.4. Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik, son yıllarda farklı sektörler ve endüstrilerle bağlantılı olarak büyük ilgi gören bir kavram haline gelmiştir. Spor bağlamında sürdürülebilirlik, spor organizasyonlarının ve etkinliklerinin, gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılama olanaklarını tehlikeye atmadan mevcut gereksinimlere cevap verebilme kapasitesini ifade eder. Çevresel,

sosyal ve ekonomik boyutları içeren bu kavram, uzun vadeli sürdürülebilirliği sağlamak için bu üç boyut arasında bir denge kurmayı hedefler. Sporun çevre üzerindeki etkisi, spor sektöründe sosyal sorumluluğun önemi ve sürdürülebilir uygulamaların ekonomik getirileri, sporda sürdürülebilirlik açısından öne çıkan konular arasındadır. Bu bağlamda, spor kuruluşlarının karbon emisyonlarını düşürmek, kapsayıcılığı ve çeşitliliği teşvik etmek ve yerel ekonomilere katkıda bulunmak için sürdürülebilir stratejilerin hayata geçirilmesi temel odak noktasıdır (Özman ve Çetin, 2023).

4.5.Değerlendirme

Spor etkinliklerinin başarısını değerlendirmek, iyileştirilecek alanları belirlemek ve gelecekteki etkinliklere dair etkili kararlar alabilmek için, etkinlik sonrası çeşitli değerlendirme yöntemleri kullanılarak analiz yapılmalıdır. Değerlendirme yöntemleri, spor yöneticilerinin etkinlik hedeflerine ulaşıp ulaşılmadığını ölçmelerini sağlar. Bu yöntemler, spor etkinliklerinin performansını nicel ve nitel olarak analiz ederek organizatörlerin katılım, gelir, katılımcı memnuniyeti, maliyet gibi hedeflere ne derece ulaşıldığını belirlemelerine yardımcı olur. Böylece değerlendirme, somut veriler sunar ve etkinliğin etkisini ve değerini ortaya koymayı kolaylaştırır. Bu süreç, spor etkinliklerinin kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi sayesinde yüksek kaliteli organizasyonların düzenlenmesine yardımcı olur. Aynı zamanda paydaşların beklentilerinin karşılanmasını ve etkinlik sürecinin daha iyi yönetilmesini sağlayarak spor yöneticilerine rehberlik eder. Değerlendirme süreci, etkinlik ekibinin sürekli gelişimini ve yenilikçi bir kültürün benimsenmesini destekler. Organizasyon yetkilileri, etkinlik performansını eleştirel bir bakış açısıyla analiz ederek iyileştirme alanlarını tespit edebilir ve gerekli değişiklikleri hayata geçirebilirler. Ayrıca, bu süreç başarılı etkinliklerle karşılaştırmalar yaparak en iyi uygulamalardan ders alınmasını, yenilikçi fikirlerin entegrasyonunu ve organizasyonun sürekli olarak ilerlemesini sağlar (Çetin ve Özman, 2023).

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Etkili bir spor organizasyonu yönetiminin temel unsurlarını ve gelecekteki organizasyonların daha başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi için atılacak adımları özetler. Etkili bir spor organizasyonu yönetimi, yalnızca etkinliklerin organize edilmesine dair detaylı bir planlama süreci değil, aynı zamanda güçlü liderlik becerileri, krizlere karşı hazırlıklı olma ve gönüllülerin yönetimi gibi önemli unsurları da kapsar. Bu unsurların etkin bir biçimde yönetilmesi, organizasyonun başarısını pekiştirir ve katılımcıların, izleyicilerin ve diğer paydaşların memnuniyetini temin eder.

Organizasyon süreçlerine yönelik teknoloji kullanımının artırılması önerisi, spor organizasyonlarının verimliliğini ve etkinliğini önemli ölçüde artırabilir. Teknoloji, etkinliklerin yönetiminde hız, doğruluk ve güvenlik sunar. Örneğin, kayıt sistemleri, bilet satışları, veri analitiği ve sosyal medya platformları gibi dijital araçlar, organizasyonların daha etkin bir şekilde faaliyette bulunmasına imkan tanır. Ayrıca, pandemi gibi beklenmedik durumlarla karşılaşıldığında, dijital platformlar aracılığıyla sanal etkinlikler düzenlenmesi veya çevrimiçi takip sistemlerinin kullanılması, organizasyonların sürekli olarak uyum sağlayabilmesini mümkün kılar.

Kriz yönetimi için kapsamlı eğitim programları geliştirmek, organizasyonların muhtemel krizlerle başa çıkabilme yeteneklerini artırır. Liderlerin ve ekip üyelerinin kriz anlarında nasıl davranmaları gerektiğini öğrenmeleri, etkinliğin sürekliliğini sağlamak için hayati öneme sahiptir. Bu eğitimler, yalnızca teorik bilgi sunmakla yetinmez, aynı zamanda pratik simülasyonlar ve gerçekçi senaryolar aracılığıyla kriz anlarında hızlı ve etkili kararlar alabilme yeteneği kazandırır. Kriz yönetimi eğitimlerinin düzenli olarak yapılması, organizasyonların her türlü olumsuz duruma daha hazırlıklı olmasına destek olur.

Gönüllülüğün teşvik edilmesi için toplumsal farkındalığı artırma önerisi, gönüllülerin organizasyonların en önemli bileşenlerinden biri haline gelmesini sağlayabilir. Gönüllülük, yalnızca etkinliğin başarısına katkıda bulunmakla kalmaz, aynı zamanda toplumda bireyler arasında dayanışma ve aidiyet duygusunu güçlendirir. Toplumda gönüllülüğün artırılması amacıyla kampanyalar düzenlenmeli, gönüllülerin katılımının toplumsal faydaları vurgulanmalıdır. Bu tür farkındalık çalışmalarının gerçekleştirilmesi, daha fazla kişinin gönüllü olarak katılmasını sağlayacak ve spor organizasyonlarına katkıda bulunacak toplumsal bir hareket oluşturacaktır.

Bu tavsiyeler, hem yerel hem de uluslararası ölçekte daha başarılı spor etkinliklerinin gerçekleştirilmesine katkı sağlayacaktır. Teknolojinin etkili bir biçimde kullanılması, kriz yönetiminin profesyonel bir şekilde gerçekleştirilmesi ve gönüllülüğün toplumsal olarak desteklenmesi, spor organizasyonlarının yalnızca bugünkü değil, gelecekteki başarılarının da teminatını oluşturacaktır. Bu yöntemler, organizasyonların daha sürdürülebilir, etkin ve topluma yararlı olmasını sağlayarak, sporun gücünden en iyi şekilde faydalanılmasına imkan tanıyacaktır.

Kaynakça

- Bang, H., & Ross, S. D. (2009). Volunteer motivation and satisfaction. *Journal of venue and Event Management*, 1(1), 61-77.
- Belli, E., Mizrak, O., & Saraçoğlu, Y. (2020). Crisis Management in Sports Organizations: The Case of Covid-19. *Journal of Physical Education and Sports Management*, 7(1).
- Cankalp, M. (2005). Sporda Yönetim ve Organizasyon. Geliştirilmiş 2. Baskı. Ankara. Nobel Yayın Dağıtım, 3.
- Çetin, A., Özman, C., & Güneş, S. (2019). Spor organizasyonlarında gönüllülük: Kişiler neden gönüllü olmak isterler. 17th International Sport Sciences Congress 13th–16th November, Antalya,
- Çetin, A. & Özman, C. (2023). Spor Etkinliklerini Değerlendirme Yöntemleri. “Günümüz Spor Bilimleri: Teori ve Uygulama”, Taner Yılmaz Editör, Gazi Kitabevi, ss.1-19.
- Ekinci, N. E. (2024). Organizational Structure, Culture, and Crisis Management in Sport: A Turkish Perspective. In *Crisis Management and Sports* (pp. 14-30). Routledge.
- Hernandez, R. A. (2002). *Managing sport organizations*. Human Kinetics.
- Imbroda-Ortiz, J., Castillo-Rodríguez, A., & Chinchilla-Minguet, J. L. (2015). Sports management, leadership in the organization. *Journal of Physical Education and Sports Management*, 2(2), 56-65.
- Kim, M., & Bang, H. (2013). Volunteer management in sport. In *Routledge handbook of sport management* (pp. 159-177). Routledge.
- McEwan, D., & Beauchamp, M. R. (2014). Teamwork in sport: A theoretical and integrative review. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 7(1), 229-250.
- O'Reilly, N. J., & Nadeau, J. P. (2006). Revenue generation in professional sport: A diagnostic analysis. *International Journal of Sport Management and Marketing*, 1(4), 311-330.
- Özman, C. & Çetin A. (2023). Sürdürülebilirlik ve Spor, “Spor Paradigmaları-2“, Ercan Zorba, Ercan ve Yaşın İsrail, Editör, Özgür Eğitim Yayıncılık, Gaziantep, ss.29-44.
- Patel, B. N. (2023). Technology And Sports: An Analysis Of Qatar’s Use Of Advanced Technologies To Improve The World Cup Experience.
- Petronel, M., & Florentina, M. (2013). Sports organization management: between constraints and objectives. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 81, 95-99.
- Scott, D. (2021). *Contemporary leadership in sport organizations*. Human kinetics.

- Smith, K. G., Locke, E. A., & Barry, D. (1990). Goal setting, planning, and organizational performance: An experimental simulation. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 46(1), 118-134.
- Wicker, P. (2017). Volunteerism and volunteer management in sport. *Sport Management Review*, 20(4), 325-337.
- Williams, K. J. (2013). Goal setting in sports. *New developments in goal setting and task performance*, 375-396.

Rekreasyon ve Eko Rekreasyon Arasındaki İlişki

Abdurrahman Kırtepe¹

Ahmet Furkan Çetinkaya²

Özet

Bu bölüm, bireylerin boş zamanlarını değerlendirme yolları olan rekreasyon ve eko rekreasyon kavramları arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Rekreasyon, bireylerin fiziksel ve zihinsel yenilenmesini sağlayan etkinliklere odaklanırken, eko rekreasyon bu etkinlikleri çevre dostu ve sürdürülebilirlik ilkeleriyle birleştirir. Çevresel bilincin artırılması amacıyla, eko rekreasyon faaliyetleri, doğaya zarar vermeden faydalanmayı ve bireylerde ekolojik sorumluluk oluşturmayı hedefler. Bölümde ayrıca, her iki kavramın tarihsel gelişimine de değinilmiştir. Rekreasyon, sanayi devrimi ile şehir yaşamının hızlı temposu içinde rahatlatma ihtiyacından ortaya çıkarken, eko rekreasyon ise doğal kaynakların korunması çabası ile gelişmiştir. Temel fark, ekolojik duyarlılığın eko rekreasyonda bir öncelik olarak ele alınmasıdır. Sonuç olarak, Eko rekreasyon, rekreasyonun doğa odaklı bir türü olarak bireylerin fiziksel ve zihinsel yenilenme ihtiyacını karşılamakla kalmayıp, çevresel farkındalığı ve doğal alanların korunmasını da desteklemektedir. Bu anlayış, hem bireysel sağlık hem de sürdürülebilir bir gelecek için önemli bir katkı sunarak, doğayla uyumlu bir yaşam tarzının benimsenmesine yardımcı olur.

1.GİRİŞ

1.1.Rekreasyon ve Eko rekreasyon Arasındaki İlişki

Rekreasyon ve eko rekreasyon, bireylerin yaşam kalitesini artırma, doğa ile etkileşim kurma ve fiziksel-ruhsal yenilenmeyi destekleme amacı taşıyan etkinlikler olarak tanımlanabilir. Rekreasyon genel anlamda boş zamanların verimli bir şekilde değerlendirilmesini ifade ederken, eko rekreasyon bu

1 Fırat Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, ORCID: 0000-0003-3268-2192
Mail: akirtepe@firat.edu.tr

2 Fırat Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, ORCID: 0000-0003-4341-023X
Mail: afcetinkaya23@gmail.com

etkinlikleri çevresel duyarlılıkla bütünleştirerek sürekli bir ekolojik bilinç oluşturmaya hedeflemektedir. Çağımızda, çevre sorunlarının giderek artmasıyla eko rekreasyonun önemi daha da belirgin hale gelmiştir (Cohen, 2016). Bu çalışmada, rekreasyon ve eko rekreasyon kavramlarının tanımları, tarihsel gelişimleri ve aralarındaki ilişki ele alınmıştır.

Zaman: Zaman, hem fiziksel bir gerçeklik hem de insana özgü bir algıdır. Fiziksel olarak zaman, olayların sıralı bir şekilde meydana geldiği ve evrenin temel bir boyutu olarak kabul edilen bir kavramdır. Bu anlamda zaman, hareketi, değişimi ve sürekliliği anlamamızı sağlar. Felsefi ve insani açıdan ise zaman, bireyin geçmiş, şimdi ve gelecek arasında kurduğu bağlantı üzerinden anlam kazanır (Bahadır, 1999; Durhan, 1999).

Bilimsel olarak, zaman genellikle ölçülebilir bir büyüklük olarak ele alınır ve saat, takvim gibi araçlarla düzenlenir. Fiziksel dünyada zaman, Albert Einstein'ın Görelilik Teorisi'nde olduğu gibi, mekânla birlikte düşünülen bir kavramdır ve hız veya kütle gibi faktörlerle değişkenlik gösterebilir (Durhan, 1999).

Kültürel ve bireysel bağlamda ise zamanın algısı, yaşanan deneyimlere, sosyoekonomik koşullara ve kültürel normlara göre farklılık gösterebilir. İnsanlar zamanı, hayatlarını düzenlemek, hedefler belirlemek ve anlam yaratmak için bir araç olarak kullanır. Bu nedenle zaman, yalnızca fiziksel bir gerçeklik değil, aynı zamanda derin bir felsefi ve psikolojik boyuta sahip bir olgudur (Durkheim, 1893).

Boş Zaman: Boş zaman, bireylerin günlük yaşamlarında zorunlu aktiviteler dışındaki zaman dilimidir. İş, eğitim, ev işleri gibi sorumluluklar dışında kalan bu zaman, kişilerin dinlenmek, eğlenmek, kendilerine vakit ayırmak veya sosyal etkinlikler yapmak gibi istediklerini yapmak için kullanabildikleri süreyi ifade eder. Boş zaman, insanların psikolojik ve fiziksel yenilenmelerine, hobilerini keşfetmelerine veya yeni beceriler geliştirmelerine olanak tanır. Sosyal etkileşimlerin ve zihinsel rahatlamının önemli bir alanıdır ve sağlıklı bir yaşam sürdürme açısından kritik bir yer tutar (OERI, 1999).

Serbest Zaman: Serbest zaman, genel anlamda boş zamanla özdeşleşse de, kavramsal olarak daha belirgin bir farklılığa sahiptir. Serbest zaman, bir kişinin belirli bir organizasyon ya da sorumluluklardan bağımsız olarak kendi iradesiyle kullanabileceği zaman dilimidir. Bunun içinde, eğlence aktivitelerinden kişisel gelişime yönelik etkinliklere kadar çok çeşitli imkanlar yer alabilir. Serbest zaman, toplumlar için ekonomik ve sosyal açıdan önemli olmakla birlikte, bireylerin toplumla etkileşimde bulunarak kendilerini ifade

etmelerini ve bir anlamda topluma katkı sağlamalarını da teşvik eder. Aynı zamanda serbest zaman, bireylerin stresle başa çıkmalarına, ruhsal ve fiziksel sağlıklarını güçlendirmelerine yardımcı olur (Harten, 2013).

Özgür Zaman: Özgür zaman, bireylerin zorunlu iş ve sorumluluklarının dışında kalan, tamamen kendi istek ve tercihlerine göre değerlendirebilecekleri zaman dilimi olarak tanımlanır. Bu süre, bireyin fiziksel ve zihinsel yenilenmesini sağlamak, sosyal bağlarını güçlendirmek ve bireysel ilgilerine yönelmek için önemli bir fırsat sunar. Özgür zaman kavramı, modern yaşamın hızla artan stresi ve monotonluğu karşısında bir denge unsuru olarak öne çıkar. Rekreatyonel etkinlikler, özgür zamanın anlamlı ve faydalı bir şekilde değerlendirilmesine yardımcı olarak bireylerin yaşam kalitesini artırır. Özellikle doğa ile iç içe yapılan etkinlikler, bireylerin hem fiziksel hem de psikolojik sağlıkları üzerinde olumlu etkiler yaratmaktadır (Godbey, 2003).

1.2.Rekreatyonun Tanımı ve Tarihsel Kökenleri

Rekreatyon, bireylerin iş ve zorunluluklar dışında kalan boş zamanlarında fiziksel ve zihinsel yenilenme amacıyla yaptıkları etkinliklerdir. Dinlendirici ve eğlendirici bu aktiviteler, bireylerin enerji seviyelerini yeniden düzenlemelerine ve yaşam kalitelerini artırmalarına yardımcı olur. Özellikle doğayla iç içe yapılan rekreatyonel faaliyetlerin insan psikolojisi ve sağlığı üzerinde olumlu etkileri vardır (Stewart ve Robbins, 2018).

Tarihsel olarak rekreatyon, insan yaşamının temel bir parçası olmuş, antik uygarlıklarda bile farklı formlarda görülmüştür. Eski Yunan ve Roma dönemlerinde tiyatrolar, spor alanları gibi kamusal alanlar bireylerin sosyal ve fiziksel gereksinimlerini karşılamaları için tasarlanmıştır. Modern dönemde ise şehir yaşamının hızı ve stresine karşı bir çözüm olarak rekreatyonel aktivitelerin çeşitliliği artmıştır.

Rekreatyonun, bireylerin sosyal bağlarını güçlendirme, toplumsal uyumu destekleme ve bireysel mutluluğu artırma gibi çok yönlü katkıları olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, bu faaliyetlerin çevresel kaynakları kullanma şekilleri, ekolojik dengeye olumsuz etkiler yaratabilmektedir (Stewart ve Robbins, 2018).

Boş zamanların etkin bir şekilde değerlendirilmesi, günümüz toplumunda sosyal ve psikolojik sağlık açısından son derece önemli bir yer tutmaktadır. İnsanlar, boş zamanlarını yalnızca kullanmak veya eğlenmek için değerlendirmezler; aynı zamanda kişisel gelişim, sağlıklı yaşam tarzlarının gelişmesi, sosyal iletişimde bulunma ve iş yaşamına dönüş için gerekli zihinsel yenilenmeyi sağlamada önemli bir araçtır.

Boş zamanlarının değerlendirilmesi farklı yaş gruplarını kapsayan geniş bir yelpazeyi etkiler. Çocuklar, öğrenciler, işçiler, emekliler ve işçi kesimleri gibi farklı toplumsal gruplar, bu saatlerde farklı şekillerde değerlendirme yapıyorlar. Bu durum, ülkeler için boş zamanların doğru şekilde değerlendirilebilmesi adına özel politikaların geliştirilmesini gerektirir. Sanayileşmiş ülkelerde boş zamanlar sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesi karşılığında çeşitli hizmetler sunulmakta, aynı zamanda fiziksel ve psikolojik açıdan insanlar için en faydalı aktiviteler teşvik edilebilir ortamlar yaratmaya da büyük önem vermektedirler (Harten, 2013). Benzer şekilde Türkiye’de hızla artan kentleşme, sanayileşme, ve teknolojik gelişmelerle birlikte boş zaman giderek önemli bir sorun haline gelmiş ve üzerine düşünülmesi gereken sosyal bir fenomen haline gelmiştir. Çalışma saatlerinin giderek kısıtlanması ve kentlerin dayatmalarıyla boş zaman, insanların yalnızca fiziksel değil, psikolojik açıdan da yeniden canlanmaları için bir seçenek sunmalıdır (Heo ve Lee, 2017).

Boş zaman, bireylerin her şeyden uzaklaşıp kendileriyle ilgilenebilecekleri, yenilenebilecekleri ve yeni deneyimler kazanabilecekleri bir zaman dilimini ifade eder. Bu süreçte insanlar genellikle çeşitli bireysel ve sosyal faaliyetlere katılarak hem fiziksel hem de ruhsal sağlıklarını olumlu yönde desteklerler. Boş zamanlarını etkili değerlendirebilmek için bireyler farklı hobi ve etkinliklere yönelirler. Egzersiz yapmak, seyahat etmek, eğlenmek, yeni bilgiler edinmek veya sosyal bağlarını güçlendirmek gibi faaliyetler, kişisel rahatlama ve gelişimi sağlayan aktiviteler olarak öne çıkar. Son olarak, boş zaman aktivitelerinin etkinleştirilmesi için gerekli olan altyapı, ekonomik ve kültürel faktörlerin de göz önünde bulundurulması gerektiği ortaya çıkmıştır. Bu faktörlerin birleşimi, boş zamanın sağlıklı bir biçimde değerlendirilmesini sağlayan önemli etmenlerdir (Sayyid ve Abuhassna, 2023).

Rekreasyon, insanların boş zamanlarında katıldıkları bu tür etkinliklerin tümünü kapsayan ve bir ölçüde, insanların rahatlama, yenilenme, stres atma ve fiziksel kapasiteyi artırma konforlarını karşılama amacı taşır. Örneğin insanlar boş zamanlarında doğa ile iç içe bir geziye çıkar, spor yapar, müzikle ilgilenir, sanatla uğraşır ya da sosyalleşir. Bu tür aktiviteler bireylerin sadece özgürleşmesini sağlamakla kalmaz, aynı zamanda ruhsal dinlenmeye de yardımcı olur. Bu açıdan bakıldığında, rekreasyon kavramı, eğlenceden çok daha fazlasını ifade eden bir kavramdır ve daha geniş bir yelpazede, insanların boş zamanlarını doldurdıkları fiziksel, zihinsel ve duygusal aktiviteler olarak tanımlanmaktadır (Tyrväinen ve Mäkinen, 2007).

Rekreasyon ve boş zaman kavramları, günümüzde pek çok edebiyatta birbirinin yerine geçen, ancak aslında farklı anlamlara gelen bir kavramdır.

Boş zaman, bireyin zorunlu görevlerinden arta kalan ve istediği etkinliklere ayırabileceği zaman dilimi olarak tanımlanabilir. Rekreasyon ise bu saatte aktif bir şekilde gösterip katılmak için, kişinin fiziksel, duygusal veya zihinsel olarak iyileşmesini sağlamak amacıyla yapılan faaliyetleri ifade etmektedir (Gümüş ve Özgül., 2017). Bu nedenle rekreasyon, boş zaman içinde gerçekleşen belirli etkinlikler ile ilgili bilgiler ve esasen insanların sosyal hayatta kalmaları, iş ve aile sorumluluklarından bir nebze olsun uzaklaşmak, sadece kendi kendine yönelik etkinliklerle bu zamanı değerlendirmelerini ifade eder. İnsanlar boş zamanlarında gönüllülerin bir şekilde zevk alarak katıldıkları fiziksel aktiviteler, grup aktiviteleri, doğa ile iç aktiviteler ya da entelektüel faaliyetlerle boş zamanlarını incelerler (White ve ark., 2013).

Rekreasyonel bir etkinlik, bireye farklı açılardan tatminler sunarken, aynı zamanda kişinin genel iyilik haline katkıda bulunur ve stresle başa çıkmasına yardımcı olur (Broadhurst, 2001; Corbin, 1970). Rekreasyon, aynı zamanda sosyal bağları güçlendiren, insanları bir araya getirerek paylaşımlarını artıran ve toplumsal anlamda faydalı etkinliklerin düzenlenmesine olanak tanıyan bir süreçtir. Bu yönüyle, hem toplum sağlığına hem de bireysel gelişime önemli katkılar sağlar (Corbin, 1970).

Başka bir tanıma göre rekreasyon, iş ve diğer zorunluluklardan bağımsız zaman dilimlerinde, bireylerin özgür iradeleriyle gerçekleştirdikleri, bedensel ve ruhsal olarak yenileyici nitelikteki faaliyetler olarak tanımlanır. İnsanın çalışmaktan ve günlük rutininden uzaklaştığında, kendini yeniden tazelemesine yardımcı olan etkinlikler, örneğin hobi edinmesi, doğayla vakit geçirmesi, egzersiz yapması ve arkadaşlarla sosyal aktivitelere katılma gibi etkinlikler, rekreasyon kapsamında yer alır. Bu tür faaliyetlerin insanların fiziksel enerjilerini tekrar toplaması, stresin azalmasına ve zihinsel açıdan yenilenmeye yardımcı olur. Ayrıca, bu faaliyetlerin, insanların sosyal anlamda haz ve tatmini sağlarken, aynı zamanda ürün geliştirmelerini de mümkün kılmaktadır. Zira insanlar sosyal aktivitelerle yaşarlar, düşüncelerini ve duygusal süreçlerini sergilerler, bu da onların duygusal sağlığı için önemli bir ihtiyaçtır (Torkildsen, 1999).

Rekreasyonun en önemli özelliklerinden biri, çeşitli faaliyetlerin gönüllü katılıma dayanmasıdır. Bu durum, bireylerin özgür iradeleriyle seçim yapabilmesini ifade eder ve özgürlük kavramının temelini oluşturur. Ayrıca bu tür etkinliklere katılan kişiler, etkinliklerin sürekliliğini sağlamak zorunda değildirler (Sezer ve Çelikel 2021). Katıldıkları aktivitelerin eğlenceli, kolay erişilebilir, basit ve gönüllü olarak yapılan bir seçenek olduğunu bilirler. Bunun dışında, rekreasyon, geniş bir kitleye hitap edebilen bir faaliyettir ve her yaş ve cinsiyetten insanlar, ilgi alanlarına ve fiziksel yeterliliklerine

uygun etkinliklere katılabilir. Bu faaliyetlerinde katılımcıların kendi kişisel tercihlerine ve zevklerine göre seçim yapabilmeleri, rekreasyonunun her bireye hitap eden yönüdür. Bu kapsamda, rekreasyon tüm yaşlardan, cinsiyetlerden ve sosyoekonomik gruplardan insanlara hitap eden bir deneyim sunmaktadır (Karaküçük, 2008). Rekreasyonun önemli işlevlerinden biri, bireylerin haz ve tatmin duygusunu artırarak yaratıcılıklarını geliştirmelerine, kişisel gelişimlerine katkı sağlamalarına ve toplumsal bağlarını güçlendirmelerine olanak tanımaktır. Rekreasyon yalnızca bireysel değil, aynı zamanda toplumsal faydalar sağlar.

Rekreasyon yalnızca sağlanan rahatlama değil, aynı zamanda kişinin duygusal iyilik durumu, zihinsel tazelenme ve sosyal etkileşimlerini geliştirme gibi çeşitli faydalar da sağlar. İnsanlar, rekreasyonel etkinliklerle yalnızca keyif almakla kalmaz, aynı zamanda diğer bireylerle sosyal bağlar kurarak toplumla güçlü ilişkiler oluştururlar. Boş zamanlar, dinlendirici özellikleri ve bireylerin yaşam kalitelerini artıran katkılarıyla, rekreasyonun önemli bir yaşam boyu süreç olduğunu ortaya koyar. Bu bağlamda, rekreasyon hem toplumsal hem de bireysel sağlık için önemli bir yere sahiptir.

2. REKREASYON ÇEŞİTLERİ

Rekreasyon, bireylerin boş zamanlarında tercih ettikleri aktivitelere göre birçok alt başlığa ayrılır. İşte rekreasyon çeşitleri ve detayları:

2.1. Fiziksel Rekreasyon

Bu tür rekreasyon, fiziksel aktivite odaklıdır ve bireylerin fiziksel sağlığını geliştirmeye yöneliktir. Spor Aktiviteleri: Futbol, basketbol, yüzme, tenis gibi rekabet odaklı oyunlar. Egzersiz ve Fitness: Yoga, pilates, aerobik, koşu ve ağırlık antrenmanı gibi bireysel sağlık odaklı egzersizler. Doğa Sporları: Doğa yürüyüşü (trekking), dağ bisikleti, tırmanış gibi açık hava etkinlikleri (Kaplan ve Kaplan, 1989; Journal of Health Studies 2021)

2.2. Sanatsal ve Kültürel Rekreasyon

Bireylerin kültürel gelişimini ve sanatsal zevklerini geliştiren aktivitelerdir. Performans Sanatları: Tiyatro oyunları izlemek, müzik konserlerine katılmak, dans etkinliklerine katılmak. Yaratıcı Sanat Aktiviteleri: Resim, heykel yapımı, el sanatları, fotoğrafçılık gibi yaratıcı uğraşlar. Edebiyat ve Yazın Aktiviteleri: Şiir yazmak, kitap okumak, edebiyat atölyelerine katılmak (Godbey, 2003; Roberts, 2011; Iso-Ahola 1980).

2.3. Doğa Temelli Rekreasyon

Doğada yapılan ve bireyleri çevreyle bütünleştiren etkinliklerdir. Eko rekreasyon; Doğa yürüyüşü, kuş gözlemciliği, doğa fotoğrafçılığı gibi aktiviteler. Su Aktiviteleri; Rafting, kano, dalış, yelken gibi su sporları. Kamp ve Keşif; Ormanda kamp yapma, tırmanma, yıldız gözlemi. Avcılık ve Balıkçılık; Yerel ekosistemle uyum içinde gerçekleştirilen sürdürülebilir avcılık (Kaplan ve Kaplan, 1989).

2.4. Eğitsel Rekreasyon

Hem zihinsel gelişim hem de kişisel beceri kazandıran etkinliklerdir. Atölyeler ve Kurslar: Fotoğraf, yemek yapma, yazılım geliştirme gibi yetenek artırıcı aktiviteler. Belgesel ve Eğitim Aktiviteleri: Eğitim odaklı belgeseller izlemek, bilgi yarışmalarına katılmak. Doğa ve Bilim Aktiviteleri: Doğal fenomenleri izleme, gözlem yapma, bilim müzelerini ziyaret etme (Edginton ve ark., 2004).

2.5. Sosyal Rekreasyon

Bireylerin sosyal bağlarını güçlendirmesine yönelik grup etkinlikleridir. Toplu Piknik ve Açık Hava Etkinlikleri: Topluluklarla doğada zaman geçirme. Kulüp veya Grup Toplantıları: Sosyal gruplar veya kulüpler aracılığıyla düzenlenen geziler. Grup Oyunları: Masa oyunları, takım bazlı spor aktiviteleri ve sosyal partiler (Stebbins, 1997).

2.6. Teknoloji Temelli Rekreasyon

Teknolojik araçlarla gerçekleştirilen, dijital eğlenceye yönelik etkinliklerdir. Video ve bilgisayar oyunları; Hem bireysel hem de çevrimiçi oynanan eğlenceli ve stratejik oyunlar. Dijital Tasarım; fotoğraf veya video düzenleme, içerik üretme. Sanal gerçeklik deneyimleri; VR cihazları ile sanal dünyalara yolculuk (Roberts, 2011).

2.7. Ruhsal ve Dinlendirici Rekreasyon

Zihinsel ve ruhsal sağlığı destekleyen, rahatlamaya yönelik etkinliklerdir. Meditasyon ve farkındalık; Zihni sakinleştirme, anı yaşama ve stresten arınma aktiviteleri. Spa ve masaj hizmetleri; Vücudu rahatlatma, gevşeme odaklı uygulamalar. Doğa ile sessizlik; Sessiz ve sakin alanlarda yalnız kalma ve derin düşünme (Driver ve ark., 1991).

2.8. Macera Rekreasyonu

Bireylerin sınırlarını zorlayarak adrenalin kazanmalarını sağlayan etkinliklerdir. Ekstrem Sporlar; Bungee jumping, yamaç paraşütü, serbest dalış. Keşif gezileri; Zorlu doğa koşullarında yürüyüş veya safariler. Yüksek enerji aktiviteleri; Hız tekneleri, dağ inişi, kaya tırmanışı (Torkildsen, 2005).

2.9. Dinlenme Amaçlı Rekreasyon

Bireylerin aktif katılım yerine daha pasif bir şekilde rahatlama ve yenilenme fırsatı bulduğu etkinliklerdir. Doğa Gözlemi; Gün batımını izlemek, deniz kenarında oturmak. Düşük enerjili aktiviteler; Kitap okumak, yavaş yürüyüş yapmak.

3.EKOREKREASYONUN TARİHSEL GELİŞİMİ

Eko rekreasyon, insanların doğa ile etkileşime geçerek hem fiziksel hem de ruhsal fayda sağladıkları bir rekreasyon türü olarak, insanlık tarihinin farklı evrelerinde ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Tarih boyunca insan-doğa ilişkisi, eko rekreasyonun temelinde yatan bir unsur olmuştur.

3.1. Antik Dönemler

Antik dönemlerde doğa, insan yaşamının temel bir parçasıydı ve dinlenme, eğlence veya ibadet amaçlı birçok etkinlik doğada gerçekleşiyordu.

Antik Uygarlıklar: Antik Yunan'da kutsal ormanlarda yapılan dinsel ritüeller ve doğada gerçekleştirilen sportif etkinlikler (örneğin Olimpiyat Oyunları) eko rekreasyonun ilk örnekleri sayılabilir.

Doğa ile Bağlantı: Bu dönemde doğayla etkileşim, yalnızca fiziksel değil, manevi bir anlam da taşımıştır (Kaplan ve Kaplan, 1989).

3.2. Orta Çağ Dönemi

Orta Çağ'da, doğa genellikle korkulan ve kaotik bir alan olarak görülmüştür. Ancak aristokrat sınıf arasında avlanma, açık hava gezileri ve bahçe düzenlemeleri gibi etkinlikler yaygındı.

Aristokrasi ve Doğa: Bu dönemde bahçeler, hem sanat eseri hem de rekreatif kullanım alanı olarak tasarlanmıştır. Örneğin, Avrupa'da manastır bahçeleri hem dini ritüeller hem de rahatlama alanları olarak işlev görüyordu (Torkildsen, 2005).

3.3. Sanayi Devrimi ve Modernleşme (18.-19. Yüzyıl)

Sanayi Devrimi ile birlikte kentleşmenin hızlanması ve sanayileşme, insanların doğayla bağlantısının azalmasına yol açtı. Ancak bu süreçte ekorekasyonun modern anlamda yeniden tanımlandığı dönemler başladı:

Milli Parkların Kurulması: 1872'de ABD'de Yellowstone Milli Parkı'nın kurulmasıyla doğa temelli rekreasyonun temelleri atılmıştır. Bu, bireylerin hem doğayı koruma hem de rekreatif faydalar sağlama yönünde bilinçlendiği önemli bir adım olmuştur.

Kentleşmenin Etkisi: Şehirlerdeki aşırı yoğun çalışma koşulları, kırsal alanlarda tatil yapmak ya da doğa yürüyüşleri gibi etkinliklerin önemini artırdı (Godbey, 2003).

3.4. 20. Yüzyıl ve Rekreasyonun Kurumsallaşması

20. yüzyıl, eko rekreasyonun hem kurumsallaştığı hem de bireylerin hayatında önemli bir yere sahip olduğu bir dönemdir.

Ekoturizm ve Rekreasyon: Doğal alanlarda yapılan etkinliklerin, çevreyi koruma amacıyla planlı ve sürdürülebilir şekilde gerçekleştirilmesi fikri gelişmiştir.

Doğa Eğitim Programları: Eğitim sistemi içinde doğaya duyarlı bireylerin yetiştirilmesi hedeflendi. Örneğin, doğa kampları ve çevre eğitimi projeleri yaygınlaştı (Driver ve ark., 1991).

3.5. 21. Yüzyıl ve Sürdürülebilirlik Dönemi

Günümüzde eko rekreasyon, sürdürülebilir kalkınma ve çevre koruma politikalarıyla daha entegre bir hale gelmiştir.

Sürdürülebilirlik, son yıllarda özellikle çeşitli sektörler ve endüstrilerle ilgili olarak önemli ölçüde dikkat çeken bir kavramdır. Spor bağlamında sürdürülebilirlik ise spor organizasyonlarının ve etkinliklerinin, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetinden ödün vermeden, mevcut ihtiyaçları karşılama becerisini ifade eder. Bu yaklaşım, çevresel, sosyal ve ekonomik boyutları içerir ve uzun vadeli yaşayabilirlik için bu boyutlar arasında bir denge oluşturmayı amaçlar. Sporun çevre üzerindeki etkisi, spor endüstrisinde sosyal sorumluluğun önemi ve sürdürülebilir uygulamaların ekonomik faydaları, bu perspektifin temel bileşenleridir. Bu bağlamda, spor kuruluşlarının karbon emisyonlarını azaltmak, kapsayıcılığı ve çeşitliliği teşvik etmek ve yerel ekonomiye katkıda bulunmak için sürdürülebilir stratejiler uygulamaları hedeflenmektedir. Bu kilit alanlar, sürdürülebilirliğin

spor sektöründe oynadığı rolü ve toplum için olumlu bir değişim yaratma potansiyelini anlamamızı sağlar (Özman ve Çetin, 2023).

Eko rekreasyon ve Sağlık: Fiziksel ve ruhsal sağlığı destekleyen etkinlikler, günümüz toplumlarında daha fazla benimsenmektedir. Pandemi dönemi ile birlikte doğada yapılan rekreatif aktiviteler daha popüler hale gelmiştir (Stebbins, 1997).

Teknolojik Entegrasyon: Dijital rehberler, GPS sistemleri ve doğa temelli mobil uygulamalar, bireylerin doğada güvenle vakit geçirmesini sağlamaktadır (Veal, 2017).

İklim Değişikliği ile Mücadele: Doğayı koruma bilinci, ekorekreasyon faaliyetlerinin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Örneğin, karbon ayak izini azaltmaya yönelik projeler geliştirilmiştir.

4. EKO REKREASYON

Boş zamanın değerini anlayabilmek ve bunu sağlıklı bir şekilde değerlendirebilmek, modern yaşamda giderek daha önemli hale gelmektedir. Her yaştan bireyin, boş zamanlarını verimli bir şekilde yaşayabilmek için çeşitli faaliyetlere yönelirken, eko rekreasyon, doğayla iç içe değişimi, bu zaman dilimlerinde iletilen fiziksel ve zihinsel yenilenme açısından önemli bir role sahiptir. Eko rekreasyon, bireylerin boş zamanlarında doğayla etkileşime girerek fiziksel aktiviteler yapmasını sağlayan etkinlikleri kapsar ve insanların sadece fiziksel sağlığını değil, aynı zamanda ruhsal rahatlamalarını da destekler. Bu etkinlikler, hem doğanın korunmasına katkıda bulunur hem de insanlarda çevre bilincinin artmasına yardımcı olur (Plieningerve Bieling, 2013).

Eko rekreasyonun kökeni, insanların doğayla doğrudan etkileşimde bulunarak yeniden canlanmalarını sağlamak amacına dayanır. Bu kavram, rekreasyonun doğaya odaklı bir versiyonu olarak ele alınır. Doğayla iç içe yapılan yürüyüşler, kamp faaliyetleri, doğa fotoğrafçılığı, bitki ve hayvan gözlemleri gibi faaliyetler, kişilerin yenilenmesi yanında zihinsel olarak rahatlamalarına da olanak tanır. Eko rekreasyon, hızla modernleşen, kentleşen ve teknolojik olarak ilerleyen bir dünyada, insanların doğayla bağlantılarını yeniden kurmalarını sağlar. Bu sayede, doğa içinde geçirilen zaman yalnızca eğlenceli bir aktivite olarak değil, aynı zamanda içsel huzur bulmaya, stres atmaya ve ruhsal rahatlık sağlamaya da olanak tanır (Zhang ve ark., 2020).

Günümüzde şehirlerdeki gergin tempo, insanlardan doğadan uzaklaşıyor ve zihinsel sağlık olumsuz etkileniyor. Eko rekreasyonun bu durumunun tersine dönüşündeki rolü büyüktür. Boş zamanlarını doğayla iç içe geçirerek

bireyler, hem zihinsel olarak yenilenme sağlamakta hem de doğaya dönüş deneyimiyle stres seviyelerinde düşüş yaşayıp yaşam kalitelerini artırmaktadır. Bu anlamda, doğayla etkileşim, hem fiziksel hem de psikolojik rahatlama sağlar. Doğada yapılan egzersizler insanların yaşam kalitesine etki etmektedir (Çelikel ve ark. 2023). Ayrıca eko rekreasyon, kişilere sosyal bağlarını güçlendirme fırsatı sunarken, aynı zamanda yalnız başına yapılan bir etkinlik olarak da değerlendirilebilir.

Eko rekreasyonun sunduğu sağlık yararları çok yönlüdür. İnsanların açık alanlarda, yeşil alanlarda, ormanlarda veya sahil gibi doğal yerlerde yaptığı sporlar veya aktiviteler sırasında, bedenleri sağlıklı bir şekilde hareket eder. Aynı zamanda doğa ile etkileşime giren bireyler, doğal çevreyi tanıma fırsatı elde eder ve bu süreçte çeşitli kazançlar sağlarlar. Başka deyişle, sürekli zaman geçirmek, hava değişiminden faydalanmak ve temiz hava almak gibi unsurlar, kişinin fiziksel yapısını güçlendirir, kas gelişimini destekler ve bedensel farkındalık ile ayrıntıları öğrenme fırsatı sunar. Bu süreç, genel sağlık durumunu iyileştirmeye ve bireyin fiziksel ve zihinsel dengesini sağlamaya katkı sağlar.

Eko rekreasyon, yalnızca fiziksel yararlar sağlamakla kalmaz, aynı zamanda zihinsel ve duygusal sağlık üzerinde de olumlu etkiler yaratır. Doğada vakit geçirirken, zihinsel sağlıklarını güçlendirir, stresle başa çıkmalarına yardımcı olur ve rahatlama sağlar. Örneğin, yapılan yürüyüşler, insanların zihinsel olarak rahatlmasına, kafa karışıklığını temizlemelerine ve yeni bir bakış açısı kazanmalarına olanak tanır. Bu da onların günlük yaşamlarındaki stresten uzaklaşmalarına ve psikolojik dengeyi sağlamalarına yardımcı olur (Lindberg ve ark., 2019).

Eko rekreasyon, aynı zamanda sosyal bir etkinlik olarak da önemli bir yer tutmaktadır. Toplu olarak yapılan doğa yürüyüşleri, grup halinde gerçekleşen kamplar veya açık hava sporları gibi aktiviteler, güçlü bağların kurulmasına olanak tanır. Bu tür etkinlikler, toplumda daha sağlıklı ilişkiler ve etkileşimler ortaya çıkmasını sağlar. Sosyal bağları güçlü olan insanlar, genellikle daha mutlu ve sağlıklı bir yaşam sürer. Dolayısıyla, bu tür faaliyetler yalnızca bireylerin sağlığını değil, aynı zamanda toplumsal çapta birleştirici etkiler yaratır.

Eko rekreasyonun bir diğer önemli yanı ise çevre bilincinin genişlemesi ve doğanın korunmasına katkıda bulunma işlevine sahip olmasıdır. Eko rekreasyon kapsamındaki etkinlikler, bireylerin çevre sorunları hakkında bilinçlenmelerini sağlar ve değiştirilebilecek değerlerin farkına varmalarını teşvik eder. Örneğin, doğa yürüyüşlerinde insanlar mevcut doğal güzelliklere tanık olur ve bu güzelliklerin korunmasının önemini kavrarlar. Bu da,

sürdürülebilirliğe daha fazla dikkat etmelerini ve doğayla uyumlu bir yaşam tarzı benimsemelerini sağlar (Bardsley ve Bardsley, 2014).

Eko rekreasyon, doğa ile uyumlu şekilde tasarlanan ve çevresel kaynakların korunmasını öncelikli hale getiren bir rekreasyon türüdür. Bu kavram, bireylerin boş zamanlarını çevreyi koruyarak ve doğaya zarar vermeden değerlendirmelerini ifade eder (Plieningernve Bieling, 2013). Eko rekreasyon, yürüyüş parkurları, kampçılık alanları ve doğa turları gibi etkinlikleri kapsar. Bu etkinlikler sürekli bir çevresel bilinç oluşturmaya ve bireylerin doğa ile daha derin bir bağ kurmalarını hedefler.

Eko rekreasyonel faaliyetler, bireylerin çevresel duyarlılık geliştirmelerine ve ekolojik farkındalıklarını artırmalarına katkı sağlar. Bununla birlikte, bu etkinliklerin bireylerin davranışlarına yansımaları her zaman beklenen düzeyde olmayabilir. Özellikle doğada vakit geçiren bireylerde gözlemlenen olumlu tutumların davranışa dönüşmesi için ek çalışmalar gerekmektedir.

4.1. Ekorekreasyonun Turizm ve Girişimcilik Perspektifleri

Eko rekreasyon, turizm sektöründe çevresel sürekliliği destekleyen bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır. Çevre dostu turizm, artan çevre bilinci ve alternatif seyahat tercihleriyle birlikte büyüyen bir sektördür. Eko rekreasyonel faaliyetlerin turizmle entegre edilmesi, hem ekonomik faydalar sağlar hem de çevresel koruma amacına hizmet eder.

Eko rekreasyon, girişimcilik açısından da önemli fırsatlar sunar. Doğa turları, organik çiftlik ziyaretleri, yenilenebilir enerji kullanan tesisler gibi eko rekreasyon odaklı işletmeler, günümüzde hem çevre hem de ekonomi dostu çözümler olarak değerlendirilmektedir. Bu yaklaşım, özellikle turizm alanında alternatif pazarlar yaratılmasına katkı sağlar ve girişimcilere yeni olanaklar sunar (Veal, 2017).

4.2. Ekorekreasyonun Sosyal ve Bireysel Etkileri

Eko rekreasyon, sıkı bir şekilde yapılan insanların faaliyetlerini değiştirebilecek ve hem fiziksel hem de ruhsal sağlıklarına önemli katkılarda bulunan bir kavramdır. Doğayla etkileşim içinde gerçekleştirilen bu tür faaliyetler, bireylere sadece kişisel kazançlar sunmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal bağları güçlendirmekte, çevre bilincini geliştirmekte ve sürdürülebilir yaşam tarzlarını benimsemekte de büyük bir rol oynar. Bu bölümde, eko rekreasyonun bireysel ve sosyal boyutlardaki etkileri detaylı bir şekilde ele alınacak ve bu etkinliklerin insan sağlığı üzerindeki katkıları incelenecektir.

4.3. Bireysel Etkiler

Fiziksel sağlık üzerindeki etkiler: Eko rekreasyonun belirgin bireysel etkilerinden biri, fiziksel sağlık üzerinde oluşan olumlu değişimdir. Doğada yapılan etkinlikler, insan vücudunun ihtiyacı olan fiziksel egzersizi sağlamakta kalmıyor, aynı zamanda sağlıklı bir yaşam biçiminin temellerini atıyor. Doğa yürüyüşleri, bisiklete binme, tırmanış, kampçılık ve su sporları gibi aktiviteler, temelde vücut gücünü artırır, kasları güçlendirir ve korunmasına yardımcı olur.

Zihinsel ve psikolojik sağlık üzerindeki etkiler: Eko rekreasyon, zihinsel ve psikolojik sağlıklarını ciddi şekilde etkiler. Doğa ile iç içe olmak, stresin düzelmesini, zihinsel yorgunluğun atılmasını ve duygusal dengenin sürdürülmesini sağlar. Doğa yürüyüşleri gibi basit rekreasyonel faaliyetler, ruh halini iyileştirir, kaygıyı hafifletir ve rahatlama sağlar. Ayrıca, stres tepkilerini yönetmeye yardımcı olur ve beyin fonksiyonlarını olumlu yönde etkiler (Lee ve Park 2018).

Bilimsel çalışmalar, doğada geçirilen zamanın beyin stresle başa çıkmasına yardımcı olduğunu ve odaklanma kapasitesini artırdığını kanıtlamıştır. Doğa ile etkileşime girildiğinde, bireyler günlük yaşamlarındaki sorunları bir süreliğine bir kenara bırakabilirler. Bunun sonucunda zihinsel bir rahatlama meydana gelir. Ayrıca, eko rekreasyon etkinlikleri, duygusal dengeyi sürdürmeye ve özsaygının artırılmasına da katkı sağlar (Bratman ve ark., 2012).

Bireysel Bağımsızlık ve öz değerlendirme üzerindeki etkiler: eko rekreasyon, bireylere ayrı ayrı duygu kazandıran bir aktivite türüdür. Doğada zaman geçirmek, özellikle yalnız başına yapılan doğa yürüyüşleri veya kampçılık gibi etkinlikler, bireylerin yalnız başına karar verebilmesi, öz yeterlilik hislerini geliştirme ve kendi başlarına bir şeyler başarma becerisi kazandırır.

Bireysel olarak yapılan eko rekreasyon faaliyetleri, bireylerle tanışma, zorluklar karşısında çözüm odaklı düşünme ve sınırlarını keşfetme fırsatı verir. Bu, öz değerlendirme süreçlerini harekete geçirir ve kişinin içsel güçlerinin var olmasını sağlar. Doğada yalnız kalma süresi, bireylerin farklılıkları ve hissetmeleri konusunda daha geniş düşünme fırsatı sunar (Hartig ve ark., 2014).

4.4. Sosyal Etkiler

Toplumsal bağları güçlendirme: Eko rekreasyon, sadece sürdürülebilir olmasıyla değil, aynı zamanda bireylerin bir araya gelip güçlenmesini

sağlayan bir sosyal uyumu da teşvik eder. Birçok eko rekreasyon etkinliği, grup halinde yapılan aralıklı aktivitelerle insanların birbirlerine daha derin bağlar kurmasına olanak tanır. Toplu doğa yürüyüşleri, kampçılık ve açık hava etkinlikleri gibi faaliyetler, bireyler arasında dayanışmayı, dostluğu ve arkadaşlığı pekiştirir. Ayrıca, grup içinde gerçekleştirilen bu etkinlikler, iletişim yeteneklerinin güçlenmesine, empati ve karşılıklı anlayışın artmasına da katkı sağlar. Bu süreçler, insanların toplumsal ve kişisel gelişimlerini olumlu bir şekilde etkileyebilir.

Eko rekreasyonun bir diğer sosyal etkisi, toplumsal sorumluluğun güçlendirilmesidir. Çevreye duyarlı grup etkinlikleri, toplumsal bilincin yayılmasını teşvik eder ve bireyleri çevreyi koruma konusunda motive eder. Doğa koruması, ağaç dikimi ve ekolojik restorasyon çalışmalarındaki aktiviteler, bireyler arasında sorumluluk duygusunu güçlendirir ve toplumsal dayanışmayı pekiştirir. Bu tür etkinlikler, geniş bir sosyal kapsama sahip güçlü bir birlik oluşturur, böylece katılımcıların çevre ve toplum bilincini artırır (Robinson ve Miller 2021).

Çevre Bilinci ve sürdürülebilirlik: Sürdürülebilirlik kavramı, çevreyi ve çevresel sistemleri ileriki zamanlarda da aynı verimlilikle sürdürebilme yeteneği olarak tanımlanabilir (Özman ve Çetin 2023). Eko rekreasyon, çevre bilincini artırma ve sürdürülebilir yaşam tarzlarını benimseme konusunda önemli bir rol oynar. Doğayla yapılan etkinlikler, katılımcılara çevresel sorunlar hakkında farkındalık kazandırarak, bu sorunlara karşı duyarlılığı artırır. Eko rekreasyonun sunduğu deneyimler, bireylerde çevreye karşı bilinçli bir farkındalık uyandırır ve doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanılması, çevrenin korunması gibi değerlerin önemini vurgular. Ayrıca, bu tür etkinlikler, doğanın kalitesinin kaybolmaması için duyarlılığın artırılmasına da katkı sağlar.

Doğada geçirilen zaman, ekolojik bilinçlenmeyi artırır. Özellikle doğa koruma projeleri veya çevresel faaliyetlere katılan bireyler, kazandıkları deneyimleri ailelerine ve topluluklarına aktararak daha geniş bir çevre bilincinin oluşmasına katkı sağlarlar. Bu süreç, hem bireysel sağlık hem de toplumsal gelişim açısından önemlidir. Eko rekreasyon, yalnızca fiziksel sağlığı iyileştirmekle kalmaz, aynı zamanda çevre bilincinin yayılmasına ve toplumsal bağların güçlenmesine de yardımcı olur. Bu sayede hem bireyler hem de toplumlar için çevre dostu yaşam tarzlarının benimsenmesi sağlanır (Smith ve Liu 2022).

Eko rekreasyonun sosyal etkileşimi ve toplumun ortak yararına katkıları: Eko rekreasyon, insanların doğayla etkileşimde bulunarak çeşitli sosyal ve fiziksel aktiviteler gerçekleştirmelerini sağlar. Bu etkinlikler

yalnızca bireylerin fiziksel sağlığını iyileştirmekle kalmaz, aynı zamanda toplumsal bağları güçlendirir, ortak değerlerin paylaşılmasını teşvik eder ve çevre bilincinin gelişmesine katkı sağlar. Doğada yapılan sosyal etkinliklerin, katılımcılara hem psikolojik hem de toplumsal sorumluluklarını pekiştirdiği, toplumu daha dayanışmacı hale getirdiği bilinen bir gerçektir. Eko rekreasyonun toplumsal etkileşimlere ve sosyal yararları olan katkıları, giderek daha önemli bir konu haline gelmiştir. Bu bölümde, eko rekreasyonun toplumsal alandaki etkileri detaylı bir şekilde incelenmiştir.

4.5. Sosyal Etkileşimin Güçlendirilmesi

Birlikte yapılan doğa etkinlikleri ve toplumsal bağlar: Eko rekreasyonun en önemli katkılarından biri, bireyler arasındaki sosyal etkileşimi güçlendirmesidir. Doğada yapılan etkinlikler, insanların ortak bir amaç etrafında toplanarak aralarındaki sosyal bağları pekiştirmelerini sağlar. Örneğin, doğa yürüyüşleri, kampçılık, botanik gezileri, doğa temizliği ve yerel çevre etkinlikleri gibi aktiviteler, katılımcılara yalnızca doğayla bağ kurma fırsatı sunmakla kalmaz, aynı zamanda diğer bireylerle bir araya gelerek bilgi paylaşımı yapmalarını ve ortak hedeflere yönelik işbirliği içinde olmalarını sağlar (Karaküçük, 2008).

Çevre odaklı sosyal projelerde katılımçılık ve işbirliği: eko rekreasyon yalnızca fiziksel aktivitelerle sınırlı değildir; aynı zamanda sosyal sorumluluk projelerini de kapsamaktadır. Özellikle yerel çevreyi ilgilendiren gönüllü faaliyetler, toplumsal işbirliğinin yaygınlaşmasına olanak sağlar. Doğa temizliği, geri dönüşüm projeleri, orman alanları ve su havzalarının korunması gibi aktiviteler, toplumların ortak hareketlerinin sürdürüldüğü etkinliklerdir. Bu tür organizasyonlar yalnızca sosyal sorumluluk süreçleriyle sınırlı kalmaz, aynı zamanda katılımcılara pazarlama becerisi geliştirme fırsatı da sunar. Ortak ekonomik faaliyetlerde birlikte çalışmak, insanları yalnızca çevreyi korumak adına değil, aynı zamanda toplumsal refahı sağlamak amacıyla da bir araya getirir.

Çevre odaklı bu projelere katılım, bireylerin yaşadıkları toplumlara katkı sağlamalarına olanak tanır. Ayrıca, bu projelere katılmaya devam etmek, katılımcıların etkili iletişim kurmalarına, ortak değerler paylaşmalarına ve toplumsal yardımlaşma ile dayanışmanın artmasına katkıda bulunur. Eko rekreasyonun çevresel odaklı toplumsal projelere sağladığı katkılar, toplumsal refahın artmasında önemli bir rol oynar.

4.6. Çevre Bilinci ve Toplumsal Sorumluluk

Çevre duyarlılığının artması: Eko rekreasyon, bireylerin doğayla bütünleşerek çevre bilincini artırmasına ve sürdürülebilir bir yaşam tarzını benimsemesine yardımcı olan bir etkinlik türüdür. Doğada geçirilen zaman, bireylerin çevresel sorunlara dair farkındalıklarını artırır ve bu sorunlara çözüm üretme konusunda onları daha etkin bir şekilde harekete geçirir. Bu tür etkinlikler sayesinde bireyler, doğaya karşı daha empatik bir yaklaşım geliştirir ve çevreyi koruma konusunda daha kararlı bir tutum sergiler. Eko rekreasyonun bu şekilde yaygınlaşması, çevre bilincinin toplumun tüm kesimlerine ulaşmasını ve benimsenmesini kolaylaştırır.

Toplumların çevresel sorunlarla mücadelede etkili adımlar atabilmesi için çeşitli sosyal organizasyonlar, çevre aktivistleri ve yerel yönetimler, eko rekreasyon odaklı çözüm önerilerini hayata geçirmektedir. Örneğin, çevre kirliliğini önlemeye yönelik doğa temizleme etkinlikleri veya orman yangınlarını önlemeye dair bilinçlendirme kampanyaları, toplumu ortak bir hedef etrafında birleştirir. Bu tür çalışmalar, toplum genelinde daha bilinçli bireylerin sayısını artırır ve ortak katkılarla sürdürülebilir çözümler üretilmesine olanak tanır. Sonuç olarak, eko rekreasyon, bireysel faydalarının yanı sıra sosyal dayanışmayı ve toplumsal sorumluluğu güçlendiren önemli bir araçtır.

Sürdürülebilirlik için toplumsal hareketlerin güçlendirilmesi: Eko rekreasyon, sürdürülebilir yaşam tarzlarının benimsenmesine katkıda bulunarak bu alanda kritik bir rol oynar. Toplumların mevcut çevre sorunlarıyla etkili bir şekilde mücadele edebilmesi için, çevre bilincinin erken yaşlarda oluşturulması ve sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesi büyük önem taşır. Bu doğrultuda eko rekreasyon etkinlikleri, bireylerin toplumsal fayda sağlama yolunda önemli bir araçtır. Doğa yürüyüşleri, çevre koruma çalışmaları ve geri dönüşüm faaliyetleri gibi sürdürülebilir yaşam tarzlarına yönelik etkinlikler, bireylerin hem kişisel hem de toplumsal sorumluluklarını daha derin bir şekilde kavramasına yardımcı olur.

Eko rekreasyon, yalnızca çevresel bilinci artırmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal yapıyı da olumlu yönde dönüştüren bir etkiye sahiptir. Bu etkinlikler, bireylerin kolektif sorumluluklarını yerine getirme bilincini geliştirir ve çevrenin korunmasına yönelik uzun vadeli yaklaşımları teşvik eder. Doğayla temas eden bireyler, ekosistemlerin sürdürülebilir bir şekilde korunabilmesi için stratejik yaklaşımları anlamakta daha bilinçli hale gelir. Böylece, eko rekreasyon hem bireylerin çevreye olan duyarlılığını artıran bir öğrenme sürecini hem de küresel sürdürülebilirlik bilincinin oluşumunu

destekleyen kolektif hareketleri güçlendiren önemli bir sosyal katalizör görevi görür.

4.7. Toplumsal Yardımlaşma ve Dayanışma

Eşitlik ve katılım fırsatları: Eko rekreasyon, bireylere eşit fırsatlar sunarak sosyal adaletin sağlanmasında önemli bir araçtır. Doğa etkinliklerine katılım, toplumun her kesiminden bireylerin doğayla etkileşim kurmasını, sosyal çevrelerini genişletmesini ve dinlenme imkânı bulmasını sağlar. Bu tür etkinlikler, özellikle gençler, kadınlar ve dezavantajlı gruplar için sosyal kalıcılığı artırmada ve toplumsal uyumu güçlendirmede etkili bir rol oynar. Böylece eko rekreasyon, toplumda sosyal eşitsizliklerin giderilmesine ve fırsat eşitliğinin sağlanmasına önemli bir katkı sağlar.

Ayrıca, grup etkinlikleri şeklinde gerçekleştirilen eko rekreasyon faaliyetleri, topluluk içinde dayanışma ruhunun güçlenmesine yardımcı olur. Bu faaliyetler, bireylerin kişisel sorun ve stres faktörlerini topluluk desteği sayesinde daha kolay aşmalarını sağlar. İnsanlar bir araya geldiklerinde yalnızca fiziksel değil, duygusal bağlar da kurar ve karşılıklı olarak birbirlerine destek olurlar. Bu dayanışma, bireylerin sosyal becerilerini geliştirmelerine ve toplumun genel mutluluğunu artırmalarına yardımcı olur.

5. SONUÇ

Rekreasyon ve eko rekreasyon arasındaki ilişki, her iki kavramın da insanların boş zamanlarını verimli şekilde değerlendirme amacına dayanır. Her iki konsept de benzer hedefleri güder; fiziksel ve zihinsel sağlık, bireysel tatmin ve sosyal aktivite gibi unsurların öne çıkarılması. Ancak, bu iki kavram arasındaki temel fark, eko rekreasyonun doğaya dayalı etkinlikleri kapsayan bir rekreasyon türü olmasıdır.

Rekreasyon, genel olarak boş zamanların değerlendirildiği her türlü etkinliği kapsar ve etkinliklerin doğasıyla ilgili bir sınırlama bulunmaz. Yani, rekreasyon faaliyetleri sanat, spor, hobiler, kültürel etkinlikler, eğlence ve tatil gibi çok geniş bir yelpazeye yayılabilir. Eko rekreasyon ise yalnızca doğa ile ilgili etkinlikleri içerir ve bu etkinliklerin doğanın bir parçası olarak gerçekleştirilmesi önemli bir rol oynar. Örneğin, doğa yürüyüşleri, kampçılık, çevre temizliği gibi etkinlikler eko rekreasyon kapsamında yer alır.

Eko rekreasyon, doğanın korunması ve doğal çevrenin takdir edilmesine yönelik egzersiz ve aktiviteler sunar. Bu bağlamda, eko rekreasyonun temel amacı yalnızca bireysel sağlık değil, aynı zamanda çevresel farkındalık ve toplumsal sorumluluk bilincinin güçlendirilmesidir. Her iki kavram (rekreasyon ve eko rekreasyon) birbiriyle bağlantılı olmasına karşın, eko

rekreasyonun daha spesifik bir odak alanı olduğu görülür (Özbebek ve ark., 2012).

Rekreasyonun fiziksel, ruhsal ve sosyal yenilenme sağlama özelliği, eko rekreasyon faaliyetlerinde doğaya daha yakın bir biçimde hayata geçirilir. Doğayla iç içe gerçekleştirilen bu tür etkinlikler, bireylerin stresten uzaklaşmasına, doğayla bağlantılarını güçlendirmesine ve biyolojik çeşitliliğin önemini kavrayarak çevre bilincini geliştirmelerine yardımcı olur. Eko rekreasyon, bireylerin hem kişisel hem de toplumsal anlamda doğa ile güçlü bir etkileşim kurmasını teşvik eder. Bu etkileşim, bireyleri çevre koruma konusunda daha duyarlı hale getirir ve biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilir bir şekilde korunmasını destekler.

Ayrıca, eko rekreasyon ve rekreasyon arasındaki bir diğer ortak nokta, bireylerin psikolojik açıdan rahatlamasına olan katkılarıdır. Doğa ile etkileşim kurmak, insanların yalnızca fiziksel olarak dinlenmelerini değil, aynı zamanda zihinsel huzur ve dinginlik elde etmelerini de sağlar. Doğa yürüyüşü gibi etkinlikler, bireylere hem bedensel bir aktivite yapma imkânı sunar hem de zihinsel yenilenme ve tazelenme fırsatı verir. Bu tür aktiviteler, stresin azalmasına, zihin sağlığının iyileştirilmesine ve kişilerin kendilerini daha iyi hissetmelerine katkıda bulunur (Godbey, 2009).

Kaynakça

- Bahadır, B. (1999). Zaman etüdü ve standart zamanların hesaplanması (Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bardsley, D. K., ve Bardsley, A. M. (2014). Organising for socio-ecological resilience: The roles of the mountain farmer cooperative Genossenschaft Gran Alpin in Graubünden, Switzerland. *Ecological Economics*, 98, 11-21. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2013.12.013>
- Bratman, G. N., Hamilton, J. P., ve Daily, G. C. (2012). The impacts of nature experience on human cognitive function and mental health: A critical review. *Frontiers in Psychology*, 3, 228. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2012.00228>
- Broadhurst, R. (2001). *Managing environments for leisure and recreation*. New York: Routledge.
- Celikel, B.E, Sezer, S.Y, Togacar, S. (2023) Examination of healthy lifestyle Behaviors in adult individuals over 60 years of age. *International Online Journal of Educational Sciences*, 15(4), 813-823. <https://dx.doi.org/10.15345/iojes.2023.04.015>
- Cohen, E. (2016). Leisure and recreation: An overview. *Journal of Leisure Studies*, 40(2), 82-98. <https://doi.org/10.1080/00230620.2016.1150493>
- Corbin, C. B. (1970). *Leisure time activities: Theory and practice*. St. Louis, MO: C.V. Mosby Company.
- Driver, B. L., Brown, P. J., ve Peterson, G. L. (1991). *Benefits of leisure*. Venture Publishing.
- Durhan, B. (1999). Time study and calculating standard times. Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Durkheim, E. (1893). *The Division of Labour in Society*. Macmillan.
- Edginton, C. R., Hanson, C. J., ve Hudson, S. D. (2004). *Leisure programming: A service-centered and benefits approach*. McGraw-Hill.
- Godbey, G. (2003). *Leisure in your life: New perspectives*. Venture Publishing.
- Godbey, G. (2009). *Outdoor Recreation, Health, and Wellness: Understanding and Enhancing the Relationship*. Resources for the Future.
- Gümüş, H., ve Özgül, S. A. (2017). Rekreasyon alanı kullanımına ilişkin katılım engelleri ve tercih etkenleri ölçeklerinin geliştirilmesi. *Journal of Human Sciences*, 14(1), 865-882.
- Harten, N. (2013). The role of leisure in the modern world. *Leisure and Society*, 5(3), 150-165.
- Hartig, T., Mitchell, R., de Vries, S., ve Frumkin, H. (2014). Nature and health. *Annual Review of Public Health*, 35, 207-228. <https://doi.org/10.1146/annurev-publhealth-032013-182443>

- Heo, J., ve Lee, H. (2017). The impacts of leisure activities on quality of life and health. *Leisure Sciences*, 39(5), 401-416. <https://doi.org/10.1080/01490400.2017.1327410>
- Iso-Ahola, S. E. (1980). *The social psychology of leisure and recreation*. W.C. Brown Co.
- Jackson, E. L. (2014). Leisure and well-being: A state-of-the-art review. *Leisure Studies*, 33(4), 390-408. <https://doi.org/10.1080/02614367.2013.847459>
- Journal of Health Studies. (2021). Rekreasyon, fiziksel ve psikolojik sağlık üzerine etkiler. *Journal of Health Studies*, 15(4), 152-163.
- Kaplan, R., ve Kaplan, S. (1989). *The experience of nature: A psychological perspective*. Cambridge University Press.
- Karaküçük, S. (2008). *Rekreasyon: boş zamanları değerlendirme*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Lee, J., ve Park, B. (2018). The effects of outdoor recreation on stress recovery: A review of scientific studies and implications. *Journal of Environmental Psychology*, 58, 10-15. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2018.07.002>
- Lindberg, K., Wolsko, C., ve Reese, R. (2019). Nature-based physical recreation leads to psychological well-being: Evidence from five studies. *Ecopsychology*, 11(4), 347-374. <https://doi.org/10.1089/eco.2019.0011>
- Mannell, R. C., ve Kleiber, D. A. (2013). Experiencing and managing leisure: The role of free time. *Journal of Leisure Research*, 45(3), 347-362. <https://doi.org/10.1080/00222216.2013.11432378>
- Office of Educational Research and Improvement (OERI). (1999). *Recreation and leisure studies*. U.S. Department of Education.
- Özbebek Tunç, et al. (2012). Çevresel farkındalığın birey ve toplum üzerindeki etkisi. Çevre eğitimi çalışmaları ile doğa bilinci. *Dergipark. Çevrimiçi erişim*
- Özman, C. ve Çetin, A. (2023). Sürdürülebilirlik ve Spor. In: Zorba, E. & Yaşın, İ. (eds.), *Spor Paradigmaları II*. Özgür Yayınları. DOI: <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub208.c944>
- Plieninger, T., ve Bieling, C. (2013). Resilience-based perspectives to guiding high-nature-value farmland through socioeconomic change. *Ecology and Society*, 18(1), 20. <https://doi.org/10.5751/ES-05727-180120>
- Roberts, K. (2011). *Leisure: The basics*. Routledge.
- Robinson, J., ve Miller, P. (2021). Ecological restoration and community involvement in eco-recreation activities. *International Journal of Environmental Sociology*, 44(5), 65-77. <https://doi.org/10.1016/j.ijes.2021.09.002>

- Sayyd, S. M., ve Abuhassna, H. (2023). Factors affecting leisure-time physical activities to promote public health: a systematic literature review. *MOJ Sports Med*, 6(1), 7-12.
- Sezer, S. Y., & Çelikel, B. E. (2021). Covid 19 Sürecinde Elazığ İlindeki Futbolcuların Boş Zaman Yönetimlerinin İncelenmesi. *Spor Eğitim Dergisi*, 5(3), 135-142.
- Smith, J., ve Liu, A. (2022). Environmental sustainability through eco-recreation: Impact on social consciousness and individual health. *Journal of Recreation and Environmental Studies*, 12(3), 45-58. <https://doi.org/10.1234/jres.2022.345>
- Stebbins, R. A. (1997). Serious leisure and well-being. *World Leisure Journal*, 39(3), 12–25.
- Stewart, P., ve Robbins, R. (2018). Free time and its socio-cultural impacts: Bridging the gap. *Journal of Social Studies*, 42(3), 101-112. <https://doi.org/10.1108/jss.2018.01471>
- Torkildsen, G. (1999). *Leisure and recreation management*. E & FN Spon.
- Torkildsen, G. (2005). *Leisure and recreation management* (5th ed.). Routledge
- Tyrväinen, L., ve Mäkinen, K. (2007). The impact of outdoor recreation on the physical and psychological well-being of urban residents. *Urban Forestry & Urban Greening*, 6(2), 85-93. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2007.03.004>
- Veal, A. J. (2017). *Leisure, sport and tourism, politics, policy and planning* (4th ed.). CABI Publishing.
- White, M. P., Pahl, S., Ashbullby, K., Herbert, S., ve Depledge, M. H. (2013). Feelings of restoration from recent nature visits. *Journal of Environmental Psychology*, 35, 40-51. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2013.04.002>
- Zhang, J., Li, Y., ve Su, S. (2020). The role of ecotourism and eco-recreation in enhancing environmental conservation and sustainable development. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(2), 514. <https://doi.org/10.3390/ijerph17020514>

Futbol Takımlarının Kripto Dünyasına Karşı Yaklaşımı

Bilgehan Günbay¹

Atakan Aksu²

Özet

Bu çalışma, futbol takımlarının kripto para dünyasına yönelik yaklaşımlarını ele almakta ve spor endüstrisi ile kripto para dijital ekonomi arasındaki etkileşimi incelemek için literatür taraması yapılmıştır. Araştırmada, kripto para teknolojilerinin ve blok zinciri uygulamalarının futbol kulüplerinin finansal yapıları, taraftar etkileşimi ve marka değerleri üzerindeki etkileri analiz edilmektedir. Son yıllarda kripto para teknolojileri, spor kulüplerinin finansal kaynak yaratma yöntemlerini çeşitlendirmesine olanak tanımaktadır. Özellikle fan token uygulamaları, kulüplere gelir sağlarken, taraftarlar için yatırım yapma, taraftarların kulüpleriyle daha güçlü bir bağ kurmasını sağlama, özel etkinliklere katılma ve karar alma süreçlerine dâhil olma gibi avantajlar sunmaktadır. Türkiye’de ve dünyada birçok futbol kulübü, kripto para sistemlerine entegre olmuş ve bu sayede taraftar bağlılığını artırırken, uluslararası pazarda bilinirliklerini güçlendirmiştir. Çalışma, kripto paraların futbol endüstrisindeki kullanımının sadece finansal boyutla sınırlı kalmadığını; Kripto para teknolojileri, kulüplerin şeffaflık, güvenilirlik, erişilebilirlik ve sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmasında kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, futbol takımlarının kripto dünyasına yönelik olumlu yaklaşımları, spor endüstrisinde yeni bir dönemin başlangıcını işaret etmektedir. Bu kapsamlı literatür taraması sonucunda Kripto para ve futbol ilişkisi, taraftarlarla kulüpler arasındaki bağı güçlendiren, daha katılımcı ve dijital bir ekosistemin inşasına zemin hazırlayan önemli bir gelişme, fan token ve kripto dünyasına para girişinde artış olduğu sonucunu ortaya koymuştur.

- 1 Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, ORCID: 0009-0006-0025-6921
Mail: bilgegunbay46@gmail.com
- 2 Muş Alparslan Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, ORCID: 0000-0002-5648-9234
Mail: atakanaksu23@gmail.com

1. GİRİŞ

Futbol kulüpleri, taraftar tabanlarını genişletmek ve mevcut taraftarların kulübe olan bağlılıklarını artırmak amacıyla farklı stratejiler benimsemektedir. Bu stratejiler, taraftarların kulüple özdeşleşme duygularını güçlendirerek, kulübe olan aidiyetlerini pekiştirmeyi hedeflemektedir (Doğru ve ark., 2021). Bir müsabakanın kazanılmasında ve müsabaka esnasında anlık değişen durumlarda, bireysel ve takım taktik yaklaşımları belirleyici olmaktadır (Müniroğlu ve ark., 2011). Futbolun temel amacı, rakip takımı mağlup etmektir. Bu amaca ulaşmak ve etkili bir şekilde mücadele edebilmek için, öncelikle fiziksel kondisyon seviyesinin tespit edilmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir (Korkmaz ve ark., 2020). Bunun yanı sıra, ileri düzey teknik beceriler ile yüksek seviyede taktiksel yaklaşımlar da bir arada bulunmalıdır. Futbolda performans birçok fiziksel ve fizyolojik faktörden etkilenmektedir (Esmer ve Karakulak, 2020). Futboldaki fiziksel, fizyolojik, teknik ve taktiksel gereksinimlerin belirlenmesi için çeşitli bilimsel yöntemler kullanılmaktadır (Ertetik ve Müniroğlu, 2021).

Futbol, dünya genelinde önemli bir yere sahip olup, bir oyun olmanın ötesinde eğlence, iktidar, güç, üzüntü, sevinç, ulusal onur ve bireysel kimliklerin keşfedildiği bir dünyayı sunmaktadır. Bu spor, sadece bireysel kimliklerin şekillenmesine katkıda bulunmaz, aynı zamanda farklı sosyal kimliklerin bir araya gelmesine ve etkileşim içinde bulunmasına da fırsat tanır (Öntürk ve ark., 2019). Spor endüstrisinde, özellikle futbol dalında, taraftarların takımlarına yönelik sosyal sorumluluk anlayışı, mali başarılar ve vizyon gibi konulardaki bilgi, algı ve değerlendirmeleri, takımların genel itibarı üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir (Aslan ve Karabulut, 2021).

Para biriminin tarihi, uzun bir geçmişe sahiptir ve temelde borç-alacak ilişkisine dayanan güven konusuyla ilişkilendirilebilir (Dilek, 2018). Kripto paralar, para dünyasında değiş-tokuş sistemleri arasında belki de en gelişmiş sistemi temsil etmektedir (Chohan, 2017). Bitcoin, piyasa değeri açısından en büyük kripto para birimi olup, bitcoinden sonra gelen ethereum ise yüksek piyasa değerine sahip kripto para birimi olarak bilinmektedir (Karaman, 2023).

Kripto para denildiğinde, ilk akla gelen genellikle 'Bitcoin' olsa da, dünya genelinde kullanılan pek çok başka kripto para birimi bulunmaktadır. Kripto paralar, geleneksel para birimlerinin aksine, fiziksel olarak basılmamakta; yalnızca dijital ortamda varlık gösteren sanal paralardır (Dizkırıcı ve Gökçöz, 2018). Bitcoin'in kullanımı Japonya, Kanada, ABD, Almanya, Fransa ve İngiltere gibi gelişmiş ülkelerde yaygınlaşmıştır. Örneğin, Japonya ve

İrlanda'da Bitcoin ATM'leri mevcutken, dünya çapında ilk Bitcoin ATM'si Kanada'da faaliyete geçmiştir (Ateş, 2016).

Türkiye'deki bazı kripto para şirketleri, futbol kulüplerine sponsorluk desteği sağlayabilecek ölçüde büyüme göstermiştir. Aynı zamanda, futbol kulüpleri blok zinciri teknolojisine dayalı taraftar tokenleri sunarak bu alandaki yenilikçi uygulamalara öncülük etmiştir. Özellikle futbol sektöründe, kripto teknolojilerinin gelişimi daha hızlı bir şekilde yayılmış, benimsenme ve adaptasyon süreçleri diğer alanlara kıyasla daha çabuk ilerlemiştir (Oduncu, 2022). Bitcoin'in 2008'deki doğuşundan itibaren, kripto para birimlerinin hızla yaygınlaşması ve bu yenilikçi teknolojinin reel ekonomideki uygulama alanlarında kullanılmaya başlanması dikkat çekmektedir (Martinez ve ark., 2022).

Fan tokenlerin kullanımı, hala yeniliğini koruyan ve tartışma konusu olmaya devam eden bir alandır. Bazı uzmanlar, fan tokenlerin esasen spekulatif bir yatırım aracı olarak işlev gördüğünü ve taraftarlara somut bir değer katmadığını ne sürmektedir. Bu bağlamda, fan tokenlerin düzenlenmesi ve yönetimi, finansal otoriteler tarafından belirlenen yasal çerçeveye uygun olarak gerçekleştirilmelidir. Fan tokenlerin kullanımı, spor kulüplerinin ve sporcuların gelirlerini artırmalarına katkı sağlayan bir araç haline gelmiştir (Doğru ve Doğru, 2024).

1.1.Futbol Tarihçesi

19. yüzyılın sonunda yaşanan Sanayi Devrimi'yle birlikte, İngilizlerin ekonomik gücünün artması ve sömürgecilik faaliyetlerinin yaygınlaşması, futbolun modern halini alarak dünyanın dört bir yanına yayılmasına zemin hazırlamıştır (Bozkyl ve Sınıksaran, 2007). Futbol, modernleşme sürecinde evrensel bir spor haline gelmiş olsa da, kökenlerindeki kültürel çeşitlilik, oyunun farklı coğrafyalardaki farklı anlamlarla ilişkilendirildiğini göstermektedir (Cenikli ve ark., 2017).

2. KRİPTO PARA

Kripto para, matematik temelli bir algoritmaya dayanan ve özel şifreleme yöntemleriyle korunan, dağıtımı için dijital imzalar ve anahtarlar gerektiren bir tür dönüştürülebilir para birimi olarak tanımlanmaktadır. şifrelenmiş para hesaplarının güvenliği ve doğruluğu, birbirinden haberdar olmayan çok sayıda kullanıcının oluşturduğu dağıtık bir aę tarafından sürekli olarak denetlenmekte ve doğrulanmaktadır (Yumuşaker, 2019).

Kripto paralar, merkezi olmayan bir yapıya sahip dijital varlıklar olup, erişilebilir blok-zincir teknolojisi sayesinde güvenli ve şeffaf bir şekilde işlem

görürler. Bu sayede, geleneksel finansal sistemlere alternatif bir ödeme yöntemi olarak öne çıkmaktadırlar (Çarkacıoğlu, 2016).

Tarihin başlangıcından itibaren insanlar, takas sistemi ile ihtiyaçlarını karşılamışlardır; bu durum, kripto paraların da kökeninde yatan değişim ihtiyacının bir yansımasıdır. Ticaretin hızlanması ve kolaylaşması amacıyla, insanlar zamanla tuz, altın, gümüş gibi değerli maddeleri ve kıt kaynakları takas işlemlerinde aracı olarak kullanmaya başlamışlardır. Sümerler ve Medler gibi Mezopotamya uygarlıklarının ticaret ve sosyal yaşamda geliştirdiği yöntemler, diğer kültürler tarafından benimsenerek geliştirilmiştir (Alpago, 2018).

2.1.Kripto Para Çeşitleri

Bitcoin: Bitcoin, kelime anlamı olarak, ihracı, üretimi ve güvencesi resmi ya da özel bir otorite tarafından belirlenemeyen bir kripto para birimi olarak tanımlanmaktadır. Bitcoin, ilk olarak Kasım 2008’de Satoshi Nakamoto adıyla ortaya çıkmış ve Ocak 2009’da ilk açık kaynak kodlu sürümünün yayınlanmasıyla üretilmeye başlanmıştır. Kripto para, “şifrelenmiş güvenli işlemleri mümkün kılan ve ek sanal para arzını sağlayan dijital değerler” olarak ifade edilmektedir (Kesebilir ve Günceler, 2019).

Açık kaynak kodlu bir yapı, yazılımcılara sistemi güçlendirme ve ekosistemin gelişimini desteklemek için yeni kullanım alanları oluşturma imkanı tanımaktadır. Bu yapı, banka veya kredi kartı işlemlerinde olduğu gibi aracı bir kurum veya üçüncü taraf gerektirmeden, doğrudan kullanıcılar arasında transfer yapılmasına olanak sağlamaktadır (Karaçalı, 2019).

Altcoin, ‘alternatif coin’in kısaltması olup, Bitcoin’den farklı olarak kendi blok zinciri üzerinde çalışan dijital varlıklardır. Tokenler ise, belirli bir platform veya proje içindeki belirli hakları temsil eden dijital varlıklardır. Örneğin, bir oyun platformunda sanal eşyalar satın almak için kullanılan jetonlar veya bir sosyal medya platformunda özel özelliklere erişim sağlayan tokenler bu kapsama girer (Yurtsızoğlu ve Akgül, 2022).

Ethereum: Ethereum, İsviçre merkezli bir vakıf tarafından geliştirilmiş olup, 2015 yılında resmi olarak piyasaya sürülmüştür. Piyasaya çıktığı andan itibaren birçok geliştirici ve kurumsal aktör tarafından büyük ilgi görmektedir (Karaçalı, 2019)

Ethereum, Vitalik Buterin liderliğindeki bir grup geliştirici tarafından, Bitcoin’in temel prensiplerinden yola çıkarak oluşturulmuş açık kaynaklı bir blok zinciri platformudur. Akıllı sözleşmeler özelliği sayesinde merkeziyetsiz

uygulamaların geliştirilmesine olanak tanıyan Ethereum, hem bir dijital para birimi hem de bir platform olarak hizmet vermektedir (Arslanian, 2022).

Ripple: Tüm işlemler merkezi olmayan XRP Ledger'a kaydedilir. Ripple XRP, uluslararası ödemelerde kullanılan bir dijital para birimidir ve ödeme ağında ilişkili zamanı ve maliyetleri azaltmayı amaçlar. Sistemdeki her işlem maksimum dört saniyede işlenir, bu da Ethereum, Bitcoin ve geleneksel sistemlere kıyasla oldukça hızlı olduğu anlamına gelir (nal ve Uluyol, 2020). 2012 yılında piyasaya sürülen Ripple (XRP), Bitcoin'den farklı olarak kendi dağıtılmış defter teknolojisi olan XRP Ledger'ı kullanır. Her iki kripto para birimi de farklı piyasa dinamiklerine göre değerlenir ve birbirinden bağımsız olarak işlem görür. Ripple, özellikle uluslararası ödemeleri hızlandırmak ve maliyetlerini düşürmek amacıyla tasarlanmıştır (Aslan, 2018).

Diğer Kripto para birimleri ise; Stellar, Litecoin, Bitcoin Cash, Synereo, TheDAO, Monero, Augur, Ethereum-Classic, Storjcoin-X, Dash, Steem, NEM, NEO, Cardano, MaidSafeCoin, DigixDAO, Factom, Lisk, Dogecoin, Bitcrystals, Waves, Nxt, Emercoin ve Counterparty'dir (Karaağaç ve Altınırnak, 2018).

Blok- Zincir: Blok zinciri, temel olarak bir dizi bloktan oluşan bir veri yapısıdır. Her blok, önceki bloğa işaret eden bir işaretçi ile bağlanır ve böylece zamanla birbirine bağlı bir zincir oluşturur (nsal ve Kocaoğlu, 2018).

Blok zinciri, Bitcoin ile popülerleşen, dağıtılmış bir defter teknolojisidir. Bu teknoloji, şifreleme kullanılarak güvence altına alınmış, değiştirilemez ve herkese açık bir veritabanı olarak çalışır. Bu alandaki veriler, bir kez kaydedildikten sonra değiştirilemez ve tüm aę tarafından doğrulanır, böylece güvenilir ve sağlam bir kayıt sistemi oluşturur (Kakavand, 2017).

Fan Token: 2019 yılında İtalyan devi Juventus, taraftar tokenlerini ilk kez İtalyan futbol takımı hayata geçirerek spor kulüpleri ve taraftarlar arasındaki ilişkiyi dijital dünyaya taşıdı. Türkiye'de ise aynı yıl Galatasaray, Socios platformuyla yaptığı anlaşma sayesinde bu trendi ülkemize getiren ilk kulüp oldu (Matongera, 2021).

Spor kulüpleri, taraftarların kulübe olan ilgisinden faydalanarak kendi Fan token'larını çıkararak finansal kaynak sağlama fırsatı elde etmektedir. Fan token sahipleri, bu sayede finansal piyasalarda yatırım yapma ve kulüp tarafından sunulan özel hizmetler, öncelikli bilet alımı ve özel etkinliklere katılma gibi avantajlardan yararlanma şansı elde etmektedir (nem ve Kala, 2024).

Türkiye’de fan token kullanan bazı futbol kulüpleri şu şekildedir;

Galatasaray (GALA): Socios platformu üzerinden fan token sunan ilk kulüp olmuştur. İstanbul Başakşehir (IBFK), Trabzonspor (TRA), Göztepe (GOZ), Alanyaspor (ALA), Gaziantep (GFK).

3. KRİPTO PARALAR VE FUTBOL İLİŞKİSİ

Türkiye spor endüstrisi, dünya spor endüstrisinde yaşanan gelişmelere paralel olarak kripto para sistemine dahil olmaya başlamıştır. Fan token’lar aracılığıyla kulüpler, herhangi bir banka, finansal kurum veya kuruluşla zorlu süreçler yaşamadan dakikalar içinde büyük miktarda fon toplayabilmektedir (Yurtsızoğlu ve Akgül, 2022).

Farklı ülkelerdeki borsaların fan tokenlerine açılmasıyla, bu tokenlerin taşıdığı takım isimleri, takımlar için güçlü bir reklam aracı haline geldi. Özellikle futbol, basketbol, Formula 1, e-spor ve dövüş sporları gibi popüler alanlarda faaliyet gösteren kulüp ve organizasyonlar, fan tokenlerle marka bilinirliklerini artırmayı hedefliyor (Koç veTüfekçi, 2022).

Fan tokenler, spor kulüpleri ile taraftarlar arasındaki bağı güçlendirmek ve taraftarlara karar alma süreçlerinde söz hakkı vermek amacıyla oluşturulmuş dijital varlıklardır. Socios ve Binance gibi popüler kripto para borsaları, fan tokenlerinin alım satımını destekleyerek bu trendin yaygınlaşmasına katkıda bulunmaktadır (Tekere ve Konuşkan, 2022).

Fan tokenler, spor endüstrisinde yeni bir gelir modeli oluşturarak hem kulüp bütçelerine katkı sağlamış hem de sporcuların gelirlerini artırmalarına yardımcı olmuştur. Takımlar ve sporcular, sadece fan token satışlarından değil, aynı zamanda taraftarlara özel ürün satışlarından da gelir elde etmektedir. Bu sayede, taraftarlarla daha güçlü bir finansal bağ kurarak, onların desteğiyle daha başarılı sonuçlar elde edebilmektedirler (Doğru ve Doğru, 2024).

BTCTürk, hedef kitleleri olan gençleri futbol üzerinden etkileşimde bulunarak marka bilinirliğini artırmayı ve genç neslin kripto para piyasasına olan ilgisini çekmeyi hedeflemiştir (Şen, 2022). Futbolun ticarileşme süreci, 1974’te FIFA başkanlığındaki değişimle hızlanmıştır. Özellikle 19. yüzyılın sonlarında yükselişe geçen neoliberalizmin etkisiyle futbol, para ile daha sıkı bir ilişki içine girmiştir (Zeren, 2013). Bilgi teknolojileri, özellikle internet, günümüzde iş organizasyonlarının yüksek maliyetlere katlanmadan göz ardı edemeyeceği önemli bir rekabet avantajı unsuru haline gelmiştir (Kurtulan ve Özman 2024; Clemmer, 1999). Hem dünyaca ünlü büyük lig takımları hem de yerel liglerde mücadele eden kulüpler, taraftar tokenleri çıkararak kripto

para pazarına giriş yaptı. 2021 yılında onlarca kulüp tarafından başlatılan bu trend, futbol endüstrisinde yeni bir gelir kaynağı oluşturdu ve kripto para ekosistemini genişletti (Demir ve ark., 2022).

4. SONUÇ

Sonuç olarak, futbol takımları, kripto dünyasına karşı olumlu bir yaklaşım sergileyerek bu teknolojilerin sunduğu yenilikçi ve kârlı fırsatları değerlendirmektedir. Bu durum, spor endüstrisinin geleceğini şekillendiren önemli bir trend olarak görülmektedir. Kripto para ve blok zinciri teknolojileri, kulüplerin daha şeffaf, erişilebilir ve sürdürülebilir bir yönetim sağlama yolunda önemli avantajlar sunuyor.

Futbol takımları, kripto dünyasına yönelik bu yaklaşımları ile taraftar etkileşimini artırmak, finansal kaynak oluşturmak ve teknolojik inovasyonları benimsemek suretiyle spor dünyasında önemli bir dönüşüm yaşamakta. Futbol takımları, kripto para dünyasının sunduğu fırsatları değerlendirerek gelirlerini artırıyor ve taraftarlarıyla daha güçlü bağlar kuruyor. Ayrıca, taraftar tokenleri ve dijital varlıklar sayesinde kulüpler, farklı pazarlara ulaşarak küresel bir marka kimliği oluşturma şansı elde etmektedir. Bu gelişmeler, sporun sadece bir oyun olmaktan çıkıp, çok daha geniş bir sosyal ve ekonomik platform haline geldiğini göstermektedir. Kripto ve spor ilişkisindeki bu yenilikçi uygulamalar, gelecekte sporun daha teknolojik bir şekilde yönetilmesini sağlarken taraftarların kulüpleri daha etkin bir şekilde desteklemesine olanak tanyacak. Bu tür paraların değerleri, birçok faktöre bağlı olarak sürekli değerliyor ve genellikle artış eğilimi sergiliyor.

Kaynakça

- Alpago, H. (2018). Bitcoin'den Selfcoin'e Kripto Para. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD), 3(2), 411-428. <https://doi.org/10.21733/ibad.419462>
- Arslanian, H. (2022). Ethereum. In *The Book of Crypto: The Complete Guide to Understanding Bitcoin, Cryptocurrencies and Digital Assets* (pp. 91-98). Cham: Springer International Publishing.
- Aslan, A. (2018). Kripto Para Olgusu ve Blockchain Teknolojisi: Ekonomik Aktörlerin Tepkisi, Maliyet Analizi, Var Modeli ve Granger Nedensellik Testi (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Aslan, M., ve Karabulut, Ö. (2021). Futbol Taraftarlarının Takım İtibarı Algılarının Marka Sadakatini Yordama Düzeyi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 4(2), 42-58.
- Ateş, B. A. (2016). Kripto Para Ririmleri, Bitcoin ve Muhasebesi. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1), 349-366.
- Bozköylü, E., ve Sınıksaran, E. (2007). Dünyada ve Türkiye'de Futbolun Değişim Süreci, 2002–2005 Verileriyle Türkiye'de Oyuncu Performansı Üzerine Ekonometrik Bir İnceleme (Doctoral dissertation, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul). Erişim adresi: <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/42330.pdf>.
- Cenikli, A., Dalkılıç M., Yiğit, E., ve Bozkurt, V. (2017). Modern Futbolun Tarihi. *Diyalektolog-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, (14).
- Chohan, U. W. (2017). The Decentralized Autonomous Organization and Governance Issues. In *Decentralized Autonomous Organizations* (pp. 139-149). Routledge.
- Clemmer, J. (1999). Mesafeyi büyütme: kişisel, kariyer ve aile başarısı için zamansız ilkeler. Jim Clemmer.
- Çarkacıoğlu, A. (2016). Kripto-para Bitcoin. Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Dairesi, Araştırma Raporu.
- Demir, E., Ersan, O., & Popesko, B. (2022). Are fan tokens fan tokens?. *Finance Research Letters*, 47, 102736. <https://doi.org/10.1016/j.frl.2022.102736>
- Dilek, Ş. (2018, Şubat). Blockchain Teknolojisi ve Bitcoin. *Seta*, 24. <https://setav.org/assets/uploads/2018/02/231.-Bitcoin.pdf> adresinden alınmıştır.
- Dizkırıncı, A. S., ve Gökğöz, A. (2018). Kripto Para Birimleri ve Türkiye'de Bitcoin Muhasebesi. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, 4(2), 92-105.
- Doğru, Y. B., ve Doğru, S. (2024). Dijital Taraftarlık Bağlamında Fan Tokenler: Aidiyet ve Finansal İlişkilerin Yeni Yüzü. *İletişim ve Medya Alanında Uluslararası Araştırmalar XVI*, 37.

- Doğru, Y. B., Koç, F., Giray, C., ve Yön, B. (2021). Futbol takımı taraftarlığında özdeşleşme: kocaelispor taraftarı örneği. *Turkish journal of marketing*, 6(1), 1-20.
- Ertetik, G., ve Müniroğlu, R. S. (2021). Avrupa Kupalarına Katılan Türk Futbol Takımlarının Maçlarının Teknik Ve Taktik Açısından Analizi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 19(1), 156-163. <https://doi.org/10.33689/spormetre.779682>
- Esmer O, Karakulak İ. (2020) Spor Lisesi Futbol Ve Hentbol Takımı Oyuncularının Seçili Fiziksel Ve Motorik Özelliklerinin İncelenmesi. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 2020;6(1):222-32. [
- Kahraman, İ. K. (2023). Kripto Para Piyasasındaki Volatilitenin Davranışsal Finans Teorisi Açısından İncelenmesi.
- Kakavand, Hossein and Kost De Sevres, Nicolette and Chilton, Bart (2017). *The Blockchain Revolution: An Analysis of Regulation and Technology Related to Distributed Ledger Technologies* (January 1, 2017). <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2849251>
- Karaağaç, G. A., ve Altınırnak, S. (2018). En Yüksek Piyasa Değerine Sahip on Kripto Paranın Birbirleriyle Etkileşimi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (79), 123-138. <https://doi.org/10.25095/mufad.438852>
- Karaçalı, C. (2019). Kripto Paraların Muhasebeleştirilmesi: Bir Uygulama (Master's thesis, Bartın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Kesebir, M., ve Günceler, B. (2019). Kripto Para Birimlerinin Parlak Geleceği. *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (17), 605-626.
- Koç, H. İ., ve Tüfekçi, Ş. (2022). Spor Endüstrisinde Sponsorluk Anlayışı Olarak Fan Token ve Blockchain Teknolojisi. *Güncel Yaklaşımlar Işığında Beden Eğitimi ve Spor*, 49.
- Korkmaz, S., Aslan, C. S., Eyuboğlu, E., Çelebi, M., Kır, R., Karakulak, İ., ... & Geri, S. (2020). Impact of detraining process experienced during the COVID-19 pandemic on the selected physical and motor features of football players. *Prog. Nutr*, 22, e2020029.
- Martínez, R. G., García, M. L. M., and Nebreda, L. P. (2022). Fan token de clubes de fútbol: la afición cotiza al alza. In *Leveraging new business technology for a sustainable economic recovery* (p. 190). Escuela Superior de Gestión Comercial y Marketing, ESIC.
- Matongera, T. (2021). *Sports Tourism: A Proposal for Economic and Infrastructural Development in Africa* (Master's thesis, University of Pretoria (South Africa)).
- Müniroğlu, S., Yıldırım, Y., & Karakulak, İ. (2011). Profesyonel Futbolcuların "Futbolda Taktik" Konusunda Görüşlerinin İncelenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2011, IX (3) 97-103

- Oduncu, S. (2022). NFT, Kripto Sanatı Ve Türkiye'deki Yansımaları. *Art-e Sanat Dergisi*, 15(29), 195-224. <https://doi.org/10.21602/sduarte.1080813>
- Önem, H. B., ve Kala, E. (2024). Futbol Kulüplerinin Tokenlerinin Bitcoin ile Volatilite İlişkileri. *Iconsr* 2024, 99.
- Öntürk, Y., Karacabey, K., ve Özbar, N. (2019). Günümüzde Spor Denilince İlk Akla Neden Futbol Gelir? Sorusu Üzerine Bir Araştırma. *Spor-metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(2), 1-12. <https://doi.org/10.33689/spormetre.533739>
- Kurtulan, E. ve Özman, C. (2024). E-Liderlik. In: P.D., Dumangöz (eds.), *Spor Yönetimi ve Liderlik*. Efeakademi Yayınları.
- Şen, A. F. (2021). Kripto Para Reklamlarındaki Örtülü Anlam: Olmayan Şeyin Görseli Ne Anlatıyor?. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 5(13), 117-135.
- Teker, T., ve Konuşkan, A. (2022). Fan Token Fiyatlarında Birliktelik Etkisi. *Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi*, 2(2), 359-376.
- Ünal, G., ve Uluyol, Ç. (2020). Blok Zinciri Teknolojisi. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 13(2), 167-175. <https://doi.org/10.17671/gazibtd.516990>
- Ünsal, E., ve Kocaoğlu, Ö. (2018). Blok Zinciri Teknolojisi: Kullanım Alanları, Açık Noktaları Ve Gelecek Beklentileri. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (13), 54-64. <https://doi.org/10.31590/ejosat.423676>
- Yumuşaker, M. C. (2019). Kripto Para Ve Tipleri, Bitcoin Olgusu Ve Muhasebesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 12, 1007-1029. <https://doi.org/10.26466/opus.585051>
- Yurtsızoğlu, Z., ve Akgül, K. A. (2022). Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Kripto Para Algısı Ve Farkındalık Düzeyi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 5(3), 383-397. <https://doi.org/10.38021/asbid.1140495>
- Zeren, F. (2013). Türk Ve Yabancı Futbol Takımlarının Borsa Performansları Üzerine Bir Uygulama. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(2), 34-54.

Spor Kulüpleri İçin Gelir Tablolarının Dinamikleri

Ruşen İlbasan¹

Özet

Spor kulüplerinin finansal sürdürülebilirliklerini sağlama çabası, günümüzde sportif başarı kadar önemli hale gelmiştir. “Spor Kulüpleri İçin Gelir Tablolarının Dinamikleri” başlıklı bu çalışma, kulüplerin mali yapılarında kritik bir rol oynayan gelir tablolarını ayrıntılı bir şekilde ele almaktadır. Gelir tablosunun, sadece kulüplerin mali durumunu yansıtmakla kalmayıp aynı zamanda stratejik kararların temelini oluşturduğu vurgulanmıştır. Yayın hakları, sponsorluklar, bilet satışları ve transfer gelirleri gibi ana gelir kaynaklarının yanı sıra, oyuncu maaşları, tesis giderleri ve transfer harcamaları gibi maliyet unsurları da analiz edilmiştir. UEFA Finansal Fair Play (FFP) düzenlemelerinin ve diğer uluslararası standartların kulüpler üzerindeki etkisi, finansal raporlamada şeffaflık ihtiyacını artırmaktadır. Bu bağlamda, çalışma, gelir tablolarının hem kulüplerin içsel performans değerlendirmelerinde hem de dış paydaşlarla güvenilir ilişkiler kurmada stratejik bir araç olduğunu ortaya koymaktadır. Deloitte, KPMG, UEFA ve Türkiye Futbol Federasyonu gibi önemli kurumların raporlarına atıflarla desteklenen bu çalışma, teorik bilgi ve uygulamalı analizi birleştirerek geniş bir okuyucu kitlesine hitap etmektedir.

1. GİRİŞ

Spor kulüpleri, günümüzde sadece sportif organizasyonlar olmaktan çıkmış, büyük ekonomik yapılara dönüşmüştür. Artan rekabet ve uluslararası başarı hedefleri, kulüplerin finansal yapılarının daha karmaşık ve yönetilmesi gereken bir duruma gelmesine neden olmuştur. Bu nedenle, spor kulüplerinin mali tabloları, hem sportif performansın hem de finansal sürekliliğin sağlanmasında hayati bir rol oynamaktadır. Spor kulüpleri 31 Mayıs tarihli sundukları ve bağımsız denetimden geçmiş finansal raporlarında 4 çeşit rapora yer verirler.

1 Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, ORCID: 0000-0001-5969-0366
Mail: rusenilbasan@icloud.com

- **Bilanço;** kulübün belirli bir tarihteki varlıklarını, yükümlülüklerini ve öz kaynaklarını gösterir. Kulübün mali yapısını analiz etmek, borç ödeme kapasitesini değerlendirmek ve finansal sürdürülebilirliği ölçmek için kullanılır. (Deloitte, 2023)
- **Nakit akış tablosu;** kulübün nakit giriş ve çıkışlarını, yani operasyonlarından ve yatırımlarından elde ettiği nakit hareketlerini detaylandırır. Kulübün likidite durumunu ve kısa vadeli borç ödeme kapasitesini gösterir. (Fenerbahçe Spor Kulübü, 2024)
- **Öz kaynak değişim tablosu;** belirli bir dönemde kulübün öz sermayesindeki değişiklikleri açıklayan bir tablodur. Spor kulüpleri açısından, finansal kayıplar veya sermaye artırımları gibi unsurlar bu tabloda yer alır. (Fenerbahçe Spor Kulübü, 2024)
- **Gelir Tablosu;** çalışmamızın ana konusu olan gelir tablosu bir spor kulübünün belirli bir dönem içindeki gelirleri ve bu gelirlere ulaşmak için katlandığı giderleri detaylı bir şekilde gösteren bir finansal rapordur. Bu tablo, kulübün ana faaliyetlerinin ve finansal yönetiminin etkinliğini ölçmek için kritik bir aracı temsil eder. Yayın hakları, bilet satışları, sponsorluk anlaşmaları ve oyuncu transfer gelirleri gibi çeşitli kaynaklardan elde edilen gelirler ile maaş giderleri, transfer harcamaları, tesis masrafları ve finansman giderleri gibi çeşitli maliyetler, gelir tablosunun temel unsurlarını oluşturur. (Fenerbahçe Spor Kulübü, 2024)

Tablo 1: Spor kulüplerinde kullanılan gelir tablosu

Hasılat	XXX
Satışların Maliyeti (-)	XXX
Brüt Satış Karı/Zararı	XXX
Pazarlama Giderleri (-)	XXX
Genel Yönetim Giderleri (-)	XXX
Esas Faaliyetlerden Diğer Gelirler (+)	XXX
Esas Faaliyetlerden Diğer Giderler (-)	XXX
Esas Faaliyet Karı/Zararı	XXX
Yatırım Faaliyetlerinden Gelirler (+)	XXX
Yatırım Faaliyetlerinden Giderler (-)	XXX
Finansman Gideri Öncesi Faaliyet Karı/Zararı	XXX
Finansman Gideri (-)	XXX
Finansman Geliri (+)	XXX
Parasal Kazanç/Kayıp	XXX
Vergi Öncesi Kar/Zarar	XXX
Dönem Vergi Gideri (-)	XXX
Dönem Net Karı/Zararı	XXX

Gelir tablosu, sadece kulüplerin mevcut mali durumunu yansıtmakla kalmaz; aynı zamanda kulüplerin finansal sürekliliğini sağlamak için alınması gereken stratejik kararların da temelini oluşturur. Gelir kalemlerindeki artış veya azalma, kulüplerin sportif başarıyı yakalama yolundaki mali kapasitesini belirlerken, gider kalemlerindeki dengesizlikler uzun vadeli borç yükünü artırabilir. Bu nedenle, gelir tablosunun detaylı bir şekilde incelenmesi, hem kulüplerin içsel yönetim performansını değerlendirmek hem de dışarıdan yatırımcıların ve taraftarların kulüplere olan güvenini artırmak için kritik bir öneme sahiptir.

Ayrıca, gelir tablosu incelemeleri kulüplerin sadece mali disiplinlerini gözden geçirmelerine değil, aynı zamanda sportif başarı için daha sürdürülebilir stratejiler oluşturmasına da olanak tanır. Örneğin, transfer gelirleri ve yayın hakları gibi gelir kalemlerinin öneminin artması, kulüplerin sportif başarı ve ticari performans arasında bir denge kurması gerektiğine işaret etmektedir. Bir spor kulübünün gelir tablosu, dönemsel olarak elde edilen gelirler ile bu gelirlere ulaşmak için yapılan giderleri özetleyen bir finansal aracı ifade eder. Yayın hakları gelirleri, sponsorluk gelirleri, oyuncu transfer kazançları ve maç günü gelirleri gibi ana gelir kaynakları; futbolcu maaşları, tesis giderleri ve transfer harcamaları gibi kritik maliyetlerle dengelenir. Bu tablo, kulübün günlük operasyonel faaliyetlerinden elde edilen net kârı veya zararı ortaya koyarken, aynı zamanda gelecekteki planlamalar için stratejik bir rehber işlevi görür.

Son yıllarda, spor kulüplerinin mali yapılarında gözlemlenen şeffaflık eksikliği ve borç yükü, gelir tablosunun daha yakından incelenmesini zorunlu kılmıştır. UEFA'nın Finansal Fair Play (FFP) kuralları gibi düzenlemeler, kulüplerin mali disiplinlerini ve gelir-gider dengelerini korumalarını şart koşturmuştur. Bu kapsamda, gelir tablosunun nasıl oluştuğu ve bu tablodaki kalemlerin kulüplerin hem günlük operasyonları hem de uzun vadeli planlamaları üzerindeki etkileri önem kazanmıştır.

Bu bölümde, spor kulüplerinin gelir tablolarında yer alan hesapları ve bu hesaplardaki kalemleri detaylı bir şekilde ele alacağız. Amaç, okuyucuya bu finansal yapının temel bileşenlerini ve kulübün mali durumunu değerlendirmede oynadığı rolü kavratmaktır. Ayrıca, gelir tablosunda yer alan önemli kalemlerin hem finansal hem de sportif başarı açısından ne anlama geldiğini açıklayarak, bu alandaki finansal analizlere bir temel oluşturmayı hedeflemekteyiz.

2.HASILAT

Hasılat kavramını öz kaynakları arttıran ve kulüplerin dönem içindeki esas faaliyetlerin sebebiyle elde ettikleri brüt ekonomik fayda toplamı olarak tanımlamak mümkündür. Daha basit anlamda ifade etmemiz gerekirse şirketin belirli bir dönemde ana faaliyetleri sebebiyle elde ettiği para miktarıdır. Borsa İstanbul'da yer alan spor kulüplerimiz TFRS 15 "Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat Standartı" doğrultusunda hasılatın muhasebeleştirilmesinde aşağıda yer alan beş aşamalı modeli kullanmaya başlamıştır. (IASB, 2020)

- Müşteriler ile yapılan sözleşmelerin tanımlanması
- Sözleşmelerdeki edim yükümlülüklerinin tanımlanması
- Sözleşmelerdeki İşlem bedelinin belirlenmesi
- İşlem bedellerinin edim yükümlülüklerine dağıtılması
- Hasılatın muhasebeleştirilmesi (IASB, 2020)

Bu bağlamda spor kulüplerimizde hasılatları oluşturan unsurlar aşağıda verilmiştir.

2.1.Uefa Gelirleri

UEFA gelirleri kulüplerimizin UEFA organizasyonları olan UEFA Konferans Ligi, UEFA Avrupa Ligi ve UEFA Şampiyonlar Ligi turnuvalarına katılımları ve bu turnuvalarda ulaştıkları aşamaya bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Liglere katılım sebebiyle hak edilen tutarlar maçlar oynanmaya devam ettikçe gelir hesaplarına aktarılarak muhasebeleştirilir.

2.2.Yayın hakkı gelirleri

Yayın hakkı gelirleri, oynanan lig sezonu boyunca sürece yayılmış bir şekilde muhasebeleştirilerek kaydedilir. Performans primleri hak edildiği dönemde hasılat olarak kaydedilir.

2.3.Sponsorluk, isim hakkı ve reklam gelirleri

Kulüplerimiz hizmetlerden elde edilen tüm satış gelirlerini, aşamalı olarak sözleşme süresi devam ettiği müddet boyunca veya hizmetin tam olarak ifa edilmesi ile beraber gelir hesaplarına almaktadırlar.

2.4.Loca, VIP, kombine satış gelirleri

Kulüplerimiz loca, VIP, kombine satış gelirlerini maçlar oynandıkça zamana yayılı olarak muhasebeleştirmektedirler.

2.5.Ürün satış gelirleri

Kulüplerimiz mağaza satış gelirlerini müşteriye ürün teslim edildikten sonra gelir olarak kaydetmektedir. Müşterilere uygulanan indirimler ve satılan ürünlerden gelen iadeler dikkate alınmaktadır.

2.6.Sporcu transfer kira ve yetiştirme gelirleri

Kulüplerimiz sporcuların transferinden elde edilen gelirler ile yetiştirme gelirlerini, sporculara ilişkin hakların kontrolünün üçüncü taraflara devredilmesi ile birlikte muhasebeleştirilmektedir. Sporcuların kiralanmasına ile ilgili gelirler, sözleşme süresi boyunca zamana yayılı olarak kayıt altına alınmaktadır.

3.SATILAN HİZMET MALİYETİ

Kulüplerimiz giderleri tahakkuk esası ile muhasebeleştirilmektedirler. Satışların maliyeti ve faaliyet giderleri gibi kalemler satışların olduğu anda kaydedilir. Kulüplerimizin Hizmet maliyeti unsurları aşağıda verilmiştir.

- Sporcu ücret giderleri
- Amortisman ve tükenme payları
- Maç giderleri
- Seyahat giderleri
- Futbolcu kiralama giderleri
- Federasyon giderleri
- Malzeme giderleri
- Diğer giderler

4.BRÜT SATIŞ KARI/ZARARI

Hasılatlardan satılan hizmetin maliyetinin çıkartılmasıyla bulunur. Brüt karlılığın korunması kulüplerimizin finansal sağlığı için hayati hedeflerden biri olmalıdır. (İlbasan, Aycil, Ay & Çetin, 2024)

5.PAZARLAMA GİDERLERİ

Kulüplerimizin pazarlama, satış ve dağıtım için katlandığı giderlerdir ve aşağıdaki kalemlerden oluşmaktadır. (KPMG, 2023)

- Personel ücret ve giderleri
- Lojistik hizmet gideri

- Amortisman ve tükenme payları
- Yemek giderleri
- Kargo ve nakliye giderleri
- Web yayın giderleri
- Ambalaj malzemesi giderleri
- Haberleşme giderleri
- Reklam ve ilan giderleri
- Tanıtım ve fuar giderleri

6.GENEL YÖNETİM GİDERLERİ

Kulüplerimizin politikalarının hazırlanması, planlanması, organize edilmesi ve insan kaynakları gibi genel yönetim faaliyetleri ile ilgili olarak katılanlar harcamalar ve giderler bu bölümde yer alır (Morrow, 2013). Aşağıdaki kalemlerden oluşmaktadır.

- Müşavirlik, dava ve icra giderleri
- Personel ücret ve giderleri
- Vergi, Resim ve Harçlar
- Danışmanlık giderleri
- Haberleşme giderleri
- Kargo ve nakliye giderleri
- Şüpheli alacak karşılık giderleri
- Diğer giderler

7.ESAS FAALİYETLERDEN DİĞER GELİRLER

Kulüplerimizin olağan faaliyet alanlarında yer alan diğer gelir unsurlarını da içinde barındıran bölümdür. Aşağıdaki kalemlerden oluşmaktadır. (PwC, 2022)

- Fan Token gelirleri
- Konusu kalmayan karşılıklar
- Esas faaliyetlerden kur farkı gelirleri
- Esas faaliyetlerden diğer gelirler

8.ESAS FAALİYETLERDEN DİĞER GİDERLER

Kulüplerimizin olağan faaliyet alanlarında yer alan konular ile ilgili katlandıkları giderleri içerisinde barındırdıkları bölümdür. (Robinson, Henry, Pirie & Broihahn, 2020)

- Esas faaliyetlerden kur farkı giderleri
- Dava karşılık giderleri
- Esas faaliyetlerden diğer giderler
- Vade farkı gideri

9.ESAS FAALİYET KARI/ZARARI

Brüt kardan kulüplerimizin operasyonel tüm giderlerinin çıkarılması, tüm gelirlerinin de eklenmesi ile bulunan kardır. Operasyon karı da denmektedir. Döviz kurunun karlılık üzerindeki etkisini daha iyi gördüğümüz bir bölümdür.

9.1.Yatırım Faaliyetlerinden Gelirler

Profesyonel futbolcu satışından elde edilen karların takip edildiği bölümdür.

9.2.Yatırım Faaliyetlerinden Giderler

Profesyonel futbolcu satışından oluşan zararların takip edildiği bölümdür.

9.3.Finansman Gideri Öncesi Faaliyet Karı

Kulüplerimizin ana faaliyetlerinden elde ettiği kârı gösteren bir finansal ölçüttür. Bu, şirketin ana işleyişinden ne kadar gelir elde ettiğini ve bunun finansman giderleri gibi diğer harcamalara girmeden önceki saf halini ifade eder.

10.FİNANSMAN GELİRLERİ

Kulüplerimizin ana faaliyetleri dışında, finansal yatırımlardan veya finansmanla ilgili işlemlerden elde ettiği gelirleri ifade eder. Bu tür gelirler genellikle şirketin yatırım yaptığı finansal varlıklar, bankalardaki mevduatları veya diğer finansal araçlardan kaynaklanır. Aşağıda kulüplerimize ait finansman gelirleri kalemleri verilmiştir. (Trabzonspor Spor Kulübü, 2023)

- İlişkili taraflardan alacak faiz gelirleri
- Faiz Gelirleri
- Kur farkı gelirleri

11.FİNANSMAN GİDERLERİ

Kulüplerimizin borçlanma faaliyetlerinden kaynaklanan maliyetlerdir. Bu giderler, genellikle krediler, tahviller veya diğer borçlanma araçlarına ödenen faizler ve borçlanma işlemleriyle ilgili diğer masrafları içerir. Finansman giderleri, işletmenin günlük faaliyetlerinden değil, finansal kaynak temini ve borç yönetimi faaliyetlerinden kaynaklanır. Aşağıda finansman giderlerini oluşturan kalemler verilmiştir. (Türkiye Futbol Federasyonu, 2023)

- Banka faiz komisyon giderleri
- Taksitlendirilmiş vergi faiz gideri
- Kiralama işlemlerine ilişkin faiz giderleri
- Kur farkı giderleri

11.PARASAL KAZANÇ/KAYIP

Kulüplerimizin kar dağıtım politikalarının ve geçmiş yıl kar/zarar durumlarının izlendiği bölümdür. Aşağıda parasal kazanç kayıp bölümü kalemleri verilmiştir. (UEFA, son versiyon)

- Stoklar
- Birikmiş Kar/Zarar
- Yedekler
- Sermaye
- Ertelenmiş Gelirler

11.1.Vergi Öncesi Kar/Zarar

Kulüplerimizin tüm gelirlerinden ve giderlerinden sonra, ancak vergi yükümlülükleri çıkarılmadan önce elde ettiği kârı ifade eder. Bu ölçüt, bir işletmenin kârlılığını belirlemek için önemli bir finansal göstergedir. (Wild, Subramanyam & Halsey, 2014)

11.2.Dönem Vergi Gideri

Kulüplerimizin ilgili mali yıl boyunca tahakkuk eden vergi borçlarının izlendiği bölümdür.

11.3.Dönem Net Karı/Zararı

Kulüplerimizin tüm gelirlerinden tüm giderlerini çıkardıktan sonra elde ettiği nihai kârdır. Bu, işletmenin dönem sonunda yatırımcılara ve

hissedarlara rapor edilen en önemli finansal sonuçlardan biridir. Net kâr, şirketin ne kadar kazanç sağladığını veya zarar ettiğini ortaya koyar.

14.SONUÇ

Spor kulüplerinin gelir tablosu, sadece bir mali rapor olmanın ötesinde, kulüplerin uzun vadeli sportif ve finansal başarılarının temel taşlarından biridir. Gelir tablosu, kulüplerin operasyonel performansının bir aynasıdır ve kulüplere, gelir kaynaklarının etkinliğini ve maliyet yönetimlerini nasıl optimize edecekleri konusunda önemli bilgiler sunar. Gelir tablosunun analiz edilmesi, kulüplerin ekonomik sağlığını koruma ve geliştirme stratejilerinin çekirdeğini oluşturur. Örneğin, yayın hakları gelirleri gibi düzenli gelir kaynaklarının optimize edilmesi, sportif başarı ve mali istikrar arasında bir denge sağlamak için hayati bir rol oynar. Ancak gelir kalemlerindeki artış, giderlerin kontrol altına alınmasıyla anlam kazanır. Futbolcu maaşları, transfer harcamaları ve tesis giderleri gibi yüksek maliyetlerin sürekli olarak denetim altında tutulması, kulüplerin finansal başarısının anahtarıdır. Gelir tablosunun detaylı bir analizle ele alınması, kulüplerin içsel ve dışsal hedeflerini başarıyla gerçekleştirmesine yardımcı olur. İçsel olarak, kulüpler operasyonlarının maliyet-etkinliğini değerlendirebilir, gelecekteki sportif yatırımlarını planlayabilir ve borç yüklerini azaltacak stratejiler geliştirebilir. Dışsal olarak ise gelir tablosu, yatırımcıları ve sponsorları cezbetmek, taraftar güvenini pekiştirmek ve uluslararası arenada rekabet avantajı sağlamak için kullanılabilir.

Bu tablolar, aynı zamanda dış paydaşlarla olan ilişkiler için de kritik bir görevi yerine getirir. UEFA Finansal Fair Play (FFP) düzenlemeleri, kulüplerin finansal disiplinlerini ve gelir-gider dengelerini korumalarını zorunlu kılmaktadır. Bu düzenlemeler şeffaflık ve hesap verebilirlik konusunda kulüpleri daha sorumlu hale getirirken, gelir tablosunun şüpheye mahal vermeyecek bir doğrulukta hazırlanmasını da şart koşar. Bunun sonucunda, kulüplerin hem sportif hem de finansal kredibilitesi artar.

Gelir tablosunun detaylı bir analizle ele alınması, kulüplerin içsel ve dışsal hedeflerini başarıyla gerçekleştirmesine yardımcı olur. İçsel olarak, kulüpler operasyonlarının maliyet-etkinliğini değerlendirebilir, gelecekteki sportif yatırımlarını planlayabilir ve borç yüklerini azaltacak stratejiler geliştirebilir. Dışsal olarak ise gelir tablosu, yatırımcıları ve sponsorları cezbetmek, taraftar güvenini pekiştirmek ve uluslararası arenada rekabet avantajı sağlamak için kullanılabilir.

Sonuç olarak, spor kulüplerinin gelir tablosu, finansal ve sportif başarıların birbirine entegre bir şekilde yönetilmesi için stratejik bir araçtır. Bu tablo,

kulüplerin sadece bugünkü operasyonlarını değil, aynı zamanda gelecekteki sürdürülebilirliklerini de şekillendirmektedir. Bu nedenle, spor kulüplerinin gelir tablosu üzerine yapılan detaylı analizler, kulüplerin finansal yapılarının ve sportif hedeflerinin uyumlu bir şekilde gelişmesine önemli katkılar sağlayacaktır.

Kaynakça

- Beşiktaş Jimnastik Kulübü. (2024). *2023 Yıllık finansal raporu*. Beşiktaş JK Resmi Web Sitesi. <https://www.bjk.com.tr>
- Deloitte. (2023). *Football Money League Report*. Deloitte Sports Business Group.
- Fenerbahçe Spor Kulübü. (2024). *2023 Yıllık finansal raporu*. Fenerbahçe SK Resmi Web Sitesi. <https://www.fenerbahce.org>
- Galatasaray Spor Kulübü. (2024). *2023 Yıllık finansal raporu*. Galatasaray SK Resmi Web Sitesi. <https://www.galatasaray.org>
- IASB. (2020). *IAS 7: Statement of Cash Flows*. International Accounting Standards Board.
- İlbasan, R., Aycil, S., & Ay, S. (2024). Dört büyük futbol kulübünün korona salgını sonrası dönemindeki gelir analizi ve Avrupa kulüpleri ile karşılaştırılması. *Journal of Global Sport and Education Research*. Advance online publication. <https://doi.org/10.55142/jogser.1449015>
- İlbasan, R., Aycil, S., Ay, S., & Çetin, A. (2024). NBA'de 2022-2023 sezonu MVP oylamasının entropi ve WASPAS yöntemi ile değerlendirilmesi. *Göbeklitepe Eğitim ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 56-70. <https://doi.org/10.1234/gesd.2024.0105>
- KPMG. (2023). *Football Benchmark Report*. KPMG Sports Advisory.
- Morrow, S. (2013). *Football Club Financial Reporting: What Accounts Reveal About the Business of Football*. Routledge.
- PwC. (2022). *Sports Industry Financial Overview Report*. PwC Global.
- Robinson, T. R., Henry, E., Pirie, W. L., & Broihahn, M. A. (2020). *International Financial Statement Analysis*. CFA Institute Research Foundation.
- Trabzonspor Spor Kulübü. (2023). *2023 Yıllık faaliyet raporu*. Trabzonspor SK Resmi Web Sitesi. <https://www.trabzonspor.org.tr>
- Türkiye Futbol Federasyonu. (2023). *Mali Raporlama Standartları*.
- UEFA Club Licensing & Financial Fair Play Regulations. (Son versiyon).
- Wild, J. J., Subramanyam, K. R., & Halsey, R. F. (2014). *Financial Statement Analysis*. McGraw-Hill Education.

Türkiye ve Bulgaristan'da Beden Eğitimi ve Spor Dersleri: Farklılıklar, Benzerlikler ve Geleceğe Yönelik Öneriler

Beyhan Özgür

Özet

Bu çalışma, Türkiye ve Bulgaristan'daki beden eğitimi ve spor derslerini karşılaştırarak benzerliklerini, farklılıklarını ve geliştirilmesi gereken yönlerini incelemek amacıyla ele alınmıştır. Her iki ülkede de beden eğitimi ve spor derslerinin temel amacı, bireylerin fiziksel, sosyal ve duygusal gelişimlerine katkı sağlayarak, yaşam boyu sürecek fiziksel aktivite alışkanlıkları kazandırmaktır. Türkiye'de dersler oyun temelli ve öğretmen inisiyatifine dayalı esnek bir yapıya sahipken, Bulgaristan'da performans ölçümleri ve sistematik yaklaşımlara dayalı bir eğitim modeli ön plandadır. Türkiye'de fiziksel performans testlerinin yaygın olmaması ve ders saatlerinin sınırlı olması öne çıkarken; Bulgaristan'da oyun temelli öğrenmenin sınırlı kullanımı ve fiziksel performans testlerinin yaygın olarak kullanımı karşımıza çıkmaktadır. Çalışmada her iki ülkeye yönelik politika önerileri sunulmuş, branş çeşitliliği, performans testlerinin entegrasyonu ve ders saatlerinin artırılması gibi konular vurgulanmıştır.

1. GİRİŞ

1.1. Konunun Önemi

Eğitim, bireyin topluma uyum sağlamasını kolaylaştıran ve toplumun ilerlemesine katkı sunan en önemli araçlardan biridir. Beden eğitimi ve spor dersleri, bireyin fiziksel, sosyal, duygusal ve zihinsel gelişimine katkı sunarak çok yönlü bir gelişim sağlamaktadır. Beden eğitimi ve spor dersleri, sadece bireylerin fiziksel gelişimine odaklanmakla kalmaz, aynı zamanda onların sosyal becerilerini, özgüvenlerini ve takım çalışmasına yönelik yetkinliklerini geliştirmeyi de hedefler (Hardman, 2008).

Genç bireyler için, sağlıklı olmak, güçlü görünmek ve diğer bireylerle kurulan etkileşimde, çevresi üzerinde olumlu bir izlenim bırakmak, önemli bir konu olmuştur (Sarıkabak ve ark. 2019). Türkiye’de beden eğitimi ve spor, genellikle fiziksel aktivite ve sağlık temelli yaklaşımlar üzerine temellendirilmişken, Avrupa ülkelerinde bireylerin yaşam boyu öğrenme ve sağlıklı yaşam becerileri geliştirmesi üzerindeki etkisi daha fazla vurgulanmaktadır (Hardman & Marshall, 2009). Sporun dünyada geniş kitlelere yayılmasıyla birlikte oluşturduğu etki alanları da artmakta ve dünyadaki tüm ülkeler, sporun yarattığı olanak ve katkılarından faydalanabilmek için sürekli bir yarış içerisine girmektedirler (Sarıkabak ve Ark. 2018). Bu çalışma, Türkiye ve Bulgaristan’daki beden eğitimi ve spor ders içeriklerini karşılaştırarak, bu derslerin eğitim sistemleri üzerindeki etkilerini incelemeyi ve eğitim politikalarına yönelik öneriler sunmayı amaçlamaktadır (Dağdelen & Kösterelioğlu, 2015; Ertürk, 2013).

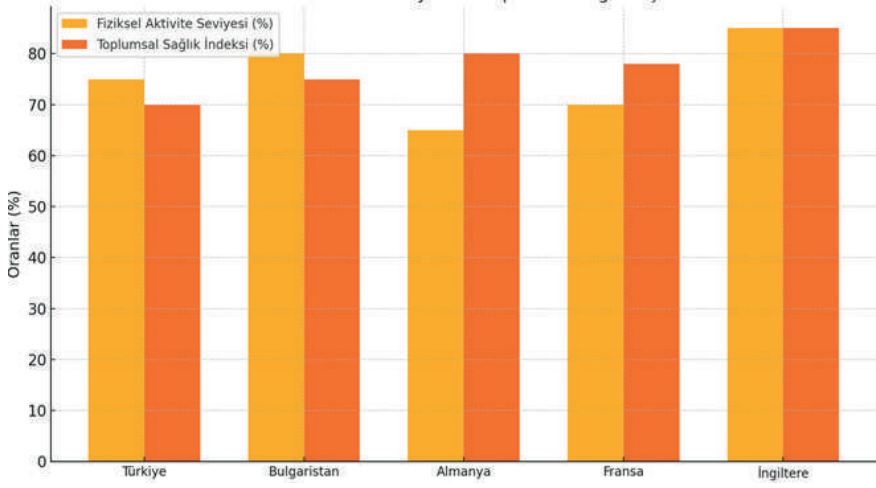
Tablo 1: Türkiye ve Avrupa Ülkelerinde Beden Eğitimi Derslerinin Öncelikli Amaçları

Ülke	Fiziksel Sağlık	Sosyal Gelişim	Akademik Başarı	Takım Çalışması
Türkiye	Yüksek	Orta	Orta	Yüksek
Bulgaristan	Yüksek	Yüksek	Düşük	Yüksek
Almanya	Orta	Orta	Yüksek	Orta

1.2. Eğitim ve Sporun Toplumsal Rolü

Günümüzde değişen yaşam koşulları ve teknolojik gelişmeler, bireylerin hareketsiz bir yaşam tarzına yönelmesine neden olmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü, bireylerin günlük yaşamlarında yeterli fiziksel aktiviteyi sağlayamadığını ve bunun global sağlık üzerinde ciddi etkiler yarattığını belirtmektedir (WHO, 2020). Bu bağlamda beden eğitimi dersleri, bireylere yaşam boyu sağlıklı yaşam alışkanlıkları kazandırmada kritik bir rol oynamaktadır.

Türkiye’de ve Bulgaristan’da uygulanan beden eğitimi dersleri, sadece fiziksel sağlık odaklı olmayıp aynı zamanda bireylerin sosyal becerilerini, işbirliği ve liderlik yeteneklerini geliştirmeyi de hedeflemektedir. Avrupa ülkelerinde yapılan karşılaştırmalı çalışmalar, bu tür derslerin öğrencilerde empati ve sosyal sorumluluk duygularını artırmada önemli bir araç olduğunu ortaya koymuştur (Hardman & Green, 2011). Bu bağlamda, Türkiye ve Bulgaristan eğitim sistemlerindeki beden eğitimi ve spor dersleri toplumsal sağlık ve eğitim politikaları açısından incelenmeye değerdir (Bulgaristan Milli Eğitim Bakanlığı, 2020; Öztürk, 2012).

Şekil 1: Fiziksel Aktivite Seviyesi ve Toplumsal Sağlık İlişkisi (WHO, 2020)

1.3. Türkiye ve Bulgaristan Eğitim Sistemlerinde Beden Eğitimi ve Spor

Türkiye ve Bulgaristan, tarihsel bağları olan iki komşu ülke olmanın yanı sıra, eğitim sistemlerinde farklı yaklaşımlar benimsemiştir. Türkiye’de beden eğitimi ve spor, 1997 yılında uygulamaya konulan 8 yıllık zorunlu eğitim reformu sonrasında daha geniş bir müfredata entegre edilmiştir. Bu reformun ardından 2012 yılında getirilen 4+4+4 sistemi, beden eğitimi derslerinin içerik ve uygulama alanlarını daha esnek hale getirmiştir (Aydın, 2016). Öte yandan, Bulgaristan özellikle 1989 sonrası dönemde Avrupa Birliği standartlarına uyum sağlama sürecinde fiziksel kültür derslerini revize etmiş ve öğrenci merkezli uygulamalara yönelmiştir (Dimitrov, 2015).

Her iki ülkede de beden eğitimi ve spor dersleri, bireylerin fiziksel, sosyal ve bilişsel becerilerini geliştirme amacıyla şekillenmiştir. Ancak, Bulgaristan’da fiziksel performans ölçümüne ve spor branşlarının çeşitliliğine daha fazla vurgu yapılırken, Türkiye’de oyun ve fiziksel etkinlikler temel bir araç olarak kullanılmaktadır (Günay, 2011). Uluslararası literatür, bireylerin erken yaşlardan itibaren fiziksel aktiviteye yönlendirilmesinin yaşam boyu fiziksel sağlık ve akademik başarı üzerindeki olumlu etkilerini vurgulamaktadır (Bailey ve ark., 2009).

Tablo 2: Türkiye ve Bulgaristan'daki Beden Eğitimi ve Spor Dersi Müfredatı (Hardman ve Marshall, 2009).

Ülke	Performans Testleri	Oyun Temelli Etkinlikler	Spor Branşları	Sağlık Eğitimine Odak
Türkiye	Düşük	Yüksek	Orta	Orta
Bulgaristan	Yüksek	Orta	Yüksek	Orta

2. TARİHSEL PERSPEKTİF

2.1. Türkiye'de Beden Eğitimi ve Sporun Tarihi Gelişimi

Osmanlı İmparatorluğu döneminde beden eğitimi ve spor daha çok askerî ihtiyaçlara yönelik bir araç olarak ele alınmıştır. Enderun Mektebi gibi Osmanlı eğitim kurumlarında fiziksel aktiviteler askerî eğitimle iç içe geçmiş, daha çok savaş hazırlığına yönelik uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Tanzimat döneminden itibaren Batı etkisiyle birlikte modern beden eğitimi ve spor anlayışı yavaş yavaş benimsenmeye başlanmış ve bu anlayış 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile eğitim sistemine resmi olarak dahil edilmiştir (Somel, 2010).

Cumhuriyet'in ilanından sonra, Atatürk'ün önderliğinde gerçekleştirilen eğitim reformları kapsamında beden eğitimi ve spor ulusal kalkınmanın bir aracı olarak görülmüştür. 1933 yılında İstanbul Üniversitesi'nin yeniden yapılandırılması ve beden eğitimi ve spor bölümlerinin açılması akademik anlamda spor bilimleri temelini atılmasını sağlamıştır. 1936'da Berlin Olimpiyatları'na katılım, Türkiye'nin uluslararası spor sahnesine çıkma çabalarının bir yansıması olarak görülmüştür (İnan, 2001).

1970'ler, Türkiye'de beden eğitimi ve sporun kurumsallaşmasında önemli bir dönüm noktasıdır. İlkokul ve ortaokul düzeyindeki beden eğitimi dersleri bu dönemde daha sistematik hale getirilmiş ve modern öğretim teknikleri kullanılmaya başlanmıştır. Türkiye'de 1982 Anayasası ile beden eğitimi ve sporun anayasal bir hak olarak tanınmasını sağlamış ve alandaki politikaların daha etkin bir şekilde uygulamaya başladığı görülmüştür (Akyüz, 1994).

1997 yılında uygulamaya konulan 8 yıllık zorunlu eğitim reformu beden eğitimi ve spor derslerinin yaygınlaşmasını sağlamıştır. Bu süreçte öğrencilere temel motor becerilerin kazandırılması hedeflenmiş ve oyun temelli öğrenme yöntemleri ön plana çıkmıştır. 2012 yılında uygulamaya konulan 4+4+4 eğitim sistemi ise beden eğitimi ve spor müfredatı çeşitlenerek daha esnek hale getirmiştir. Günümüzde teknolojik araçların kullanımı, performans dayalı değerlendirme yöntemleri ve yaşam boyu

fiziksel aktiviteye yönlendirme bu derslerin temel unsurları haline gelmiştir (Aydın, 2016; Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı, 2012).

2.2. Bulgaristan’da Beden Eğitimi ve Sporun Tarihi Gelişimi

Bulgaristan’da beden eğitimi ve spor 19. yüzyılın sonlarında Avrupa’daki modernleşme hareketlerinden etkilenecek eğitim sistemine dahil edilmiştir. 1878’de bağımsızlık sonrası kurulan ilk Bulgar hükümeti Batı Avrupa’daki beden eğitimi modellerini benimseyerek bu dersleri müfredata dahil etmiştir. Bu dönemde Jimnastik (“Gimnastika”) okullarda en yaygın fiziksel aktivite olarak öne plana çıkmıştır (Petrova, 2019).

1945 sonrası dönemde Sovyet etkisi Bulgaristan’daki beden eğitimi ve spor sistemini derinden etkilemiştir. Sovyetler Birliği modeline dayalı olarak yapılandırılan beden eğitimi ve spor dersleri ideolojik bir araç olarak kullanılmıştır. Derslerde kolektivist değerlerin benimsenmesi ve “vatansever bireyler” yetiştirilmesi ön planda tutulmuştur. Ayrıca, spor branşlarına yönelik disiplinli bir yaklaşım benimsenmiş ve ulusal sporcu yetiştirme programları başlatılmıştır (Dimitrov, 2015).

1989 yılında Sovyetler Birliği’nin dağılmasının ardından Bulgaristan, Avrupa Birliği standartlarına uyum sağlama sürecinde eğitim reformları gerçekleştirmiştir. Bu reformlar kapsamında beden eğitimi ve spor derslerinin içerikleri birey merkezli bir yaklaşımla yeniden düzenlenmiştir. Avrupa Birliği eğitim politikalarına uyum sağlamak amacıyla “Yaşam Boyu Öğrenme” stratejileri benimsenmiş ve fiziksel aktivite, bireylerin genel sağlık ve refah düzeyini artırmak için bir araç olarak konumlandırılmıştır (Avrupa Birliği Eğitim Standartları Raporları, 2020).

Günümüzde Bulgaristan, beden eğitimi ve spor derslerinde bireysel performans ölçümüne ve spor branşlarının çeşitliliğine büyük önem vermektedir. İlköğretim ve ortaöğretim düzeyinde uygulanan esneklik, çeviklik ve dayanıklılık testleri, öğrencilerin fiziksel gelişimlerinin düzenli olarak değerlendirilmesini sağlamaktadır. Ayrıca, beden eğitimi ve spor derslerinde dijital araçların kullanımı teşvik edilmiş ve interaktif öğrenme materyalleri geliştirilmiştir (Markova, 2020).

Uluslararası literatürde Bulgaristan, beden eğitimi ve spor alanında fiziksel performansın yanı sıra sosyal katılım ve bireysel gelişimi teşvik eden uygulamalarıyla da öne plana çıkmaktadır. Avrupa Konseyi’nin 2018 raporuna göre Bulgaristan’daki beden eğitimi ve spor dersleri, fiziksel sağlık ile sosyal gelişimi dengeleyen etkili bir müfredat modeli sunmaktadır (Council of Europe, 2018).

3. EĞİTİM SİSTEMLERİ VE MÜFREDAT KARŞILAŞTIRMASI

3.1. Türkiye ve Bulgaristan Eğitim Sisteminin Yapısı

Türkiye'de eğitim sistemi, 4+4+4 şeklinde üç kademedен oluşan 12 yıllık zorunlu eğitimi kapsamaktadır. Bu sistem, öğrencilere erken yaşlardan itibaren akademik, sosyal ve fiziksel becerilerin kazandırılmasını hedeflemektedir. İlköğretim ve ortaöğretim düzeyinde beden eğitimi ve spor dersleri zorunlu dersler arasında yer almakta ve öğrencilere oyun, spor ve fiziksel aktiviteler yoluyla sağlıklı yaşam alışkanlıkları kazandırılması hedeflenmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı, 2012).

Bulgaristan'da ise 10 yıllık zorunlu eğitim sistemi uygulanmaktadır. İlköğretim 7 yıl, ortaöğretim ise 3 yıl sürmektedir. Bulgaristan eğitim sistemi Avrupa Birliği standartlarına uyum sağlama sürecinde birey merkezli ve performansa dayalı bir yaklaşım benimsemiştir. Beden eğitimi ve spor dersleri, fiziksel sağlık, sosyal katılım ve motor becerilerin geliştirilmesi amacıyla uygulanmaktadır (Bulgaristan Milli Eğitim Bakanlığı, 2020; Dimitrov, 2015).

Tablo 3: Türkiye ve Bulgaristan Eğitim Sistemlerinin Karşılaştırılması

	Türkiye	Bulgaristan
Zorunlu Eğitim Süresi	12 Yıl (4+4+4)	10 Yıl
İlköğretim Süresi	4+4 Yıl	7 Yıl
Ortaöğretim Süresi	4 Yıl	3 Yıl
Beden Eğitimi Saatleri	2 Saat/ Haftada	2-3 Saat/ Haftada
Odak Noktası	Oyun ve Fiziksel Etkinlikler	Performans Testleri ve Spor

3.2. Beden Eğitimi ve Spor Derslerinin Amaçları ve İsimlendirilmesi

Türkiye'de beden eğitimi ve spor dersi, "Beden Eğitimi ve Spor" adıyla müfredatta yer almakta ve bireylerin fiziksel, sosyal ve duygusal gelişimlerini desteklemeyi amaçlamaktadır. Dersin içerikleri, ilköğretim düzeyinde oyun temelli öğrenme etkinlikleriyle başlamakta ve ortaöğretimde spor branşlarına yönelik teknik becerilerin kazandırılmasıyla devam etmektedir (Ertürk, 2013; Aydın, 2016).

Bulgaristan'da ise beden eğitimi dersi "Fiziksel Kültür" adıyla müfredatta yer almakta ve öğrencilerin fiziksel sağlıklarını korumalarını, motor becerilerini geliştirmelerini ve disiplin kazanmalarını hedeflemektedir.

Ayrıca, Avrupa Birliği politikaları doğrultusunda bireylerin yaşam boyu fiziksel aktiviteye yönlendirilmesi de dersin temel amaçları arasında yer almaktadır (Petrova, 2019; Avrupa Birliği Eğitim Standartları Raporları, 2020).

3.3. İlkokul ve Ortaokul Müfredatlarında Beden Eğitimi ve Spor

Türkiye’de ilkokul müfredatında beden eğitimi ve spor dersleri öğrencilerin oyun ve fiziksel etkinlikler yoluyla temel motor beceriler kazanmasını hedeflemektedir. Müfredatta, koşma, zıplama, yakalama ve atma gibi becerilere ağırlık verilmekte ve oyun temelli etkinlikler ön planda tutulmaktadır. Ortaöğretim düzeyinde ise futbol, voleybol, basketbol gibi takım sporlarının yanı sıra bireysel spor branşlarına yönelik uygulamalar da yapılmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı, 2012; Aydın, 2016).

Bulgaristan’da ise beden eğitimi ve spor müfredatı daha çok fiziksel performans ölçümüne yönelik etkinliklere odaklanmaktadır. İlköğretimde esneklik, çeviklik ve dayanıklılık testleri yapılarak öğrencilerin fiziksel yeterlilik düzeyleri düzenli olarak değerlendirilmektedir. Ortaöğretimde ise jimnastik, atletizm ve yüzme gibi spor branşlarına yönelik teknik beceriler öğretilmekte ve performans ölçümleri dersin bir parçası haline gelmektedir (Dimitrov, 2015; Markova, 2020).

Tablo 4: İlkokul ve Ortaokul Düzeyinde Beden Eğitimi Müfredatı Karşılaştırması

	Türkiye	Bulgaristan
İlkokul	Oyun ve Fiziksel Etkinlikler	Performans Testleri ve Egzersizler
Ortaokul	Takım Sporları ve Bireysel Sporlar	Jimnastik, Atletizm ve Yüzme

3.4. Fiziksel Performans Testleri ve Kullanılan Öğretim Yöntemleri

Türkiye’de son yıllarda beden eğitimi ve spor derslerinde oyun temelli öğrenme yöntemleri öne çıkmıştır. Öğrencilerin fiziksel aktiviteler yoluyla temel beceriler kazanmaları ve işbirliği yeteneklerini geliştirmeleri hedeflenmektedir. Ancak fiziksel performans testleri, henüz müfredatta yaygın olarak uygulanmamaktadır. Kullanılan değerlendirme yöntemleri genellikle öğretmen gözlemlerine dayanmaktadır (Aydın, 2016).

Bulgaristan’da ise performansa dayalı değerlendirme yöntemleri yaygındır. Öğrenciler, her eğitim döneminin başında ve sonunda fiziksel performans testlerine tabi tutulmaktadır. Bu testler arasında esneklik (otur-

uzan testi), çeviklik (T-testi), dayanıklılık (600 metre koşusu) ve patlayıcı kuvvet (sağlık topu atışı) gibi ölçümler yer almaktadır. Elde edilen sonuçlar, öğrencilerin fiziksel gelişimlerini ve dersin etkinliğini değerlendirmek için kullanılmaktadır (Dimitrov, 2015).

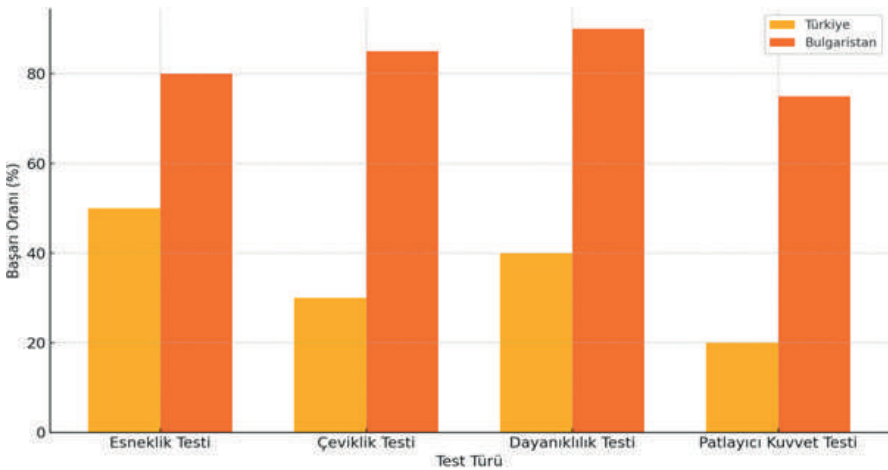
Tablo 5: Fiziksel Performans Testlerinin Uygulanma Durumu

	Türkiye	Bulgaristan
Esneklik Testi	Nadiren Kullanılıyor	Yaygın Kullanılıyor
Çeviklik Testi	Kullanılmıyor	Yaygın Kullanılıyor
Dayanıklılık Testi	Sınırlı Kullanılıyor	Yaygın Kullanılıyor
Patlayıcı Kuvvet Testi	Kullanılmıyor	Yaygın Kullanılıyor

3.5. Ders Saatlerinin Etkisi

Türkiye'de beden eğitimi ve spor dersi saatleri haftada ortalama 2 saat ile sınırlıdır. Bu durum, öğrencilerin fiziksel gelişim hedeflerine ulaşmasında yetersiz kalabilmektedir. Öğretim yöntemlerinin süreye göre yoğunlaştırılması gerekliliği Türkiye'de önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Ertürk, 2013).

Bulgaristan'da ise beden eğitimi ve spor ders saatleri, ilkokulda haftada 2-3 saat, ortaöğretimde ise haftada 3 saate kadar çıkmaktadır. Daha fazla süre öğrencilerin fiziksel aktivitelerle düzenli olarak ilgilenmesini sağlamaktadır. Avrupa Komisyonu raporları, ders sürelerinin artmasının öğrencilerin genel sağlık ve akademik başarıları üzerindeki olumlu etkisini ortaya koymaktadır (Council of Europe, 2018).

Şekil 2: Türkiye ve Bulgaristan'da Performans Test Sonuçları

4. ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ VE UYGULAMA FARKLILIKLARI

4.1. Oyun Temelli Öğrenme Yöntemleri

Türkiye’de beden eğitimi ve spor derslerinde oyun temelli öğrenme yöntemleri ağırlıklı olarak kullanılmaktadır. Bu yaklaşım, öğrencilerin fiziksel aktiviteleri eğlenceli bir ortamda öğrenmesini sağlamayı ve sosyal beceriler geliştirmelerini hedeflemektedir. Oyun temelli öğrenme ilkökul düzeyinde temel motor becerilerin geliştirilmesine, takım ruhunun teşvik edilmesine ve öğrencilerin fiziksel aktivitelere olan ilgisinin artırılmasına katkı sağlamaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı’nın güncel müfredatında oyun temelli etkinliklerin, öğrencilerin hareket kabiliyetlerini artırmada etkin bir araç olduğu belirtilmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı, 2012).

Uluslararası literatürde oyun temelli öğrenme, bireyin problem çözme, iş birliği ve liderlik becerilerini geliştirmede de etkili bir yöntem olarak vurgulanmaktadır. Bailey (2006) oyun temelli öğrenmenin öğrencilerin fiziksel aktivitelerde daha fazla katılım göstermesini sağladığını ve ders dışı aktivitelerde fiziksel aktivite alışkanlığı geliştirmelerine katkıda bulunduğunu ifade etmektedir.

Bulgaristan’da ise oyun temelli öğrenme yöntemleri daha sınırlı bir şekilde uygulanmaktadır. Fiziksel performansa dayalı aktiviteler ders içeriğinde daha baskındır. Ancak, son yıllarda Avrupa Birliği projeleri kapsamında oyun temelli yaklaşımların yaygınlaştırılması yönünde çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar, öğrencilerin fiziksel aktivitelere katılımını artırmak ve eğitimi daha kapsayıcı hale getirmek amaçla yürütülmektedir (Markova, 2020).

4.2. Fiziksel Performans Testleri ve Yıllık Planlar

Bulgaristan’da beden eğitimi ve spor derslerine başlamadan önce öğrencilerin fiziksel performans düzeylerini ölçmek amacıyla esneklik, çeviklik, dayanıklılık gibi testler uygulanmaktadır. Bu testler, öğrencilerin fiziksel uygunluk seviyelerini belirlemek ve bireysel gelişim hedeflerini planlamak için kullanılmaktadır. Örneğin, “600 metre koşusu” testi dayanıklılık ölçümünde; “otur-uzan testi” ise esneklik değerlendirmesinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Performans test sonuçları, öğretmenlerin yıllık planlarını oluştururken dikkate aldıkları en temel veriler olarak karşımıza çıkmaktadır (Dimitrov, 2015).

Türkiye’de ise fiziksel performans testleri henüz yaygın olarak uygulanmamaktadır. Ancak son yıllarda fiziksel uygunluk testleri belirli

okullarda pilot uygulamalarla başlamıştır. Bu testler, öğrencilerin fiziksel gelişimlerini değerlendirmek ve fiziksel aktivite alışkanlıklarını teşvik etmek amaçla yapılmaktadır. Türkiye'de öğretmenler, yıllık planlarını oluştururken daha çok oyun temelli etkinlikleri ve grup aktivitelerini ön planda tutmaktadır (Aydın, 2016).

Uluslararası raporlara göre fiziksel performans testleri öğrencilerin fiziksel aktivite düzeylerini artırmada önemli bir rol oynamaktadır. WHO (2018) raporuna göre, düzenli fiziksel performans testleri, öğrencilerin fiziksel aktivitelerdeki motivasyonunu artırmakta ve bireysel hedef belirlemeye olanak sağlamaktadır.

4.3. Dersin İşleniş Süreçleri

Her iki ülkede de beden eğitimi ve spor dersleri, genel olarak ısınma, ana etkinlik ve soğuma bölümlerine ayrılmaktadır. Ancak bu bölümlerin işleniş şekli, ülkelerin eğitim sistemlerine ve beden eğitimi ve spor yaklaşımlarına göre farklılık göstermektedir.

4.3.1. Türkiye'de İşleniş Süreçleri

Türkiye'de beden eğitimi derslerinde ısınma bölümü, genellikle hafif aerobik aktiviteler, esneme hareketleri ve temel koordinasyon egzersizlerinden oluşmaktadır. Amaç, öğrencilerin fiziksel aktiviteye bedensel olarak hazır hale gelmesini sağlamaktır. Isınma süreleri genellikle 5-10 dakika arasında değişmektedir.

Ana etkinlik bölümü daha çok oyun temelli etkinlikler ve grup aktivitelerine odaklanmaktadır. Bu bölümde futbol, voleybol, basketbol gibi takım sporlarının yanı sıra, bireysel spor dallarıyla ilgili temel beceriler öğretilmektedir. Türkiye'deki beden eğitimi ve spor derslerinde öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirmek için iş birliği gerektiren etkinliklere de ağırlık verilmektedir. Ancak, bu bölüm genellikle öğretmenin inisiyatifine bağlı olarak şekillenmektedir ve standart bir yapı izlenmemektedir (Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı, 2012).

Soğuma bölümü, gevşeme ve esneme hareketlerini içerir ve genellikle 5 dakikayla sınırlıdır. Bu bölüm, öğrencilerin fiziksel aktivite sonrası kas gevşemesini ve genel rahatlamayı hedefler.

4.3.2. Bulgaristan'da İşleniş Süreçleri

Bulgaristan'da beden eğitimi ve spor dersleri daha sistematik bir şekilde yapılandırılmıştır. Isınma bölümü belirli protokollere göre uygulanır; esneme, aerobik hareketler, hafif koşular gibi aktiviteleri içerir. Ayrıca

Bulgaristan’da ısınma süreci öğrencilerin nabız hızını ideal seviyeye çıkarma ve kas-iskelet sistemini fiziksel aktiviteye hazırlama amacıyla detaylı bir şekilde planlanmaktadır; ısınma bölümü, genellikle 10-15 dakika sürmektedir (Dimitrov, 2015).

Ana etkinlik bölümü, belirli bir spor branşı veya fiziksel beceriye odaklıdır. Bu bölümde jimnastik, atletizm, yüzme gibi spor dallarına yönelik teknik ve taktik beceriler öğretilir. Öğrenciler, bireysel ve grup performansları üzerinden değerlendirilir. Ders sırasında öğrencilerin fiziksel performanslarını ölçmeye yönelik ara testler uygulanabilir. Bulgaristan’da ana etkinlik bölümü, öğrenci merkezli bir yaklaşımla planlanır ve öğrenci gelişiminin izlenmesi için aşamalı bir yapı izlenir (Petrova, 2019).

Soğuma bölümü öğrencilerin kas gevşemesini ve genel rahatlamasını sağlamak için çeşitli esneme hareketleri, nefes egzersizleri ve hafif yürüyüşlerden oluşur. Bulgaristan’da bu bölüm, kas toparlanmasını hızlandırmayı hedefleyen bilimsel prensiplere göre yapılandırılır ve yaklaşık 10 dakika sürer. Ayrıca, soğuma sürecinde öğrencilerin fiziksel aktiviteyle ilgili düşüncelerini paylaşabilecekleri kısa geri bildirim oturumları yapılır.

Tablo 6: Türkiye ve Bulgaristan Beden Eğitimi ve Spor derslerinin işleniş süreçleri

Süreç	Türkiye	Bulgaristan
Isınma	Aerobik hareketler, esneme (5-10 dk)	Detaylı planlama, hafif koşu (10-15 dk)
Ana Etkinlik	Oyun ve grup aktiviteleri	Spor branşı odaklı, performans ölçümleri
Soğuma	Esneme, gevşeme (5 dk)	Kas toparlanma teknikleri (10 dk)

Türkiye’de beden eğitimi dersleri daha esnek bir yapıya sahipken, Bulgaristan’da bu süreçler sistematik bir şekilde planlanmış ve uygulanmaktadır. Bulgaristan’daki yapılandırılmış süreçler, öğrencilerin fiziksel becerilerinin daha etkili bir şekilde gelişimine olanak tanımaktadır (Dimitrov, 2015; Öztürk, 2012).

5. SONUÇ

5.1. Benzerlikler

İki ülkenin beden eğitimi ve spor dersleri genel amaçlar bakımından önemli benzerlikler göstermektedir. Her iki ülkede de beden eğitimi ve spor derslerinin temel amacı, bireylerin fiziksel, sosyal ve duygusal gelişimlerini desteklemek ve yaşam boyu sürecek fiziksel aktivite alışkanlıkları

kazandırmaktır. Bu ortak yaklaşım, Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) fiziksel aktivitenin bireyin genel sağlığı üzerindeki önemine vurgu yapan raporlarıyla uyumludur (WHO, 2018).

Türkiye ve Bulgaristan'da beden eğitimi ve spor dersleri öğrencilerin takım çalışması, liderlik, problem çözme gibi sosyal becerilerini geliştirmeyi hedeflerken; fiziksel aktiviteler yoluyla özgüven ve disiplin gibi kişisel özelliklerin de güçlendirilmesine katkıda bulunmaktadır. UNESCO'nun "Physical Education and Sport in Schools" raporu, bu derslerin bireylerin sosyal uyum süreçlerini hızlandırmada kritik bir role sahip olduğunu vurgulamaktadır (UNESCO, 2015).

5.2.Farklılıklar

Türkiye'de beden eğitimi ve spor ders içerikleri daha esnek ve öğretmen inisiyatifine bağlı bir yapı sunmaktadır. Oyun temelli öğrenme yöntemleri ve grup etkinlikleri Türkiye'deki beden eğitimi ve spor ders müfredatının temel unsurlarıdır. Bu esneklik, öğretmenlerin dersleri öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre şekillendirmelerine olanak tanımaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı, 2012). Ancak, bu durumun standartlaştırılmış bir değerlendirme sisteminin olmaması nedeniyle derslerin etkinliğini ölçmede zorlukların olduğu belirtilmiştir (Aydn, 2016).

Bulgaristan'da ise beden eğitimi ve spor dersleri daha sistematik ve performansa dayalı bir yapıya sahiptir. Her ders belirli bir hedef doğrultusunda yapılandırılmıştır ve öğrencilerin fiziksel performanslarının düzenli olarak ölçülmesini içermektedir. Performans testleri bireysel gelişim hedeflerinin belirlenmesi ve derslerin etkinliğinin değerlendirilmesi açısından önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Avrupa Birliği Eğitim Standartları Raporları, Bulgaristan'daki sistematik yapının öğrencilerin fiziksel becerilerinin daha etkili bir şekilde geliştirilmesine katkı sağladığını vurgulamaktadır (Council of Europe, 2018).

5.3. Sosyal ve Duygusal Beceri Gelişimi

Her iki ülkede de beden eğitimi ve spor dersleri bireylerin sosyal ve duygusal becerilerinin gelişimini desteklemektedir. Türkiye'de oyun temelli etkinlikler, öğrencilerin iş birliği, empati ve liderlik gibi sosyal beceriler geliştirmesine katkı sağlamaktadır. Takım sporlarına ağırlık verilmesi, öğrencilerin takım ruhu ve dayanışma bilinci kazanmasını teşvik etmektedir (Ertürk, 2013).

Bulgaristan'da ise bireysel spor becerilerinin yanı sıra fiziksel performansa dayalı değerlendirme yöntemleri, öğrencilerin öz disiplin ve hedef odaklılık

gibi kişisel beceriler geliştirmesine imkan vermektedir. Performans testleri, öğrencilerin kendilerini değerlendirmelerini ve kişisel hedefler belirlemelerine katkı sağlamaktadır. Avrupa Konseyi'nin 2018 raporunda Bulgaristan'daki beden eğitimi ve spor dersi müfredatının bireysel sorumluluk bilincini artırmada etkili olduğu vurgulanmıştır (Council of Europe, 2018).

Sonuç olarak, Türkiye ve Bulgaristan'ın beden eğitimi müfredatları genel amaçlar bakımından benzerlik göstermekle birlikte, uygulama yöntemleri açısından önemli farklılıklar içermektedir. Türkiye'deki esnek yapı, bireysel ihtiyaçlara cevap verme potansiyeli taşırken; Bulgaristan'daki sistematik yaklaşım, öğrencilerin fiziksel ve bireysel becerilerinin daha etkin bir şekilde geliştirilmesine olanak tanımaktadır. Her iki modelin de güçlü yönleri olduğu gibi geliştirilmesi gereken yönleri bulunmaktadır.

5. ÖNERİLER

5.1. Eğitim Politikalarına Yönelik Öneriler

5.1.1. Türkiye için Öneriler

- **Branş Çeşitliliği:** Türkiye'de beden eğitimi derslerinin içeriği, mevcut oyun temelli etkinliklerin yanı sıra jimnastik, atletizm ve yüzme gibi bireysel spor branşlarını da kapsayacak şekilde genişletilmelidir. Bu tür etkinlikler, öğrencilerin fiziksel ve motor becerilerinin daha kapsamlı bir şekilde gelişmesine olanak sağlayacaktır (Aydın, 2016).
- **Fiziksel Performans Ölçümü:** Türkiye'de fiziksel performans testleri daha yaygın hale getirilmeli ve derslerin bireysel gelişim hedeflerine ulaşmasını destekleyecek şekilde yapılandırılmalıdır. Performans ölçümlerinin müfredata dahil edilmesi, öğrencilerin fiziksel uygunluk seviyelerinin izlenmesine olanak tanıyabilir (Ertürk, 2013).
- **Ders Saatlerinin Artırılması:** Türkiye'de haftalık beden eğitimi ders saatleri artırılmalı ve bu derslerin zorunlu eğitimin bir parçası olarak daha geniş bir zaman dilimine yayılması sağlanmalıdır.

5.1.2. Bulgaristan için Öneriler

- **Oyun Temelli Öğrenme:** Bulgaristan'da oyun temelli öğrenme yöntemleri müfredata daha geniş bir şekilde entegre edilmelidir. Bu yöntemler, öğrencilerin sosyal beceriler geliştirmesine, fiziksel aktivitelere daha fazla katılım göstermesine ve öğrenme sürecini eğlenceli hale getirmesine katkıda bulunabilir (Markova, 2020).

- **Esneklik ve Çeşitlilik:** Bulgaristan'daki sistematik yapının yanına esnek öğretim yöntemleri eklenerek, derslerin öğrencilerin ilgi alanlarına göre uyarlanması sağlanabilir.

5.2. Gelecekteki Araştırmalar İçin Öneriler

5.2.1. Karşılaştırmalı Çalışmalar

- Türkiye ve Bulgaristan'ın eğitim sistemlerindeki reformların uzun vadeli etkilerini inceleyen karşılaştırmalı çalışmalar yapılmalıdır. Bu çalışmalar, reformların fiziksel, sosyal ve duygusal gelişim üzerindeki etkilerini değerlendirmeye olanak tanıyabilir (Dimitrov, 2015; Öztürk, 2012).
- Eğitim sistemleri arasında yapılan uluslararası karşılaştırmalar, müfredat geliştirme ve öğretim yöntemlerinin iyileştirilmesine yönelik veri sağlayabilir.

5.2.2. Avrupa Birliği ile İşbirlikleri

- Avrupa Birliği standartlarına uyum sürecinde Türkiye ve Bulgaristan arasındaki işbirlikleri artırılmalıdır. Ortak projeler, her iki ülkenin beden eğitimi ve spor politikalarını karşılıklı olarak geliştirmelerine katkı sağlayabilir (Council of Europe, 2018).
- AB destekli pilot programlar, oyun temelli öğrenme ve performans testleri gibi yenilikçi yaklaşımların uygulanabilirliğini değerlendirmek için kullanılabilir.

5.2.3. Teknolojik Uygulamalar

- Beden eğitimi derslerinde dijital araçların ve teknolojik uygulamaların kullanımı artırılmalıdır. Fiziksel aktivite takibi, bireysel gelişim planlaması ve öğrenci motivasyonunu artıracak dijital platformlar geliştirilmelidir (UNESCO, 2015).

Kaynakça

- Akyüz, Y. (1994). Türk eğitim tarihi. Ankara: Pegem Yayınları.
- Aydın, E. (2016). Türkiye’de beden eğitimi ve spor derslerinin müfredat analizi. *Eğitim ve Bilim*, 41(186), 157-174.
- Avrupa Birliği Eğitim Standartları Raporları. (2020). European standards in education. European Commission Publications.
- Bailey, R. (2006). Physical education and sport in schools: A review of benefits and outcomes. *Journal of School Health*, 76(8), 397-401.
- Bailey, R., Hillman, C., Arent, S., & Petitpas, A. (2009). Physical activity: An underestimated investment in human capital, *Journal of Physical Activity and Health*, 6(3), 267-283.
- Bulgaristan Milli Eğitim Bakanlığı. (2020). Eğitim ve öğretim müfredatı. Sofya: Eğitim ve Bilim Bakanlığı Yayınları.
- Council of Europe. (2018). Physical education and sport for democracy and human rights. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Dağdelen, M. & Kösterelioğlu, İ. (2015). Türkiye’de Beden Eğitimi Derslerinin Amaca Uygun Kullanımı.
- Dimitrov, I. (2015). Physical culture in Bulgarian schools: A historical perspective. *International Journal of Physical Education*, 52(3), 45-56.
- Ertürk, S. (2013). Eğitimde program geliştirme. Ankara: Pegem Yayınları.
- Günay, M. (2011). Türkiye’deki beden eğitimi ve spor derslerinin gelişimi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 22(2), 125-138.
- Hardman, K. (2008). Physical education in schools: A global perspective. *Kinesiology*, 40(1), 5-28.
- Hardman, K., & Green, K. (2011). Contemporary issues in physical education: International perspectives. Oxford: Meyer & Meyer Sport.
- Hardman, K., & Marshall, J. J. (2009). Physical education: An essential contributor to lifelong health and wellbeing. *International Journal of Physical Education*, 46(2), 72-86.
- İnan, A. (2001). Atatürk ve eğitim reformları. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Markova, I. (2020). Innovative methods in Bulgarian physical education. *Journal of Educational Innovations*, 32(4), 15-30.
- Öztürk, M. (2012). Beden Eğitimi ve Toplum Sağlığı. Ankara: Akademik Araştırmalar Dergisi.
- Petrova, D. (2019). Evolution of physical education in Bulgaria. *European Journal of Physical Education and Sport Science*, 7(2), 87-103.
- Sarıkabak, M., Eyüboğlu, E., & Ayrancı, M. (2018). Bocce (Petank) sporcularının duygusal zekâ düzeylerinin, akademik erteleme davranışları üzerine

etkisinin incelenmesi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 163-177.

Sarıkabak, M., Karakulak, İ., & Sunay, H. (2021). Lise Öğrencilerinin Sosyal Fizik Kaygı Durumları ve Duygusal Zekâ Düzeylerinin Spor Yapma Değişkenine Göre İncelenmesi. *Spormetre*, 17(3), 119-133. <https://doi.org/10.33689/spormetre.554925>

Somel, S. A. (2010). *Osmanlı eğitiminin modernleşme süreci*. İstanbul: İletişim Yayınları. Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı. (2012). *İlköğretim beden eğitimi ve spor dersleri müfredatı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

UNESCO. (2015). *Physical education and sport in schools: Global report*. Paris: UNESCO Publishing.

WHO (World Health Organization). (2020). *Guidelines on physical activity and sedentary behavior*. Geneva: WHO Press.

WHO (World Health Organization). (2018). *Physical activity and health: Evidence-based recommendations*. Geneva: WHO Press.

Türkiye’de Spor Pazarlaması İle İlgili Yayımlanmış Lisansüstü Tezler Üzerine Betimsel Bir İnceleme

Turan Sezan¹

Özet

Bu araştırma, Türkiye Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi (YÖKTEZ) veri tabanında “spor pazarlaması” anahtar kelimesiyle yapılan tezleri incelemiştir. Toplamda 1990 ile 2024 yılları arasında yazılmış 35 tez, yayın yılı, dil, üniversite adı, enstitü, lisansüstü program türü, anabilim dalı ve araştırma yöntemi gibi kategorilerde analiz edilmiştir. Araştırma, nitel bir yaklaşım benimseyerek, doküman incelemesi ve içerik analizi yöntemleriyle gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, spor pazarlaması üzerine yazılan tez sayısında 2000 yılından sonra belirgin bir artış yaşanmış ve 2019 yılında bu alandaki tezlerin sayısı zirve yapmıştır. En fazla tez, Sosyal Bilimler Enstitüsü ve İşletme ana bilim dalında yazılmıştır. Tezlerin büyük bir kısmında anket yöntemi kullanılmış, ancak nitel araştırma yöntemleri ve daha karmaşık analizler de nadiren tercih edilmiştir. Ayrıca, tezlerin çoğu Türkçe yazılmış, yalnızca birkaçında İngilizce kullanılmıştır. Araştırma, spor pazarlamasının hâlâ gelişmekte olan bir alan olduğunu ve literatürdeki çalışmaların sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun sebepleri arasında spor pazarlamasının multidisipliner doğası, teorik çerçeve eksiklikleri, veri toplama zorlukları ve finansal destek yetersizliği bulunmaktadır. Gelecekte, daha fazla akademik ilgi ve tez yazılacağı öngörülmektedir. Bu alanda daha fazla araştırma yapılabilmesi için akademik kaynakların arttırılması, teorik çerçevelerin geliştirilmesi ve üniversitelerde spor pazarlaması derslerinin yaygınlaştırılması önerilmektedir. Ayrıca, spor organizasyonlarıyla işbirlikleri kurulması ve dijital medya gibi güncel konuların araştırmalara dâhil edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

1 Mardin Artuklu Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
ORCID: 0000-0003-4322-1703, Mail: turansezan@otmail.com

1. GİRİŞ

Spor, doğa koşullarını insanların yararına dönüştürerek gelişimlerini sağladığı, belirli kurallar altında bireysel ya da toplu şekilde yapılan, boş zaman ya da tam zaman gerektirebilen, toplumu bir araya getiren, ruh ve bedeni güçlendiren bir etkinliktir (Koçtürk, 1969). Ayrıca, spor, toplumsal bir işlev olarak kültürel gelişime katkı sağlar; sağlıklı ve güzel görünümlü genç nesiller yetiştirmenin yanı sıra, insanları bir araya getirme özelliğine de sahiptir (Sezan, 2024). Spor dünyada geniş kitlelere yayılmakta ve bu yayılmanın oluşturduğu etki alanları da artmaktadır (Sarıkabak ve ark, 2018). Bu bağlamda, sporun toplumsal işlevi ve bireysel gelişim üzerindeki etkisi, spor endüstrisinin genişlemesine ve ticari alanda daha fazla ilgi görmesine yol açmaktadır. İşte tam bu noktada spor pazarlaması devreye girmektedir.

Pazarlama, tüketicilerin var olan ve sınırsız ihtiyaçlarına yönelik ürünlerin üretimi, fiyatlandırılması, dağıtım ve tanıtım yoluyla kitlelere yayılma sürecidir (Kurtoğlu, 2007). Spor pazarlaması sporla ilgili ürün ve dağıtımların tanıtılması, satış ve pazarlanması süreçlerini içeren bir pazarlama disiplini. Spor pazarlaması, spor organizasyonlarını, etkinliklerini, sporcuları ve marka iş birleşmelerini hedef almaktadır. Bu süreç, spor endüstrisinin farklı ilişkileri arasında ticari tanıtımlar kurarak, markaların tanıtımını yapmayı ve sporla ilgili istenmeyen talepleri desteklemeyi amaçlamaktadır. Spor pazarlamasının temel araçları arasında sponsorluklar, medya pazarlaması, etkinlik yönetimi ve taraftar etkileşimi de yer alır (Serarşlan, 1990, Argan ve Katırcı, 2002, Çiftçi, 2017, Yılmaz, 2020).

Spor, yalnızca fiziksel bir etkinlik değil, aynı zamanda eğlence ve büyük bir ticaret alanıdır. Spor pazarlaması, tüketicilerin ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan tüm faaliyetleri kapsar ve spor meraklıları (aktif katılımcılar) ile spor izleyicileri (izleyiciler) olarak iki ana alanda faaliyet gösterir. Spor etkinlikleri, kişisel ve deneyimsel bir hizmet sunar; ancak bu deneyim hava koşulları, oyuncu sakatlıkları ve hakem kararları gibi birçok faktörden etkilenebilir. Spor izlenirken sosyal etkileşim de önemli bir rol oynar, çünkü izleyicilerin eğlencesi genellikle başkalarıyla paylaşılan duygulara bağlıdır. İnsanların yaşadıkları sorunları aşmada ve zorlukların üstesinden gelmesinde, duygusal durumun iyi yönetilmesinin rolü de yadsınmamalıdır (Sarıkabak ve Ark., 2019). Bu duygu süreci spor endüstrisinin büyümesinde büyük katkılar sunmuştur (Güler, 2019). Spor pazarlaması, dinamik ve sürekli büyüyen geniş bir sektördür. Bu alan, sadece profesyonel spor organizasyonları ve kulüpleri değil, aynı zamanda fitness, eğlence, spor ekipmanları, medya, sponsorluklar ve dijital platformlar gibi pek çok farklı bölümü kapsamaktadır.

Bu durum spor pazarlaması ile ilgili araştırmaların kapsamını ve ne sıklıkla yapıldığı ile ilgili merak konusu uyandırmıştır.

Araştırma kapsamında yanıt aranan sorular aşağıda belirtilmiştir:

1. “Spor Pazarlaması” üzerine hazırlanan lisansüstü tezlerin türleri nasıl bir dağılım göstermektedir?
2. “Spor Pazarlaması” ile ilgili lisansüstü tezlerin anabilim dallarına göre dağılımını nasıldır?
3. “Spor Pazarlaması” konulu lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımını nasıl gerçekleşmektedir?
4. “Spor Pazarlaması” üzerine hazırlanan lisansüstü tezlerin yayımlandığı üniversitelere göre dağılımını nasıl bir seyir izlemektedir?
5. “Spor Pazarlaması” konusundaki lisansüstü tezlerde kullanılan anahtar kelimelerin dağılımını nasıldır?
6. “Spor Pazarlaması” ile ilgili lisansüstü tezlerin izin durumu hakkında bilgi var mıdır?
7. “Spor Pazarlaması” konulu lisansüstü tezlerin dil dağılımını nasıl bir yapıda gerçekleşmektedir?

Bu bilgilerden hareketle çalışmanın amacı, “YÖKTEZ” veri tabanında spor pazarlamasını konu alan lisansüstü tezlerin betimsel olarak analizini yapmaktır. Ayrıca bu alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara katkı sunmak hedeflenmektedir.

2.GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma kapsamında tezler, “YÖKTEZ” web sitesinde yer alan arama bölümüne “spor pazarlaması” anahtar kelimesi yazılarak taranmış ve sistem üzerinden ilgili tezler ayrıştırılıp, analize yönelik olarak amacına uygun şekilde kategorize edilmiştir. Elde edilen veriler toplanarak Microsoft Office Excel dosyasında tezlerin yayın yılı, yayın dili, izin durumu, üniversite adı, enstitü adı, lisansüstü program türü, anabilim dalı ve araştırma yöntemi, şeklinde kategorize edilerek bütün halinde değişkenler açısından incelenmiştir.

2.1.Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemi model olarak kullanılmıştır. Nitel araştırma; “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği

araştırma” olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39). Nitel yöntemle yapılmış araştırmalarda ele alınan konu hakkında derinlemesine bir kavrayışa ulaşma hedefi vardır (Karataş, 2015, 63).

2.2.Evren ve Örneklem

Araştırma gurubu olarak üniversitelerde spor pazarlaması ile ilgili yazılmış 1990 ile 2024 yılları arasında Türkiye Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi (YÖKTEZ) tez merkezinin veri tabanında bulunan 35 adet tez sistematik olarak incelenmiştir.

2.3.Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplama aracı olarak; doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Tez veri tabanı sisteminde yer alan gelişmiş arama bölümünde “spor pazarlaması” anahtar kelimesi kullanılarak arama yapılmıştır. İçerisinde farklı anabilim dallarında ve üniversitelerde spor tarihi alanında yazılmış olan tezlerin “yöntem” veya “materyal ve metot” içerisinde yer alan araştırma yöntemi, veri toplama aracı, üniversite, anabilim dalı, örneklem ve çalışma grubu gibi kısımları incelenerek veriler elde edilmiştir. Araştırma kapsamında verilerin son taraması işlemi “Kasım 2024” tarihinde gerçekleştirilmiştir.

2.4.Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilere içerik analiz yapılmıştır. İçerik analizinde amaç; araştırmanın özüne ilişkin kalıpları, temaları, önyargıları ve anlamları belirlemek hedefiyle verileri dikkatli, detaylı ve sistematik olarak incelemek ve yorumlamaktır (Baltacı, 2019, 377). Araştırmada ilk olarak içerik analizine başlamadan önce Excel dosyası içerisinde farklı kategoriler oluşturulmuştur (yayın yılı, yayın dili, üniversite, lisansüstü program türü, araştırma yöntemi, veri toplama yöntemi, anabilim dalı ve anahtar kelimeler). Oluşturulan kategorilerde kodlamaya gidilmiş ve son olarak IMB SPSS 26 paket programı ile yüzde ve frekans analizleri yapılmıştır.

3.BULGULAR

Tablo 1. Yıllara göre spor pazarlaması ile ilgili yazılmış tez sayısı

Yayın Yılı	N	%
1990	1	2,9
2001	3	8,6
2003	1	2,9
2005	3	8,6
2006	1	2,9
2007	1	2,9
2009	2	5,7
2011	1	2,9
2012	2	5,7
2014	2	5,7
2015	1	2,9
2016	3	8,6
2017	3	8,6
2018	1	2,9
2019	4	11,4
2020	2	5,7
2021	1	2,9
2023	3	8,6
Toplam	35	100,0

Tablo 1'e bakıldığında yıllara göre spor pazarlaması ile ilgili yayımlanmış 35 adet tez bulunmaktadır. Yıl bazında en fazla tez üretilen yılın 2019 yılı olduğu, ancak 1990 yılından 2001 yılına kadar geçen süre içerisinde bu alanla ilgili bir tez yazılmadığı görülmektedir.

Tablo 2. Spor pazarlaması ile ilgili yazılmış tezlerin üniversitelere göre dağılımı

Üniversite Adı	N	%
İstanbul Üniversitesi	2	5,7
Anadolu Üniversitesi	2	5,7
Ege Üniversitesi	2	5,7
Çukurova Üniversitesi	1	2,9
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	1	2,9
Trakya Üniversitesi	1	2,9
Marmara Üniversitesi	3	8,6
Dicle Üniversitesi	1	2,9
Gazi Üniversitesi	2	5,7
Ankara Üniversitesi	1	2,9
Süleyman Demirel Üniversitesi	3	8,6
Muğla Üniversitesi	1	2,9
Bahçeşehir Üniversitesi	2	5,7
Fırat Üniversitesi	1	2,9
Akdeniz Üniversitesi	1	2,9
Selçuk Üniversitesi	2	5,7
Necmettin Erbakan Üniversitesi	1	2,9
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	1	2,9
Yaşar Üniversitesi	1	2,9
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	1	2,9
İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa	1	2,9
Maltepe Üniversitesi	1	2,9
Hitit Üniversitesi	1	2,9
İstanbul Gelişim Üniversitesi	1	2,9
Yeditepe Üniversitesi	1	2,9
Toplam	35	100,0

Tablo 2’ye bakıldığında spor pazarlaması ile ilgili en fazla tez üretilen Marmara Üniversitesi ve Süleyman Demirel Üniversitesi, her biri 3’er tez ile en fazla tez yazan üniversite olmuştur. Üniversitelerin geneline bakıldığında her üniversitenin en az 1 tez üretildiği anlaşılmaktadır.

Tablo 3. Spor pazarlaması ile ilgili yazılmış tezlerin enstitü değişkenine göre dağılımı

Enstitü	N	%
Sosyal Bilimler Enstitüsü	25	71,4
Sağlık Bilimleri Enstitüsü	6	17,1
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	4	11,4
Toplam	35	100,0

Tablo 3’ te spor pazarlaması ile ilgili yayımlanmış olan tezlerin enstitü değişkenine göre dağılımı incelendiğinde en fazla tezin Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde yazıldığı görülmektedir. Burada en az sayının Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’ne bağlı olarak yapıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 4. spor pazarlaması ile ilgili yazılmış tezlerin anabilim dalı değişkenine göre dağılımı

Anabilim Dalı	N	%
İşletme Ana Bilim Dalı	18	51,4
Spor Yönetimi Ana Bilim Dalı	1	2,9
Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı	5	14,3
Spor Yönetim Bilimleri Ana Bilim Dalı	2	5,7
Maliye ve Ekonomi Ana Bilim Dalı	1	2,9
Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı	3	8,6
Spor Yöneticiliği Ana Bilim Dalı	3	8,6
Rekreasyon Yönetimi Ana Bilim Dalı	1	2,9
Spor Yönetimi ve Rekreasyon Ana Bilim Dalı	1	2,9
Toplam	35	100,0

Tablo 4’e bakıldığında spor pazarlaması ile ilgili yapılan tezlerin en fazla İşletme Anabilim Dalı’nda yapıldığı görülmektedir. İşletme Anabilim Dalı’nı 5 adet tez ile Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı takip etmektedir.

Tablo 5. spor pazarlaması ile ilgili yazılmış tezlerin araştırma yöntemine göre dağılımı

Araştırma Yöntemi	N	%
Anket	20	57,1
Doküman Tarama	3	8,6
Görüşme	6	17,1
Analitik Hiyerarşi Yöntemi	1	2,9
Göstergebilim	1	2,9
İçerik Analizi	1	2,9
DeneySEL	1	2,9
Tarama + Görüşme	1	2,9
Görüşme+ Anket	1	2,9
Toplam	35	100,0

Tablo 5 incelendiğinde spor pazarlaması ile ilgili tezlerin araştırma modeli olarak en çok anket tercih edilmiştir. Anketten sonra tercih edilen yöntem ise görüşme olarak tespit edilmiştir.

Tablo 6. Spor pazarlaması ile ilgili yazılmış tezlerin lisansüstü program türüne göre dağılımı

Program Türü	N	%
Doktora	7	20,0
Yüksek Lisans	28	80,0
Toplam	35	100,0

Tablo 6 incelendiğinde spor pazarlaması ile ilgili yazılmış olan tezlerin lisansüstü program açısından incelendiğinde yüksek lisans programında yazılan tezlerin sayısının doktora programında yazılan tezlerden fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Spor pazarlaması ile ilgili yazılmış tezlerin izin durumuna göre dağılımı

İzin Durumu	N	%
İzinli	34	97,1
İzinsiz	1	2,9
Toplam	35	100,0

Tablo 7’ye bakıldığında YÖKTEZ veri tabanı üzerinde kullanım iznine açılmış tezlerin oranı %97,1 iken izinsiz tezlerin sayısı %2,9 gibi bir oran ile daha azdır.

Tablo 8. Spor Pazarlaması ile İlgili Yazılmış Tezlerin Diline Göre Dağılımı

Dili	N	%
Türkçe	33	94,3
İngilizce	2	5,7
Toplam	35	100,0

Tablo 8’ e bakıldığında spor pazarlaması ile ilgili yazılan tezlerde daha çok Türkçe dilinin hâkim olduğu gözlenirken, %5,7 gibi bir oranla da İngilizce yazıldığı tespit edilmiştir. Yapılan incelemelere göre başka bir dilde spor tarihi ile ilgili yapılan bir tez bulunamamıştır.

Spor pazarlaması genellikle sosyal bilimler perspektifinden incelenir. Pazarlama stratejileri, marka yönetimi, tüketici davranışları, medya ilişkileri gibi konular sosyal bilimler çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu nedenle, Sosyal Bilimler Enstitüsü en büyük paya sahip ve bu alanda yapılan tezler de çoğunlukla sosyal bilimler disiplini ile ilgilidir.

Spor pazarlaması ile ilgili üretilen tezler anabilim dalı değişkeni açısından incelendiğinde İşletme ana bilim dalı, spor pazarlaması alanında en fazla tez yazılan anabilim dalı olmuştur. Spor pazarlaması, ticari bir faaliyet olduğu için pazarlama stratejileri, marka yönetimi, organizasyonel stratejiler gibi konular genellikle işletme perspektifinden ele alınır. Beden eğitimi ve spor, halkla ilişkiler ve spor yöneticiliği gibi alanlar ise daha az oranda katkı sağlamış ve spor pazarlaması ile doğrudan ilişkili alt konularda tezler yazılmıştır. Bu durum spor pazarlamasının çok disiplinli bir alan olduğunu ve farklı akademik alanlardan gelen katkıların bir arada işlendiğini göstermektedir.

Spor pazarlaması ile ilgili yazılmış tezlerin araştırma yöntemine göre dağılımı değişkeni incelendiğinde en fazla kullanılan yöntemin anket olduğu görülmüştür. Çalışmalarda anketin tercih edilmesinin sebebi ise geniş katılımcı gruplardan nicel veri toplamaktır. Diğer yöntemler, nitel veriler toplamak veya daha özel analizler yapmak için kullanılmıştır, ancak bu yöntemlerin kullanım sıklığı daha düşüktür. Özellikle, görüşme gibi nitel araştırma yöntemleri, daha derinlemesine bilgi edinmek için tercih edilmişken, doküman tarama ve daha karmaşık analizler için kullanılan yöntemler (AHP, içerik analizi, vb.) daha spesifik araştırma soruları için kullanılmıştır.

Spor pazarlaması ile ilgili yazılmış tezlerin lisansüstü program türüne göre dağılımı değişkeni incelendiğinde yüksek lisans programında yazılan tezlerin sayısının doktora programında yazılan tezlerden fazla olduğu görülmektedir. Bununla birlikte spor pazarlaması ile ilgili ilk doktora tezinin 1990 yılında olması ve sonrasında 2001 yılına kadar doktora tezinin yazılmaması dikkat çekmektedir.

Spor pazarlaması ile ilgili yazılmış tezlerin izin durumuna göre dağılımı değişkeni incelendiğinde YÖKTEZ veri tabanı üzerinde kullanım iznine açılmış tez sayısının 28 olduğu, 7 adet tezin ise izinsiz olduğu görülmüştür. İzinsiz olan tezlerde bilgiye erişim açısından sınırlama getirmektedir. Bunun sebebi ilk yıllarda tezin kullanıma kapatılması ile ilgili yazarın özgürlüğü söz konusuken son yıllarda erişim izninin açık olması zorunluluğu ile açıklanabilir.

Spor pazarlaması ile ilgili yazılmış tezlerin diline göre dağılımı değişkeni incelendiğinde daha çok Türkçe dilinin kullanıldığı, az da olsa ikinci bir dil olarak da İngilizce dilinin kullanıldığı görülmektedir. Yapılan incelemelere göre başka bir dilde spor pazarlaması ile ilgili yapılan bir teze rastlanılmamıştır.

Yapılan çalışmanın sonunda spor pazarlaması ile ilgili yazılan tez sayısının istenilen seviyede olmadığı gözlemlenmiştir. Konu ile ilgili çok fazla çalışmanın olmamasının sebeplerini şu şekilde sıralamak mümkündür. Öncelikle spor pazarlamasının daha yeni bir alan olup, geniş pazarlama teorileri ve literatürüyle karşılaştırıldığında daha sınırlı olduğunu elimizdeki veriler göstermektedir. Ayrıca, bu alanın multidisipliner doğası, teorik çerçeve eksiklikleri ve sürekli değişen dinamikleri, araştırma yapmayı zorlaştırabildiği düşünülmektedir. Veri toplama güçlükleri, kültürel ve coğrafi farklılıklar ile sınırlı akademik kaynaklar da engeller arasında yer alır. Spor pazarlaması, finansal ve kurumsal destek gerektiren bir alan olup, bu da öğrencilerin bu konuda tez yazmalarını zorlaştırabilir. Bu alanda yapılan araştırmalar genellikle daha azdır, ancak gelecekte daha fazla akademik ilgi ve tez yazılması beklenmektedir.

5.ÖNERİLER

Spor pazarlaması alanında daha fazla tez yazılabilmesi için, öncelikle bu alanda akademik kaynakların artırılması ve spor pazarlaması üzerine özgün teorik çerçevelerin geliştirilmesi önemlidir. Üniversitelerde spor pazarlaması derslerinin yaygınlaştırılması, öğrencilere bu alanda derinlemesine eğitim imkanı taniyabilir. Ayrıca, spor organizasyonları ve markalarla işbirlikleri kurarak, araştırmalara yönelik veri toplama süreçleri kolaylaştırılabilir. Hızla değişen dijital medya ve sosyal medya gibi faktörler göz önünde bulundurularak, araştırmaların daha güncel ve dinamik hale getirilmesi sağlanabilir. Bu alanda akademik destek ve finansal kaynakların artırılması da, öğrencilerin daha fazla araştırma yapmalarına ve kapsamlı tezler yazmalarına olanak taniyacaktır.

Kaynakça

- Argan, M. ve Katırcı, H., (2002), “Spor Pazarlaması”, Nobel Yayıncılık, Ankara
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(2), 368-388.
- Çiftçi, G. C. (2017). Spor Pazarlaması ve Sponsorluk: Beşiktaş Jimnastik Kulübü ve Vodafone Arasındaki Sponsorluk İlişkisinde Taraftarların Tutumlarının İncelenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- Gedik, Y. (2022). Bir Oyundan Daha Fazlası: Spor Pazarlaması Avantajları, Zorlukları ve Stratejileri Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme. Yeni Medya Elektronik Dergisi, 6 (2), 169187
- Güler, C. (2019). *Dijital Pazarlamanın Spor Pazarlaması İçerisindeki Yeri ve Öneminin İncelenmesi* (Doctoral dissertation, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Spor Bilimleri Fakültesi, İstanbul:
- Karataş, Z. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi Cilt 1, Sayı 1, Ocak. Ss.62-80.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Koçtürk, O. (1969). Sporcular İçin Besin ve Beslenme El Kitabı. İstanbul: İstanbul Matbaası.
- Kurtoğlu, S. (2007). Sosyal Pazarlama Kavramının Analizi. Sosyal Bilimler Dergisi, (1), 125-134.
- Sarıkabak, M., Karakulak, İ., & Sunay, H. (2019). Lise Öğrencilerinin Sosyal Fizik Kaygı Durumları Ve Duygusal Zekâ Düzeylerinin Spor Yapma Durumlarına Göre İncelenmesi. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 17(3), 119-133.
- Sarıkabak, M., Eyüboğlu, E., & Ayrancı, M. (2018). Bocce (Petank) sporcularının duygusal zekâ düzeylerinin, akademik erteleme davranışları üzerine etkisinin incelenmesi. Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4(1), 163-177.
- Sarıyar Sezan, C. (2024). Behçet Kemal Çağlar’ın Türk Spor Kurumu Dergisi’nde Yer Alan Spora İlişkin Görüşleri. Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 14, 314-327.
- Serarslan, M. Z. (1990). Spor pazarlaması: Sporun topluma yaygınlaştırılmasında pazarlama tekniklerinden yararlanma. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Fakültesi Pazarlama Anabilim Dalı, İstanbul.
- Yılmaz, H. (2020). Spor pazarlamasında tüketicilerin taraftar kimliklerinin sponsor markalara yönelik tercihlerine etkisi: Farklı ilgilenim düzeylerindeki ürün gruplarında deneysel bir araştırma. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Spor Bilimlerinde Güncel Yaklaşımlar: Eğitim, Yönetim ve Ekonomi

Editörler:

Beyhan ÖZGÜR

Turan SEZAN

 ÖZGÜR
YAYINLARI

ISBN 978-625-95537-1-9

9 786259 553719